

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

**Perintö- ja lahjaverolain 55 §:n
huojennussäännöksen soveltuminen
arvopaperikauppaa harjoittaviin yhtiöihin**

Yritysverotus
OTM-tutkielma

Laatija:
Elisa Hyvärinen

27.5.2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

OTM-Tutkielma

Oppiaine: Yritysverotus

Tekijä: Elisa Hyvärinen

Otsikko: Perintö- ja lahjaverolain 55 §:n huojennussäännöksen soveltuminen arvopaperikauppaa harjoittaviin yhtiöihin

Ohjaaja: Jaakko Ossa

Sivumäärä: XVII + 67 sivua

Päivämäärä: 27.5.2025

Tässä tutkielmassa tarkastellaan perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdoshuojennuksen perussäännöksen 55 §:n soveltumista arvopaperikauppaa harjoittaviin yhtiöihin. Oikeudelliselta luonteeltaan huojennussäännös on erikoissäännös, jota tulkitaan suppeasti ja jonka soveltaminen johtaa selkeään poikkeamiseen perintö- ja lahjaverotuksen laajasta veropohjasta. Huojennussääntelyn keskeisenä tarkoituksena on lain esitöiden mukaan perheyriyten toimintaedellytysten turvaaminen sukupolvenvaihdostilanteissa. Ongelmallisena arvopaperikauppaa ja sijoitustoimintaa harjoittavien yhtiöiden kohdalla on kuitenkin pidetty mahdollisuutta huojennusedun soveltumisesta pienimuotoiseen tai passiiviseen sijoitustoimintaan, mikä mahdollistaisi käytännössä yritysmuotoon mukautetun yksityishenkilön varallisuuden siirron huojennettuna. Käytännön soveltamistoiminnan ja huojennussääntelyn välillä on tästä syystä havaittavissa jännitteisyyttä.

Tutkielman tutkimusmetodina hyödynnetään pääsääntöisesti oikeusdogmaattista eli lainopillista tutkimusmenetelmää. Tutkielmassa hyödynnetään sekä teoreettista että käytännöllistä lainoppia voimassa olevan oikeuden systematisoimiseksi ja tulkittamiseksi. Tutkielma on pääsääntöisesti vero- ja yhtiöoikeudellinen, mutta tulkinnassa hyödynnetään myös perhe- ja jäämistöoikeuden yleisiä oppeja ja periaatteita.

Tutkielman keskeisenä tuloksena määritellään tuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella ne tekijät, jotka vaikuttavat tuomioistuimen kokonaisarviointiin ja siten huojennusedun soveltumiseen arvopaperikauppaa harjoittavissa yhtiöissä. Tutkielmassa havaitaan, millaisia lahjoitettavan yrityksen sukupolvenvaihdoshuojennussääntelyn tarkoittamat kriteerit ovat perintö- ja lahjaverotuksessa erityisesti KHO:n vusikirjaratkaisun 2024:68 valossa ja miten ratkaisu muuttaa vallinnutta oikeuskäytäntöä. Aineiston pohjalta esitellään seikat, jotka arvioinnissa on huomioitava. Tutkielmassa käsitellään huojennussäännöksen yleisten soveltumisedellytysten lisäksi sitä, milloin arvopaperikauppaa voidaan pitää yritystoimintana ja mitkä tekijät vaikuttavat KHO:n suorittamaan kokonaisarviointiin tuomioistuimessa.

Tutkielman tuloksista voidaan havaita, että huojennusedun soveltumista koskeva verotuskäytäntö on viimeisten vuosikymmenien aikana merkittävästi kiristynyt, vaikka huojennussääntelyyn ei ole tehty muutoksia. KHO:n tuore ennakkoratkaisu 2024:68 on omiaan selkeyttämään vallinnutta oikeustilaa erityisesti palkatun työvoiman olemassaolon osalta. Se asettaa myös yhtiön toiminta-aikaa koskevan uuden edellytyksen huojennusedun soveltumiselle. Myös yhtiön sijoitusstrategian olemassaololle ja päivitystiheydelle annetaan ratkaisussa aiempaan ratkaisukäytäntöön verrattuna ensimmäistä kertaa merkitystä.

Avainsanat: sukupolvenvaihdoshuojennus, perintö- ja lahjaverolaissa tarkoitettu yritys, arvopaperikauppa, kokonaisarvio

Sisällys

Lähteet.....	VIII
Lyhenteet.....	XVII
1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkielman tausta ja tarkoitus	1
1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	4
1.3 Tutkielman rajaukset.....	5
1.4 Tutkimusmetodi ja lähteet	6
1.5 Rakenne	8
2 PerVL 55 §:n yleiset soveltumisedellytykset	10
2.1 Sääntelyn tausta.....	10
2.2 Lainsäädäntökehys	11
2.3 Yrityksen käsite PerVL:ssa.....	12
2.4 Yrityksen tai sen osan siirtyminen.....	14
2.5 Toiminnan jatkamisen edellytykset.....	17
2.5.1 Yritystoimintaan kohdistuva välittömyysvaatimus	17
2.5.2 Luovutuksensaajaan kohdistuvat vaatimukset.....	18
2.6 Maksuunpantavan veron määrä	20
2.7 Huojennuksen hakeminen	21
3 Arvopaperikauppa yritystoimintana	24
3.1 Laajamittainen ja aktiivinen sijoitustoiminta.....	24
3.2 Erilaisten sijoittamistapojen arvopaperiomistusten verokohtelun keskeiset erot.....	25
3.3 Yritysvarallisuus ja sen arvostaminen.....	27
4 Arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön kokonaisarviointi	30
4.1 Kokonaisarvioinnin lähtökohdat	30
4.2 KHO 2024:68	31
4.3 Arvioinnissa huomioitavat seikat.....	33
4.3.1 Liikevaihto, vaihto-omaisuus ja toteutuneiden arvopaperikauppojen määrä	33

4.3.2	Salkun kierto nopeus.....	37
4.3.3	Taloudellinen riski.....	37
4.3.4	Palkatun työvoiman olemassaolo.....	39
4.3.5	EVL-verostatus.....	41
4.3.6	Ulkopuolinen varainhoitaja ja sijoitusstrategia	42
4.4	Punnintamenetelmä	44
5	Oikeuskäytännön muuttuminen.....	46
5.1	Yhtiön liiketoimintahistorian vaikutus huojennusedun myöntämiseen	46
5.2	Palkatun työvoiman olemassaolo	47
5.3	Verotuskäytännön kiristyminen	49
6	Verotuksen ennakoitavuus ja verokohtelun varmistaminen etukäteen	52
6.1	Hyvä verotusjärjestelmä	52
6.2	Luottamuksensuojasta perintö- ja lahjaverotuksessa.....	53
6.3	Ennakkoratkaisu	54
6.4	Ennakollinen keskustelu.....	57
7	Lopuksi	59
7.1	Johtopäätökset.....	59
7.2	De lege ferenda	61
7.2.1	Yrityksen ja yritysvarallisuuden käsitteiden määrittely	61
7.2.2	Perintö- ja lahjaverolain poistaminen	62
7.3	Jatkotutkimusmahdollisuudet.....	65

Lähteet

Kirjallisuus

- Aarnio, Aulis, Oikeussäntöjen tulkinnasta: tutkimus lainopillisen perustelun rationaalisuudesta ja hyväksyttävyydestä. Oikeustieteellisen tutkimuksen tutkimus 1982.
- Aarnio, Aulis, Laintulkinnan teoria. WSOY 1989.
- Aarnio, Aulis, Luentoja lainopillisen tutkimuksen teoriasta. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2011.
- Andersson, Edward, Internationell dubbelbeskattning av arv – fenomenet och åtgärden, JFT 1996.
- Kangas, Urpo – Aarnio, Aulis: Perhevarallisuusosoikeus, Talentum Media Oy 2010.
- Kukkonen, Matti – Walden, Rirsto: Pk-yrityksen verosuunnittelu. Talentum Media Oy 2014.
- Engblom, Ari – Fagervik, Johanna – Grüssner, Kaj – Järvinen, Jussi – Kokko – Aki, Lepistö, Markku – Sandelin, Eric – Tuomi, Jouko – Äimä, Kristiina, Elinkeinoverotus 2024. Edita Publishing Oy ja KPMG Oy 2024.
- Immonen, Jaakko – Lindgren Juha, Onnistunut sukupolvenvaihdos, 5. uudistettu painos. Talentum Media Oy 2017.
- Hirvonen Ari, Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsingin yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta 2011.
- Husa, Jaakko – Mutanen, Anu – Pohjolainen, Teuvo, Kirjoitetaan juridiikkaa: ohjeita oikeustieteellisten kirjallisten töiden laatijoille. Talentum 2008.
- Häyhä, Juha, Johdanto, s. 15–34 teoksessa Juha Häyhä (toim.), Minun metodini. WSOY 1997.
- Juusela Janne – Tuominen Sami, Sukupolvenvaihdoksen verotus. Talentum Media Oy 2010.
- Juusela Janne – Tuominen Sami, Sukupolvenvaihdoksen verotus. Talentum Media Oy 2024. (Päivitetty 2012–2024) (<https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.utu.fi/teos/IAHBGXCTDG>, Luettu 11.5.2025)

- Järvenoja, Markku, Henkilöyhtiön oikeusasema tuloverotuksessa – Vero-oikeudellinen tutkimus vero-oikeuden ja yhtiöoikeuden suhteesta henkilöyhtiön omaan pääomaan liittyvissä oikeustoimissa. Lakimiesliiton kustannus 2013.
- Knuutinen, Reijo, Muoto ja sisältö vero-oikeudessa. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja 2009.
- Kontkanen, Erkki, Pankin verotus. Tutkimus pankin verotuksesta erityisesti pankkitoiminnan sääntelyn ja verotuksen hallinnollisen ohjauksen näkökulmasta. Lakimiesliiton kustannus 2002.
- Kulovaara, Valpuri, Liiketoimintaa vai ei? EVL:n ja TVL:n rajanvetokriteerit pk-yrityksissä. Edilex Lakitieto 2013.
- Lindgren, Juha, Sukupolvenvaihdosten perintö- ja lahjaverotukseen vaikuttavista lainsäädännön muutoksista. Verotus 1996.
- Lindgren, Juha, Osakeyhtiön sukupolvenvaihdoksen verotus. Kauppakaari Oyj / Lakimiesliiton Kustannus 2001.
- Lindström, Kai – Lindström, Tom, Onnistu osakemarkkinoilla. Talentum 2011.
- Linna, Tuula, Ulosottorealisoinnista de lege ferenda. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1987.
- Linnakangas, Esko, Historiallinen verokirja. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2014.
- Nuotio, Vesa-Pekka, Tappiontasaus tuloverotuksessa. Alma Talent 2012.
- Ossa, Jaakko, Sukupolvenvaihdos ja yritystoiminnan lopettaminen, 2. uudistettu painos. Helsingin Kauppakamari 2018.
- Ossa, Jaakko, Perintö ja lahjaverotus. Alma Talent 2015.
- Ossa, Jaakko, Perhe, perintö ja verotus. WSOY 2006.
- Puronen, Pertti, Perintö- ja lahjaverotus, 11. uudistettu painos. Talentum Media Oy 2015.
- Räbinä, Timo, Verotusmenettely ja muutoksenhaku, 8. uudistettu painos. Alma Talent 2022.
- Räbinä, Timo, Vastikkeeton saanto ja luovutusvoiton verotus. Talentum 2001.
- Soikkeli, Lauri, Luottamuksensuoja verotuksessa. WSOY 2003.
- Tikka, Kari – Nykänen, Olli – Juusela, Janne – Viitala, Tomi, Yritysverotus I-II, Alma Talent 2000. (Päivitetty 2000–2025) (<https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.utu.fi/teos/CAJBGXCTDG>, Luettu 11.5.2025)

Virolainen, Jyrki – Martikainen, Petri, Pro & contra: tuomion perustelemisen keskeisiä kysymyksiä. Talentum Media Oy 2003.

Wikström, Kauko, Yleiset opit verotuksessa ja vero-oikeudessa. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Julkisoikeuden sarja A:33 1999.

Pikkujämsä, Mikko, Oikeusperiaatteet ja arvonlisäverotus kiinteistöalalla. Lakimiesliiton kustannus 2001.

Artikkelit

Andersson, Edward, Uudet sukupolvenvaihdosta edistävät perintöverosäännökset. Defensor Legis 1980, s. 109–134 (Andersson 1980).

Andersson, Edward, Sukupolvenvaihdos verotuksen kannalta ja sen verohuojennukset. Defensor Legis 1/2004, s. 1–9 (Andersson 2004).

Burman, Leonard, McClelland, Robert ja Lu, Chenxi. The effects of estate and inheritance taxes on entrepreneurship, Tax Policy Center, Urban Institute & Brookings Institution, s. 1-47.

Cagetti, Marco ja De Nardi, Mariachristina, Estate Taxation, Entrepreneurship, and Wealth. The American Economic Review 99(1): 85–111.

Ellul, Andrew, Pagano, Marco ja Panunzi, Fausto. Inheritance Law and Investment in Family Firms. American Economic Review 100(5), s. 2414–2450.

Hall, Annika, Melin, Leif ja Nordqvist, Mattias, Entrepreneurship as Radical Change in the Family Business: Exploring the Role of Cultural Patterns. Family business review, 14(3), s. 193–208.

Hautamäki, Veli-Pekka: Teleologisk tolkningställning och judiciell aktivism – några teoretiska synpunkter. JFT 2004, s. 133–150.

Lindgren, Juha, Yritystoiminnan jatkaminen osakeyhtiössä. Verotus 1/2016, s. 28–37.

Linna, Tuula, Korkeimman oikeuden perustelut oikeuskäytännön ohjausekeinona – toteutuuko prejudikaattifunktio. Lakimies 1993, s. 137–160.

Leskinen, Minni, De lege ferenda -tutkimuksesta metodina ja tieteenä. Lakimies 120(7–8), 1158–1185.

Nurmi, Mirja-Leena, Punninta Korkeimman oikeuden ratkaisuihin. Hovioikeus (Helsinki) 2006, s. 200–220.

Tikka, Kari, Om principer vid tolkning av skattelag. Skattenytt 11/2004, s. 656–663.

Suviranta, Outi, Oikeusvoimasta luottamuksen suojaan. Lakimies 7–8/2004 s. 1421–1436.

Puronen, Pertti – Tekijänoikeus ja perintöverotus. Verotus-lehti, 2005 s. 13–26.

Virallislähteet

HE 1/1998 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi Suomen hallitusmuodoksi.

HE 104:2000 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain 57 §:n muuttamisesta.

HE 123/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perintö- ja lahjaverolain 14 ja 19 a §:n sekä perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta.

HE 257/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

HE 290/1977 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta.

HE 53/2008 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi perintö- ja lahjaverolain sekä tuloverolain 47 §:n muuttamisesta.

HE 84/2004 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain 55 §:n muuttamisesta.

HE 92/2004. Hallituksen esitys Eduskunnalle yritys- ja pääomaverouudistukseksi.

KVL 3/2023. Keskusverolautakunnan ennakkoratkaisu 9.1.2023. Dnro VH/6050/02.05.04/2022.

Sukupolvenvaihdosten perintö- ja lahjaverotyöryhmän muistio. Valtiovarainministeriö, vero-osasto, 1993. (VM:n työryhmämuistio 1993:4)

VaVM 29/2018 vp. Valtiovarainvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä (HE 257/2018 vp) eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

VaVM 37/2000. Valtiovarainvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä (HE 104/2000 vp) eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain 57 §:n muuttamisesta.

VaVM 44/2005. Valtiovarainvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä (HE 144/2005) laiksi varallisuusverolain kumoamisesta ja laiksi varojen arvostamisesta verotuksessa sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.

VaVM 5/2004. Valtiovarainvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä (HE 84/2004) perintö- ja lahjaverolain 55 §:n muuttamisesta.

- Verohallinnon ohje 17.3.2010, Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa. Dnro 57/349/2010 (Verohallinnon ohje 2010)
- Verohallinnon yhtenäistämisohje 5.1.2011, Verohallinnon yhtenäistämisohjeet vuodelta 2010 toimitettavaa verotusta varten. Dnro 919/32/2010 (Verohallinnon yhtenäistämisohje 2010)
- Verohallinnon ohje 1.9.2017, Sukupolvenvaihdos perintötilanteissa. Dnro A57/200/2017 (Verohallinnon ohje 2017a)
- Verohallinnon ohje 1.9.2017, Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos verotuksessa. Dnro A56/200/2017 (Verohallinnon ohje 2017b)
- Verohallinnon ohje 13.3.2020, Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos verotuksessa. Dnro VH/1495/00.01.00/2020 (Verohallinnon ohje 2020)
- Verohallinnon ohje 17.2.2022, Arvopaperisijoittamisen tulolähde. Dnro VH/850/00.01.00/2022 (Verohallinto 2022)
- Verohallinnon ohje 1.1.2024, Henkilöyhtiön ja yksityisliikkeen sukupolvenvaihdos verotuksessa. Dnro VH/7168/00.01.00/2023 (Verohallinto 2024a)
- Verohallinnon ohje 21.12.2023, Verotuksen yleiset menettelysäännökset. Dnro VH/2697/00.01.00/2023 (Verohallinto 2023a)
- Verohallinnon ohje 23.10.2023, Luottamuksensuoja verotusmenettelyssä. Dnro VH/4957/00.01.00/2023 (Verohallinto 2023b)
- Verohallinnon ohje 12.7.2024, Yhteisön käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten verokohtelu. Dnro VH/2668/00.01.00/2024 (Verohallinto 2024b)
- Verohallinnon ohje 15.5.2024, Yritysvarallisuuden arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa. Dnro VH/2503/00.01.00/2024 (Verohallinto 2024c)
- Verohallinnon ohje 16.1.2025, Ennakkoratkaisuhakemuksen tekeminen ja siihen annettava päätös. Dnro VH/6449/00.01.00/2024 (Verohallinnon ohje 2025)

Oikeustapaukset

- KHO 1975 II 534 (KHO 1975 T 3925)
- KHO 1984-B-II-524
- KHO 1985-B-II-523
- KHO 1986 II 600
- KHO 1986 T 4981
- KHO 1987 T 3932
- KHO 1987 B 631

KHO 1987 B 633
KHO 5.1.1989 T23
KHO 5.1.1989 T24
KHO 3.11.1989 T3979
KHO 1994 B 560
KHO 1995 B 543
KHO 1995 T 2805
KHO 1996 T 1222
KHO 31.12.1996/4049.
KHO 13.6.2002 T1488
KHO 2006:100
KHO 2006 T 723
KHO 30.11.2009 T3394
KHO 31.12.2009 T3756
KHO 2011:1
KHO 2011:44
KHO 2011:1401
KHO 2013:11
KHO 2014:92
KHO 2015:154
KHO 2015:166
KHO 2016:104
KHO 2016:18
KHO 2016:173
KHO 2017:44
KHO 2018:122
KHO 2018:129
KHO 2018:163
KHO 2020:7
KHO H98:2022
KHO H206:2022
KHO H209:2022
KHO 2023:23
KHO 2024:55

KHO 2024:68

Helsingin HaO 15.5.2001 01/0275/3

Helsingin HaO 20.4.2005 05/0448/3

Turun HaO, 16.04.2015 15/0185/3

Vaasan HaO 12.5.2016 16/0213/1

Helsingin HaO 18.9.2017 17/0818/3

Helsingin HaO 23.3.2023 1734/2023

Medialähteet

Engblom, Ari ja Lindvall, Juho – Sijoitustoimintaa harjoittavat yhtiöt ja verokohtelun epä johdonmukaisuuksia. KPMG, 28.10.2024.

<https://kpmg.com/fi/fi/home/Pinnalla/2024/10/sijoitustoimintaa-harjoittavat-yhtiot-ja-verokohtelun-epajohdonmukaisuuksia.html> (Luettu 26.1.2025).

Harju, Elli ja Hanska, Jari – IL:n tiedot: Perintöveron poisto pöydällä – Orpo vaikenee. Iltalehti, 27.2.2025. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/1e3281cf-7c78-4334-a6dc-c101b3e0b459> (Luettu 13.4.2025).

Harju, Elli, Ristamäki, Juha, Kullas, Joakim, Ijäs, Johannes – Suuri Suunnitelma. Iltalehti 26.4.2025. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/774910f3-15d8-4543-b53a-158ea9790abe> (Luettu 30.4.2025).

Juusela, Janne, Alakare, Mikko ja Karvinen, Emmi – Sukupolvenvaihdoshuojennusta koskeva sääntely murroksessa – kokonaisarviointilla muutetaan verotuskäytäntöä. Castrén Snellman, 30.4.2024.

<https://www.castren.fi/fi/sukupolvenvaihdoshuojennusta-koskeva-saantely-murroksessa-kokonaisarviointilla-muutetaan-verotuskaytanta/> (Luettu 19.1.2025).

Orpon hallitus: Riihipäätökset vahvistavat Suomen kilpailukykyä ja turvallisuutta. Valtiovarainministeriön viestintäosasto, 23.4.2025. <https://valtioneuvosto.fi/-/orpon-hallitus-rihipaatokset-vahvistavat-suomen-kilpailukyky-ja-turvallisuutta-1> (Luettu 24.4.2025).

Pohjola, Milena – Sukupolvenvaihdos ja verotus: KHO linjaukset 2024. Rantalainen, 13.12.2024. <https://www.rantalainen.fi/julkaisut/artikkelit/sukupolvenvaihdos-ja-verotus-kho-linjaukset-2024/> (Luettu 30.3.2025).

Penttilä, Seppo – Osakkeiden erilaisuus ja yritystoiminnan jatkamisedellytys perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdoshuojennussännösten soveltamisessa – KHO 2020:7. Edilex, 12.2.2020. https://www-edilex-fi.ezproxy.utu.fi/uutiset/63150?allWords=kho+2020%3A7&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=893587#_ftnref5 (Luettu 1.2.2025).

Penttilä, Seppo - Perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdos-huojennussäännöksissä tarkoitettu yritys (KHO 2024:68). Tilisanomat, 28.8.2024. <https://tilisanomat.fi/nuijan-kopautukset/perinto-ja-lahjaverolain-sukupolvenvaihdos-huojennussaannoksissa-tarkoitettu-yritys-kho-202468> (Luettu 11.5.2025).

Sajari, Petri, Junkkari, Marko ja Muhonen, Teemu – Orpon kasvutyöryhmä esittää perintöveron poistamista. Helsingin Sanomat, 27.2.2025. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011063345.html> (Luettu 21.3.2025).

STT: Hallitus kokoontuu huomenna päättämään valtion menoista. Maaseudun tulevaisuus, 21.4.2025. <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/b713dd6b-d22b-42ab-893b-dacc478898af> (Luettu 21.4.2025).

Säntti, Hanna – Karl Fazer jättää Suomen. Yle Uutiset, 16.3.2015. <https://yle.fi/a/3-7870769> (Luettu 22.4.2025).

Vaalisto, Heidi – Wahlroos paljasti Arto Nybergille: Näin paljon muutto Ruotsiin säästää perintöveroissa. Iltä-Sanomat, 22.3.2015. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000897347.html> (Luettu 22.4.2025).

Muut lähteet

Ennakollinen keskustelu. Verohallinto, 2025. <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/yhteistyö-ja-palvelut/ennakollinen-keskustelu/>. (Luettu 1.5.2025).

Inheritance Taxation in OECD Countries, OECD. OECD Tax Policy Studies, No. 28, OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e2879a7d-en> (OECD 2021a, luettu 28.4.2025).

Inheritance taxation in OECD countries, OECD. Korea Institute of Public Finance.
<https://www.oecd.org/tax/tax-policy/inheritance-taxation-in-oecd-countries-brochure.pdf> (OECD 2021b, luettu 28.4.2025).

Lindgren, Juha, 9.1.2019. Asiantuntijalausunto eduskunnan verojaostolle hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.
(<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2019-AK-235611.pdf>) (Luettu 28.2.2025).

Valtioneuvoston kanslia 24.06.2003, Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma, 24.6.2003. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023031331319> (Luettu 20.2.2025).

Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58, Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma, 20.6.2023. <urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8> (Luettu 30.3.2025).

Valtiovarainministeriön tiedote 23.4.2025, Orpon hallitus: Riihipäätökset vahvistavat Suomen kilpailukykyä ja turvallisuutta (Luettu 25.4.2025).

Sukupolvenvaihdos – rohkeutta ja avoimuutta keskusteluun. Perheyrittäjien liitto, 2023. https://issuu.com/perheyrittajien_liitto/docs/pl_spv_2023_web?fr=xKAE9_zU1NQ (Luettu 27.4.2025).

Sukupolvenvaihdos noin joka tuhannennella yrityksellä vuonna 2022. Tilastokeskus, 2024. [Sukupolvenvaihdos noin joka tuhannennella yrityksellä vuonna 2022 | Tilastokeskus](#) (Luettu 25.4.2025).

Lyhenteet

AML	Arvopaperimarkkinalaki (746/2012)
Dnro	Diaarinumero
Hao	Hallinto-oikeus
HE	Hallituksen esitys
HL	Hallintolaki (434/2003)
Arvostamislaki	Laki varojen arvostamisesta verotuksessa (1142/2005)
KHO	Korkein hallinto-oikeus, korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu
KVL	Keskusverolautakunta
KOM	Käyttöomaisuuslaji
KPL	Kirjanpitolaki (1336/1997)
MOM	Muu omaisuuslaji
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki (378/1940)
PK	Perintökaari (40/1965)
SPV	Sukupolvenvaihdos
TVL	Tuloverolaki (1535/1992)
EVL	Laki elinkeinotulojen verottamisesta (360/1968)
VaVM	Valtiovarainvaliokunnan mietintö
VOM	Vaihto-omaisuuslaji
VM	Valtiovarainministeriö
VML	Laki verotusmenettelystä (1558/1995)
VHL	Verohallinnosta annettu laki (503/2010)
OVML	Laki oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä (768/2016)
OYL	Osakeyhtiölaki (624/2006)
VOVA	Veronsaajien oikeudenvalvontayksikkö
SPV	Sukupolvenvaihdos
Hallintoprosessilaki	Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019)

1 Johdanto

1.1 Tutkielman tausta ja tarkoitus

Perintö- ja lahjaverolain (378/1940, PerVL) pääsäännön mukaan perintö- ja lahjaveromääräytyy varallisuuden käyvän arvon eli varallisuuden todennäköisen luovutushinnan perusteella. Poikkeuksen tähän pääsääntöön tekee PerVL 55 §:n sukupolvenvaihdosta koskeva huojennussäännös, jota sovellettaessa maksuunpantava perintö- tai lahjaveromääräytyy käypää arvoa merkittävästi alemman arvon perusteella. Oikeudelliselta luonteeltaan PerVL 55 § on erikoissäännös, jota tulkitaan suppeasti ja jonka soveltaminen johtaa selkeään poikkeamiseen perintö- ja lahjaverotuksen laajasta veropohjasta.

Nykyinen sukupolvenvaihdoksen perintö- ja lahjaverotuksen verohuojennusjärjestelmä on ollut voimassa vuodesta 1979. PerVL:n sukupolvenvaihdoshuojennusta koskevien säännösten perimmäisenä tarkoituksena on turvata yritystoiminnan jatkuvuus tilanteissa, joissa varallisuus siirtyy perintönä tai lahjana toimintaa jatkavalle perilliselle tai lahjansaajalle.¹ Poliittinen insentiivi sukupolvenvaihdoksiin liittyvän verohuojennussääntelyn lisäämiseksi PerVL:ään syntyi 1970-luvulla erityisesti maatalousyrityksien sukupolvenvaihdoksien helpottamiseksi.² Säännös muotoiltiin alun perin varsin vaikeaselkoisesti ja monitulkintaisesti, minkä seurauksena sen käytännön soveltaminen ehti vakiintua vasta noin 25 vuotta sen voimaantulon jälkeen. Säännöksen sisältöä ei ole kuitenkaan myöhemmissä uudistuksissa juurikaan selkeytetty, vaan se on pysynyt perusrakenteeltaan käytännössä melko muuttumattomana.³

Edellinen merkittävä muutos huojennussäännöksiin tehtiin vuonna 2004–2005, jolloin varallisuusverotus poistettiin ja siirryttiin varojen arvostamisesta verotuksessa annettuun lakiin (arvostamislaki, 1142/2005). Muiden kuin maatalojen elinaikana toteutetuissa sukupolvenvaihdoksissa käytettiin arvostusperusteen päivittämisen aikaan vielä suhteellisen harvoin hyväksi PerVL:n huojennussäännöksiä.⁴ Keskeisin syy huojennussäännösten suosion kasvulle viimeisten kahden vuosikymmenen aikana on niiden luovutuksensaajalle tuottama merkittävä verohyöty, kun liikkeen- ja ammatinharjoittajien sukupolvenvaihdosarvon määrää

¹ Ks. mm. HE 290/1978 vp, s. 2 ja HE 84/2004 vp, s. 3.

² Lindgren 1996, s. 151.

³ Puronen 2015, 612. Säännökseen liittyvistä ongelmista ja epäkohdista lisää mm. Lindgren 1996 s.152 ja VM:n työryhmämuistio 1993:4, s. 17.

⁴ HE 84/2004 vp, s. 4.

laskettiin vuoden 2004 lainsäädäntöuudistuksessa vain 40 prosenttiin todellisesta vertailuarvosta.⁵

Arvopaperikauppaa harjoittavia yhtiöitä on säännöksen taustaa vasten tyypillisesti pidetty omana erityisryhmänä sukupolvenvaihdoshuojennuksen edellytyksiä arvioitaessa.⁶ Tässä tutkielmassa arvopaperikauppaa harjoittavalla yhtiöllä tarkoitetaan sellaista yritystä, jonka liiketoiminta koostuu arvopaperisijoitustoiminnasta tai arvopaperikaupankäynnistä tai näiden molempien yhdistelmästä. Juridisesti arvopaperi on määritelty arvopaperimarkkina- laissa (AML 746/2012). AML 2:1 §:n mukaan arvopaperin yleisenä edellytyksenä on, että se on vaihdantakelpoinen ja saatettu tai saatetaan yleiseen liikkeeseen useiden samansisältöisistä oikeuksista annettujen arvopaperien kanssa. Vaikka termejä arvopaperisijoitustoiminta ja arvopaperikaupankäynti käytetään usein toistensa synonyymeina, on oikeuskirjallisuudessa tehty rajanvetoa näiden kahden välille. Arvopaperisijoitustoiminnalla on tässä tutkielmassa ymmärrettävä arvopapereiden passiivinen omistaminen ilman aktiivista kaupankäyntiä osakkeilla. Tällaista toimintaa on esimerkiksi riskittömien arvopaperien, eli talletus-, sijoitus- tai kuntatodistusten, obligaatioiden, valtion velkasitoumusten ja asunto-osakkeiden, omistus. Arvopaperikaupalla tarkoitetaan puolestaan aktiivisempaa ja suuremman riskin sisältävää liiketoimintaa.⁷ Tutkielmassa arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön on haluttu kattavan sekä sijoitusluonteisempi että aktiivista kauppaa vaativa toiminta, jotta tutkielmassa voidaan vastata paremmin siihen kysymykseen, millaiseen toimintaan sukupolvenvaihdoshuojennuksen on oikeuskäytännössä katsottu soveltuvan ja minkälaisen toiminnan on puolestaan katsottu olennaisesti heikentävän sukupolvenvaihdoshuojennussääntelyn soveltumista tai olevan jopa kokonaan sääntelyn soveltamisalan ulkopuolella.

Arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden asema säännöksen soveltamisen omana erityisryhmänä on aiheuttanut sen, että PerVL 55 §:n huojennusedun soveltumisen edellytykset ovat muodostuneet oikeuskäytännössä. Arvopaperikauppaa harjoittavia yhtiöitä ei ollut yritysmuotona nykyisessä laajuudessaan olemassa alkuperäisen säännöksen

⁵ HE 123/2014, s. 5–6. Hallituksen esityksen tausta-aineiston perusteella vuonna 2013 sovelletuissa huojennustapauksissa muun yritysvarallisuuden vastikkeettomissa saannoissa efektiiviseksi saajakohtaiseksi veroprosentiksi tuli keskimäärin 2,8 prosenttia varojen käyvästä arvosta.

⁶ Ossa 2018, s. 290.

⁷ Oikeuskirjallisuudessa arvopaperikaupan on katsottu voivan lukeutua elinkeinotoiminnaksi, jos sen toiminta on jatkuvaa, suunnitelmallista, aktiivista, taloudellisen riskin ottavaa ja voittoa tavoittelevaa. Ks. mm. Tikka ym. 2000, luku 6.

säättämisen aikaan. PerVL:n sukupolvenvaihdoksia koskeva sääntely on verrattain suppeaa ja käsitteet monitulkintaisia. Haasteet liittyvät erityisesti siihen, mitä pidetään PerVL 55 §:n tarkoittamana yrityksenä ja yritysvarallisuutena. PerVL 55.1 §:n mukaan perintö- ja lahjaverosta jätetään verovelvollisen Verohallinnolle ennen verotuksen toimittamista tekemästä pyynnöstä osa maksuunpanematta, jos veronalaiseen perintöön tai lahjaan sisältyy maatila, muu yritys tai osa niistä. PerVL:ssa tai sen esitöissä ei kuitenkaan oteta kantaa siihen, mikä on PerVL:n tarkoittama yritys. Tämän määrittelyn ongelma realisoituu etenkin arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden sukupolvenvaihdoksia arvioitaessa, joita ei ole ollut nykyisessä muodossaan olemassa sukupolvenvaihdoshuojennussääntelyä laadittaessa. Käsitteiden monitulkintaisuus ja niihin liittyvä oikeuskäytäntö on johtanut verotuksen ennakoimattomuuteen tapauksissa, joissa on arvioitu huojennussääntelyn soveltuvuutta nimenomaan arvopaperikauppaa harjoittaviin yhtiöihin. Oikeuskäytännössä vakiintuneen ratkaisukäytännön mukaan arvio huojennusedun soveltumisesta edellä mainittuihin yhtiöihin ratkaistaan kokonaisarvioinnin kautta.

Korkein hallinto-oikeus antoi 29.4.2024 ratkaisun KHO 2024:68, jonka mukaan arvopaperikauppaa harjoittava yhtiötä ei pidetty PerVL 55.1 §:n 1 kohdan mukaisena yrityksenä, johon voidaan soveltaa lahjaveron huojennusta sukupolvenvaihdostilanteessa. KHO listasi antamassaan ratkaisussa ensimmäistä kertaa eksplisiittisesti sukupolvenvaihdoshuojennuksen saamiseksi vaadittavia edellytyksiä, jotka voidaan ottaa huojennusedun soveltumista varten tehtävässä kokonaisarvioinnissa huomioon.⁸ KHO:n päätöstä voidaan pitää merkittävänä ennakkoratkaisuna, joka paitsi selkeytti vallinnutta oikeustilaa, myös viesti kiristyneestä huojennussääntelyn soveltumisedellytysten arvioinnista. Tämän tutkielman tarkoituksena on ensimmäistä kertaa kiitettävän selkeästi luettelemaan arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden osalta ne tekijät, jotka vaikuttavat arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön pitämiseen PerVL 55 §:ssä tarkoitettuna yrityksenä ja siten sukupolvenvaihdokseen liittyviin veroseuraamuksiin. Tutkielmassa kiinnitetään myös erityistä huomiota KHO:n antamaan uuteen edellytykseen arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön osalta huojennuksen saamiseksi.

Tutkielmassa käsitellään muun ohella myös sitä, mitä ongelmia sääntely aiheuttaa verotuksen ennakoitavuuden ja tasapuolisuuden näkökulmasta ja toisaalta myös sitä, kuinka

⁸ Eksplisiittisellä tarkoitetaan tässä yhteydessä luettelointia, jonka kaikki osat ovat seikkaperäisiä ja julkilauseuttuja.

tarkoituksenmukaista sääntelyn soveltaminen edellä mainittuihin yhtiöihin on huojennussääntelyn tarkoituksen valossa. Erityisesti Verohallinto on antamissaan ennakkoratkaisussa tulkinnut huojennuksen soveltumisedellytyksiä varsin suppeasti. Verohallinnon alaisuudessa toimiva Veronsaajien oikeudenvilvontayksikkö VOVA on perustellut arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden sukupolvenvaihdoshuojennuksiin liittyviä kielteisiä päätöksiä etenkin lain tarkoituksella. Arvopaperikauppaa harjoittavat yhtiöt voivat tarvittaessa realisoida varallisuuttaan hyvinkin nopeasti, mikä asettaa ne faktisesti hyvin erilaiseen asemaan esimerkiksi maa- ja metsätalouden yritysten kanssa. Tämä aiheuttaa osaltaan jännitteitä huojennussääntelyn tulkinnassa ja korostaa ennakkoratkaisun hakemisen merkitystä, jonka vuoksi ennakkoratkaisumenettelyä ja verotuksen ennakoitavuutta käsitellään osana tutkielmaa.

1.2 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tarkoituksena on systematisoida arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden sukupolvenvaihdoksiin liittyvää oikeuskäytäntöä ja siten selkeyttää vallitsevaa oikeustilaa. Tutkielma keskittyy siihen, millaisia lahjoitettavan yrityksen PerVL:n huojennussääntelyn tarkoittamat kriteerit ovat erityisesti KHO:n ratkaisun 2024:68 valossa ja miten ratkaisu muuttaa vallinnutta oikeuskäytäntöä. Toisin sanoen tarkoituksena on listata kiitettävän selkeästi seikat, jotka arvioinnissa on huomioitava. Tutkielmassa käsitellään myös sitä, millaisia ongelmia kiristyneeseen tulkintalinjaan liittyy erityisesti verotuksessa noudatettavien verotuksen toimittamiseen liittyvien periaatteiden valossa.

Tutkielmassa annetaan erityistä mielenkiintoa sille, että PerVL:ssa on jätetty tulkinnanvaraiseksi se, mikä on PerVL:ssa tarkoitettu yritys. Käsitettä ei ole määritelty laissa, ja oikeus- tai verotuskäytäntö on ollut paikoin epäyhtenäistä käsitteen määrittelyn suhteen. Käsitteen epäselvyys aiheuttaa tulkintatilanteita erityisesti yksityisomisteisten sijoitustoimintaa ja arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden kohdalla. KHO:n tuore ratkaisu 2024:68 osin selkeyttää tätä määrittelyä ja rajanvetoa mutta myös toisaalta selkeästi kiristää voimassa olevaa verotuskäytäntöä.

Tutkielmalle on asetettu seuraavat tutkimuskysymykset:

- 1) Mitä voidaan pitää PerVL 55 §:ssä tarkoitettavana
 - a. yrityksenä

b. yritystoimintana?

- 2) Millä edellytyksillä PerVL 55 §:n sukupolvenvaihdoshuojennusta voidaan soveltaa sijoitustoimintaa harjoittavaan yhtiöön?
- 3) Miten ratkaisu KHO 2024:68 muuttaa aiempaa oikeustilaa?

1.3 Tutkielman rajaukset

Tutkielma keskittyy siihen, millä edellytyksillä PerVL 55 §:n huojennussäännös eli niin sanottu veron maksuunpanon huojennus soveltuu arvopaperikauppaa harjoittaviin yhtiöihin. Tutkielmassa käsitellään ensin PerVL:n yleisiä soveltumisedellytyksiä, sukupolvenvaihdoshuojennuksen taustaa ja lainsäädäntökehystä. Tämän jälkeen siirrytään käsittelemään säännösten soveltumista nimenomaisesti arvopaperikauppaa harjoittaviin yhtiöihin. Vaikka aihetta lähestytään erityisesti juridisesta näkökulmasta, annetaan tutkielmassa myös merkitystä sille, millaisia erilaisten liiketoiminnan tunnusmerkkien tulee käytännössä olla.

Tutkielma keskittyy nimenomaan PerVL 55 §:n huojennussäännökseen, jota voidaan perustellusti luonnehtia sukupolvenvaihdoshuojennuksen perussäännökseksi. Säännökseen viitataan tutkielmassa termeillä ”sukupolvenvaihdoshuojennus”, ”huojennus” ja ”huojennusetu”. Käsitteillä tarkoitetaan nimenomaisesti PerVL:n sukupolvenvaihdoshuojennussääntelyä, ei muiden verolakien sisältämiä säädöksiä. Sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa monilla muillakin tavoilla, mutta tässä tutkielman tarkastelun kohteena on nimenomaisesti PerVL:n huojennussäännösten avulla toteutettava sukupolvenvaihdos.⁹ Oikeuskirjallisuudessa PerVL:n huojennussäännöksiin on luettu yleisesti myös PerVL 56 §, eli maksuunpantavan veron maksuajan pidennys erityisesti siitä saatavan taloudellisen edun vuoksi. Maksuaikaan liittyvä huojennussääntely on kuitenkin jätetty tämän tarkastelun ulkopuolelle siitä syystä, että PerVL 56 §:stä sovelletaan ainoastaan niissä tilanteissa, joissa yrityksen katsotaan täyttävän PerVL 55 §:n edellytykset. Näissä tilanteissa maksuhuojennus myönnetään automaattisesti, jos sukupolvenvaihdoshuojennuksen edellytykset ovat olemassa.¹⁰ Maksuaikahuojennukseen myöntämisen edellytyksiin ei näin

⁹ Muista tavoista toteuttaa sukupolvenvaihdos ks. mm. Kukkonen-Walden, s. 251–252.

¹⁰ Maksuaikahuojennusta pidennystä pidetään yleisesti omana huojennussäännöksensä. Taloudellista etua on pidetty varsin merkittävänä, sillä maksuaikaetu on koroton. PerVL 56 §:n soveltamista on kuitenkin erikseen pyydetty sukupolvenvaihdoshuojennusta haettaessa. Mikäli PerVL 55 §:n edellytykset ovat olemassa, ei

ollen sisälly itsenäisenä säännöksenä samanlaista mielenkiintoa tämän tutkielman kannalta verrattuna maksuunpantavan veron huojennuksen edellytysten täyttymiseen.¹¹

Tutkielma keskittyy ainoastaan PerVL:n mukaisiin sukupolvenvaihdosluovutuksiin ja niiden verokohteluun. Oikeuskäytännössä perintönä ja lahjalla toteutettavia sukupolvenvaihdoksia on kohdeltu osittain eri tavalla erityisesti huojennuksen edellytyksiä arvioitaessa.¹² Suurin osa arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden sukupolvenvaihdoksista tehdään lahjoituksina tai lahjanluonteisina kauppoina, minkä vuoksi tutkielman painopisteenä ovat erityisesti lahjalla tai lahjanluonteisina kauppoina toteutettavat sukupolvenvaihdokset. Tuloverotuksessa olevat sukupolvenvaihdosluovutukset on rajattu kokonaan tutkielman ulkopuolelle.

Sukupolvenvaihdossäätelyn suurimmat jännitteet liittyvät nimenomaan arvopaperikauppaa ja niiden avulla sijoitustoimintaa harjoittaviin yhtiöihin, minkä vuoksi tutkielmassa ei käsitellä muiden yhtiömuotojen tai maatilojen huojennuskohtelua. Tutkielman kohteena ovat lisäksi ainoastaan sellaiset yritykset, jotka harjoittavat arvopaperisijoitustoimintaa ja arvopaperikauppaa päätoimisesti. Tutkielman ulkopuolelle on näin ollen rajattu yritykset, joka harjoittavat arvopaperisijoitustoimintaa tai -kauppaa muun elinkeinotoiminnan ohella. Tutkielmassa ei myöskään laajemmin käsitellä yrityksen arvon määrittämistä sukupolvenvaihdoshuojennustilanteessa.

1.4 Tutkimusmetodi ja lähteet

Tässä tutkielmassa hyödynnetään pääsääntöisesti oikeusdogmaattista eli lainopillista tutkimusmenetelmää, joka tutkii oikeutta voimassa olevan oikeuden (*de lege lata*) näkökulmasta.¹³ Tutkielman keskeisintä kysymystä eli PerVL 55 §:n soveltumista arvopaperikauppaa harjoittavaan yhtiöön tarkastellaan voimassa olevan oikeuden näkökulmasta. On kuitenkin syytä huomioida, että PerVL ei itsessään sisällä yksityiskohtaisia säännöksiä huojennusedun soveltumisesta erilaisiin yritystoimintamuotoihin, eikä PerVL:ssa

veroviranomaisella ole harkintavaltaa maksuajan huojennuksen myöntämisen suhteen, vaan etu myönnetään automaattisesti. Ks. tarkemmin mm. Andersson 2004, s. 11.

¹¹ Puronen 2015, s. 659.

¹² Perintönä toteutettavaa sukupolvenvaihdoksessa huomioitavaksi tulevat erinäiset PK:n, VML:n PerVL:n säännökset, jotka koskevat esimerkiksi perunkirjoituksen toimittamisen määräaika (PK 20:1), perukirjan antamisen määräaika (PerVL 29.1 §, PerVL 59 § ja VML 8.3 §), perintöverotuksen toimittamisen lykkäämistä (PerVL 31.3 §) sekä myös perimysjärjestyksestä, perintöosuuden määräytymistä ja testamentin vaikutusta perintöverotukseen. Myös yritystoiminnan jatkamisen ajallista välittömyysvaatimusta on tulkittu eri tavalla perimystilanteissa lahjoitustilanteisiin verrattuna. Ks. mm. Ossa 2018, s. 306.

¹³ Hirvonen 2011, s. 21.

tarkoitettua yritystä ole määritelty. Tästä syystä tutkielmassa hyödynnetään paljon erityisesti KHO:n ratkaisuja, ja PerVL:n sukupolvenvaihdoshuojennuksen soveltumista arvopaperikauppaa harjoittaviin yhtiöihin tulkitaan pitkälti KHO:n aiempaa ratkaisukäytäntöä vasten. Tutkielman lähteet koostuvat edellä mainittujen KHO:n ratkaisujen lisäksi pääsääntöisesti yritysten sukupolvenvaihdoksiin ja perintö- ja lahjaverotukseen liittyvästä oikeuskirjallisuudesta, Verohallinnon viranomaisohjeistuksista, aiheen kannalta keskeiseen sääntelyyn liittyvästä lainvalmisteluaineistosta, hallituksen ohjelmista sekä säätelyn kehittämistä ja kirjoitustyötä tukeneista ajankohtaisista medialähteistä. Etenkin vanhempaan oikeuskäytäntöön suhtaudutaan kuitenkin tutkielmassa varovaisesti, sillä PerVL 55 §:n huojennussäännöksen soveltamiseen liittyvä varhaisempi oikeuskäytäntö on paikoin hyvin epäyhtenäistä.¹⁴ Myös verotuskäytäntö on eri puolella Suomea tai jopa samassa verovirastossa samanlaisissa asioissa ollut varsin epäyhtenäistä.¹⁵

Oikeusdogmaattinen tutkimus voidaan jakaa edelleen teoreettiseen ja käytännölliseen lainoppiin.¹⁶ Teoreettinen lainoppi rakentaa oikeuden systematiikkaa ja laintulkinnan käsitteellisiä puitteita. Voimassa olevan oikeuden systematisoinnilla tarkoitetaan säädösten ja säännösten välisten yhteyksien ja suhteiden jäsentelyä siten, että voimassa oleva oikeus esitetään johdonmukaisena ja ymmärrettävänä kokonaisuutena. Käytännöllinen lainoppi puolestaan pyrkii selvittämään sitä, miten yksittäisiä, epäselviä säännöksiä olisi tulkittava käytännössä, ja miten niitä voidaan soveltaa konkreettisissa tilanteissa. Tutkimusmetodina teoreettinen lainoppi ilmenee erityisesti siinä, miten tutkielmassa tarkastellaan PerVL:ssa tarkoitettua yrityksen ja yritystoiminnan käsitteiden määrittelyä. Käytännöllinen lainoppi ilmenee puolestaan siinä, kuinka tutkielmassa analysoidaan ja arvioidaan KHO:n ratkaisuja ja pyritään niiden pohjalta antamaan tulkintasuosituksia PerVL 55 §:n soveltumisesta arvopaperikauppaa harjoittaviin yhtiöihin. Tutkielmassa käsitellään säännökseen liittyviä tulkintaongelmia ja pyritään vastaamaan siihen, miten säännöstä olisi kussakin tilanteessa tulkittava.

Tutkielma sisältää myös kannanottoja nykyisen sääntelyn ja erityisesti verotuskäytännön ongelmakohdista. Tutkielmassa otetaan paikoin kantaa erityisesti oikeudellisen ratkaisutoiminnan kehittämiseen ja annetaan sääntelyn kehittämiseen liittyviä kannanottoja. Tätä taustaa vasten tutkielman tutkimusmetodia voidaan luonnehtia tietyiltä osin myös *de lege*

¹⁴ HE 53/2008 vp, s. 4.

¹⁵ Juusela – Tuominen 2010, s. 9.

¹⁶ Aarnio 2011, s. 126–127.

ferenda -tyyppiseksi tutkimusmetodiksi. Potentiaalisten ratkaisuehdotuksien vaikutuksia verotusjärjestelmään ei kuitenkaan käsitellä tutkielmassa laajemmin, minkä vuoksi lainsäädäntösuositukset lähinnä tukevat tutkielman jatkosuositusehdotuksia. Näin ollen voidaan katsoa, että tutkielma on metodiltaan lähinnä oikeusdogmaattinen.¹⁷

1.5 Rakenne

Tutkielma koostuu seitsemästä pääluvusta. Tutkielman ensimmäinen pääluku on johdanto, jossa esittelen tutkielman taustaa ja tarkoitusta sekä taustoitan myös tutkielman aiheen ajankohtaisuutta ja aiheen rajauksia. Käsitelen ensimmäisessä pääluvussa myös tutkielman tutkimusmetodia ja esittelen tutkielman kannalta relevantin lähdeaineiston.

Tutkielman toinen pääluku keskittyy PerVL:n perussäännöksen, PerVL 55 §:n, yleisien soveltumisedellytysten käsittelyyn. PerVL 55 §:n soveltumisedellytykset ovat säännöksen vaikeaselkoisuuden ja monitulkintaisuuden vuoksi vakiintuneet pitkälti oikeuskäytännössä. Toinen pääluku keskittyy tästä syystä etenkin huojennuksen soveltumisedellytysten kannalta relevanttiin KHO:n ratkaisukäytäntöön ja niistä tehtäviin johtopäätöksiin erityisesti arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden näkökulmasta.

Pääluvussa kolme käsitelen tarkemmin arvopaperikauppaa yritystoimintana. Kolmannessa pääluvussa käsitellään esimerkiksi sitä, miten erilaiset arvopaperiomistukset ja niiden omistuslajilinkitys sekä arvopaperikaupan laajuus ja aktiivisuus vaikuttavat yhtiön toiminnan pitämiseen yritystoimintana, ja mitä voidaan pitää arvopaperikauppaa harjoittavassa yhtiössä yritysvarallisuutena.

Tutkielman pääluku neljä keskittyy keväällä 2024 julkaistun KHO:n vuosikirjaratkaisuun 2024:68. PerVL 55 §:n huojennusedun soveltuminen arvopaperikauppaa harjoittavaan yhtiöön ratkaistaan vakiintuneesti kokonaisarvioinnin perusteella. Neljännessä pääluvussa käsitellään ja analysoidaan tätä kokonaisarviointimenettelyä sekä niitä tunnusmerkkejä, jotka harjoitettavan arvopaperikaupan tulee täyttää, jotta sitä voidaan pitää yritystoimintana. Luvussa analysoidaan ja jäsenellään tekijät, jotka KHO:n tuoreen vuosikirjaratkaisun mukaan voidaan ottaa huojennusedun soveltumista varten tehtävässä kokonaisarvioinnissa

¹⁷ Ks. Leskinen 2022, s. 1158–1160. Ks. myös Linna 1987, s. 50 ja Aarnio 1982, s. 59.

huomioon. Viidennessä pääluvussa pureudutaan tarkemmin siihen, miten tuore vuosikirjaratkaisu muuttaa aiempaa oikeuskäytäntöä.

Verokohtelun varmistaminen etukäteen on arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden sukupolvenvaihdoshuojennustilanteissa erityisen suositeltavaa.¹⁸ Kuudennessa pääluvussa käsitellään verokohtelun etukäteisen varmistamisen tapoja sekä käsitellään verotuksen ennakoimattomuuteen liittyviä haasteita erityisesti luovutuksensaajan näkökulmasta liittyen oikeusjärjestyksen perusteella suojattuihin oikeutettuihin odotuksiin ja toisaalta siihen ristiriitaan, joka ennakkoratkaisumenettelyssä voi syntyä suhteessa ennakkoratkaisujen tarkoitukseen ja tavoitteeseen.

Järjestysluvultaan seitsemäs ja viimeinen pääluku keskittyy tutkielman johtopäätöksiin ja *de le ferenda* -suositukseen perintö- ja lahjaverotuksen sukupolvenvaihdoshuojennusjärjestelmän selkeyttämiseksi. Luvussa seitsemän esitellään myös tutkielman perusteella annettavat jatkotutkimusehdotukset.

¹⁸ Ks. mm. Juusela, Alakare ja Karvinen, 2024 ja Engblom ja Lindvall, 2024.

2 PerVL 55 §:n yleiset soveltumisedellytykset

2.1 Sääntelyn tausta

Perintö- ja lahjaverotuksen sukupolvenvaihdoshuojennusjärjestelmä on ollut voimassa vuodesta 1979. Normien merkitys jäi ensimmäisten vuosikymmenten aikana vähäiseksi.¹⁹ Viimeisimmät merkittävät muutokset PerVL:n sukupolvenvaihdoshuojennusjärjestelmään tehtiin Matti Vanhasen I hallituksen kaudella vuosina 2004–2005. Hallitus antoi tuolloin kaksi esitystä, joilla muutettiin voimassa ollutta sukupolvenvaihdoshuojennusjärjestelmää.²⁰ Ensimmäinen muutos sisältyi voimassa olleeseen PerVL:iin ja arvostamislakiin, joka korvasi tuolloin voimassa olleen varallisuusverolain (VAL 1142/2005). Sääntelyn uudistamisen tarkoituksena oli edistää erityisesti maatilojen sukupolvenvaihdoksia ja turvata niiden toiminnan jatkuvuus sekä parantaa säännöksen vaikuttavuutta ja näin tukea perheyritysten toiminta- ja työllistämismahdollisuuksia myös PerVL:n keinoin.²¹ Poliittisesti lainsäädäntöuudistus ei kohdannut merkittävää vastustusta, mutta eri eturyhmien edunvalvonta johti lopulta siihen, että normit laadittiin varsin vaikeaselkoisiksi.²²

Arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden kannalta keskeisin muutos vuosien 2004–2005 huojennussääntelyn uudistuksessa liittyi huojennuksen määrään. Yritysten omaisuuden verotusarvot olivat vuoden 1995 varallisuusverolain uudistuksen jälkeen nousseet tuntuvasti ja siinä määrin lähestyneet käypiä arvoja, että huojennusten merkitys oli vähentynyt.²³ Keskeisin uudistus liittyikin arvostustasoon huojennuksen laskennassa. Huojennus säilyi muutoin ennallaan, mutta sen laskennan perusteena olevat varat ja velat säädettiin arvostettavaksi täyden arvon sijasta 40 prosenttiin varallisuusverotuksen verotusarvosta.²⁴

¹⁹ Puronen 2015, s. 611.

²⁰ HE 84/2004 vp ja HE 144/2005 vp.

²¹ Matti Vanhasen I hallituksen ohjelmassa yritys- ja pääomaverotuksen tarkistukohteisiin sisältyi perheyritysten ja maatilojen sukupolvenvaihdosten edistäminen siten, että verotusarvoja alennetaan. Myös valtiovarainvaliokunnan mietinnössä VaVM 5/2004 hallituksen esitykseen HE 84/2004 vp todetaan, että säännöksen alkuperäinen huojentava vaikutus on vähentynyt eri muutosten myötä.

²² Puronen 2015, s. 611. Ks. normien keskeisistä epäkohdista muun muassa valtiovarainministeriön vuonna 1992 asettaman sukupolvenvaihdosten perintö- ja lahjaverotyöryhmän muistio VM 1993:4, johon viitataan hallituksen esityksessä HE 104/2000 vp. Ks. myös Lindgren 1996, s. 152.

²³ Ks. mm. HE 144/2005 vp, s. 3 ja VaVM 5/2004. Ks. myös osakkeiden verotusarvojen noususta valtiovarainvaliokunnan esitys VaVM 37/2000 vp hallituksen esitykseen HE 104/2000 vp, joka koski PerVL 57 §:n muuttamista. Valtiovarainvaliokunta perusteli jo tuolloin, että perheyrittäyksille olisi palautettava takaisin se verohuojennus sukupolvenvaihdoksissa, joka niille oli sukupolvenvaihdoksia koskevan sääntelyn yhteydessä tarkoitus antaa.

²⁴ HE 84/2004 vp, s. 4.

Lakiuudistuksen seurauksena huojennuksen määrä kasvoi merkittävästi, kun maksuunpanematta jätettävän veron määrä kasvoi noin 60 prosentilla aiemmin voimassa olleeseen sääntelyyn verrattuna. Vuonna 2004 PerVL:n sukupolvenvaihdosta koskevaa huojennussäännöstä arvioitiin sovellettavan vuosittain vain noin kahteentuhanteen kolmeensataan tapaukseen, joista suurin osa oli maatilojen luovutuksia.²⁵ Muiden yritysten kuin maatilojen elinaikana toteutetuissa sukupolvenvaihdoksissa käytettiin lain säätämisen aikaan suhteellisen harvoin hyväksi PerVL:n säännöksiä.²⁶ Huojennussääntelyn uudistukset ja yleisen taloustilanteen parantuminen kasvattivat kuitenkin huojennussääntelyn suosiota erityisesti 2010-luvulla, mikä puolestaan toi esiin arvopaperikauppaa ja sijoitustoimintaa harjoittaviin yhtiöihin liittyviä sääntelyllisiä tulkintaongelmia.²⁷

2.2 Lainsäädäntökehys

PerVL 1 §:n mukaan perintönä, testamentilla tai lahjana saadusta omaisuudesta suoritetaan veroa valtiolle PerVL:n säännösten mukaisesti. PerVL 55 §:n mukaisesti maksuunpantavaa veroa voidaan kuitenkin huojentaa, mikäli lainkohdan edellytykset täyttyvät. PerVL 55 §:n mukaisen huojennuksen edellytykset määräytyvät itsenäisesti kunkin lahjansaajan osalta ja jokaiselta antajalta saatu lahja arvioidaan erikseen, kuten PerVL 20 §:n mukaan muutoinkin lahjaverotuksessa.²⁸ PerVL:n sukupolvenvaihdoshuojennuksen edellytyksiä on 55 §:n mukaan yhteensä neljä, joiden kaikkien tulee täytyä huojennusedun saamiseksi:

- 1) Lahjana tai perintönä saatu omaisuus on maatila, yritys tai osa niistä.
- 2) Luovutuksensaaja jatkaa luovutetun omaisuuden mukaista toimintaa.
- 3) Edellä mainitusta maatilasta, yrityksestä tai osasta niistä menevän perintö- tai lahjaveron määrä on vähintään 850 euroa.

²⁵ HE 84/2004 vp, s. 4.

²⁶ Ibid.

²⁷ Sijoitustoiminnan aktiivisuuteen vaikutti erityisesti vuoden 2008 syksyllä virinnyt maailmanlaajuinen taloudellinen ahdinko, joka jatkui ja voimistui vuoden 2009 aikana. Tällaisen taantuman aikana osakkeilla tehtävät kaupat olivat ajoittain lähes pysähdyksissä, mikä näkyi myös sijoitustoimintaa harjoittavien yhtiöiden aktiivisuudessa. Ks. Juusela – Tuominen 2024, s. 141.

²⁸ Maatilan lahjoitusta koskevassa ratkaisussa KHO 1989 T1960 huojennuksen määrää arvioitiin kunkin lahjan kohdalla erikseen, kun A oli saanut maatilan lahjana molemmilta vanhemmiltaan.

4) Verovelvollinen esittää pyynnön veron ja/tai maksuajan huojentamisesta ennen verotuksen toimittamista.

PerVL 55 §:n mukainen maksuunpantavan veron huojenus voidaan myöntää joko kokonaan tai osittain. Erona kokonaishuojennuksen ja osittaisen huojennuksen välillä on saannon vastikkeellisuus. Kokonaishuojennuksen edellytyksenä on, että saanto on ainakin osittain vastikkeellinen.²⁹ Tilanteissa, joissa saanto on täysin vastikkeeton, voidaan PerVL 55.1 §:n mukaan myöntää vain osittain. Käytännössä voidaan näin ollen todeta, että PerVL:n huojenussäännös voidaan myöntää kokonaan vain lahjaveron alaisiin saantoihin.

2.3 Yrityksen käsite PerVL:ssa

Huojennuksen kohteena olevan yrityksen käsitettä ei ole erikseen määritelty PerVL:ssa. Yrityksen käsitteen tulkintaan voitiin ennen tulolähdejaon poistumista saada tukea siitä, sovellettiinko yhtiön verotuksessa EVL:n säännöksiä. Ennen verovuotta 2020 yritystä voitiin pääsäännön mukaan pitää PerVL 55 §:n soveltamisalaan kuuluvana yrityksenä, jos yhtiön tulon verottamiseen sovellettiin tuloverotuksessa EVL:n säännöksiä yhtiön toiminnan laatu huomioon ottaen.³⁰ Jos yhtiön harjoittama arvopaperikauppa oli TVL:n mukaan verotettavaa passiivisuonteista sijoitustoimintaa, oli selvää, että huojenussäännöstä ei voitu soveltaa.³¹ Yrityksen käsitettä ja huojennuksen soveltamisalaa ei kuitenkaan sidottu siihen, onko yhtiön tuloverotus tapahtunut EVL:n mukaisesti. Suoraa kytkentää tulolähdejakoön pidettiin ongelmallisena sen aiheuttamien tulkintavaikkeuksien vuoksi.³²

EVL-statusta koskeva vähimmäisvaatimus sopi kuitenkin jo tulolähdejaon aikaan arvopaperikauppaa ja sijoitustoimintaa harjoittaviin yhtiöihin huonosti, sillä vaatimus EVL-statuksesta ei ollut sen aiheuttamien tulkintavaikkeuksien vuoksi ehdoton. EVL-statusta voitiin pitää huojenussäännöksen vähimmäisvaatimuksena, mutta yritystoiminnan olemassaolo ratkaistiin kuitenkin tapauskohtaisesti kokonaisarvioinnin perusteella ottaen huomioon

²⁹Verohallinnon ohjeessa (2017b) kokonaishuojennuksen myöntämisen edellytyksenä on, että vastike vastaa vähintään puolta omaisuuden käyvistä arvosta.

³⁰ HE 53/2008 vp, s. 5.

³¹ Tulkintalinja on vahvistettu oikeuskäytännössä jo varsin varhain. Ratkaisussa KHO 3.11.1989 sukupolvenvaihdoshuojennusta ei voitu soveltaa yhtiöön, jonka luovutettavaa toimintaa ei oltu verottamassa EVL:n mukaan. Ratkaisussa KHO 13.06.2002 taltio 1488 huojennuksen katsottiin puolestaan soveltuvan yhtiöön, jonka liiketoiminta muodostui pääasiallisesti yhtiön päivittäin käymästä arvopaperikaupasta. Yhtiön tulosta oli verotettu vuodesta 1981 alkaen elinkeinotulon verottamisesta annetun lain mukaisesti, ja yhtiötä oli näin ollen pidettävä PerVL 55 §:ssä tarkoitettuna yrityksenä.

³² VaVM 4/2005.

erityisesti elinkeinotoiminnan yleiset tunnusmerkit.³³ Lainvalmistelumateriaaleissa huojennuksen soveltumista arvopaperikauppaa ja sijoitustoimintaa harjoittaviin yhtiöihin on pidetty tulkinnanvaraisena, mutta toisaalta on myös yksiselitteisesti myönnetty, että huojennus voi myös soveltua myös ”esimerkiksi laajamittaista arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiöiden osakkeisiin”.³⁴ Oikeuskirjallisuudessa arvopaperikauppaa harjoittavia yhtiöitä on pidetty pitkälti omana erityisryhmänään huojennussäännöstä sovellettaessa, sillä yrityksen vaatimusta on muista EVL-yhtiöistä poiketen arvioitu itsenäisesti peilaten yrityksen ominaisuuksia PerVL 55 §:ssä edellytettyihin vaatimuksiin.³⁵

Kireä tulkintalinja huojennussäännöksen soveltumisessa arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden kohdalla liittyykin pitkälti yrityksen käsitteeseen ja siihen, millaiseen yritystoimintaan huojennus olisi lain pyrkimyksien valossa myönnettävä. Vuoden 2004 lainsäädäntöuudistuksen yhteydessä hallituksen esitykseen sisällytettiin maininta työllisyysryhmän lausunnosta, jonka mukaan PerVL:n uudistuksessa on varmistettava, että verotuki kohdentuu vain varsinaiseen yritysvarallisuuteen eikä esimerkiksi sijoitusluonteiseen omaisuuteen.³⁶ Ongelmallisena etenkin arvopaperikauppaa ja sijoitustoimintaa harjoittavien yhtiöiden kohdalla onkin pidetty mahdollisuutta, että sukupolvenvaihdoshuojennus soveltuisi pienimuotoiseen tai passiiviseen sijoitustoimintaan, koska se mahdollistaisi käytännössä yritysmuotoon mukautetun yksityishenkilön varallisuuden siirron huojennettuna.³⁷ Tällaiseen toimintaan verohuojennuksen myöntämistä on pidetty ongelmallisena myös lain pyrkimyksien kannalta, sillä yksi PerVL:n huojennussääntelyn tarkoituksista oli lakia säädettäessä pyrkimys turvata yrityksen työpaikat ja turvata yritystoiminnan jatkuvuus.³⁸

1.1.2020 voimaan tulleen tulolähdejako koskevan uudistuksen myötä kaikkea osakeyhtiön toimintaa on verotettu EVL:n mukaan. Yritysten siirtyminen EVL:n piiriin ei kuitenkaan itsessään laajentanut huojennussääntelyn soveltamisalaa, sillä lainvalmisteluaineistoissa on nimenomaisesti todettu, ettei tulolähdejaon poistumisella ole vaikutusta PerVL:n sukupolvenvaihdoshuojennusta koskevaan käytäntöön.³⁹ Vaikka EVL-statuksen merkitys on

³³ Ossa 2018, s. 288. Ks. myös ratkaisu KHO 30.11.2009 taltio 3394, jossa huojennussäännöksen ei katsottu soveltuvan yritykseen sen toiminnan todellisen luonteen perusteella, vaikka yrityksen arvopaperikaupasta saatua tulosta oli verotettu EVL:n mukaan.

³⁴ HE 84/2004 vp, s. 2

³⁵ Ks. mm. Ossa 2018, s. 291 ja Juusela – Tuominen 2024 kappale ”Sijoitustoimintaa harjoittava yhtiö”.

³⁶ HE 84/2004 vp, s. 2.

³⁷ Juusela – Tuominen 2010, s. 134.

³⁸ Puronen 2010, s. 598–599.

³⁹ VaVM 29/2018 vp ja HE 257/2018 vp.

uudistuksen jälkeen rajallinen, voi EVL-statuksella kuitenkin olla KHO:n tuoreessa ratkaisussa 2024:68 vahvistetun tulkintalinjan mukaan yhä vaikutusta huojuennussäännöksen soveltuvuusedellytyksiä arvioitaessa tilanteissa, joissa yrityksen verokohtelu on ollut vakiintunutta ennen vuotta 2020.⁴⁰

Verovuoden 2020 jälkeen yrityksen käsitteen määrittelyssä ei siis ole pääsääntöisesti voitu tukeutua käytännössä lainkaan tulolähdettä koskeviin ratkaisuihin. Yrityksen käsite nojaa sen sijaan nykyisin pitkälti kokonaisuarkintaan, jossa arvioidaan elinkeinotoiminnan yleisten tunnusmerkkien täyttymistä.⁴¹ Arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden osalta on vakiintuneesti katsottu, että se, onko kyseessä perintö- ja lahjaverolaissa tarkoitettu yritys, on ratkaistava tapauskohtaisesti kokonaisarvion perusteella. Käytännössä arvioinnin keskiössä on se, voidaanko arvopaperikauppaa pitää sellaisena, että se rinnastuu muuhun yritystoimintaan.⁴² Arvioinnissa asetetaan vastakkain tekijät, jotka puoltavat sitä, että yritystä on pidettävä PerVL 55.1 §:n 1 kohdassa tarkoitettuna yrityksenä ja toisaalta ne tekijät, jotka pikemmin puoltavat yrityksen asemaa yhtiön omistajan varallisuuden hallinnointia varten perustettuna yhtiönä.⁴³ Kokonaisarviointiin vaikuttaviin tekijöihin ja punnintamenetelmään palataan tarkemmin kappaleessa 4.

2.4 Yrityksen tai sen osan siirtyminen

PerVL 55.1 §:n sanamuodosta voi päätellä, että sukupolvenvaihdoshuojennus ei rajoitu ainoastaan tilanteisiin, joissa siirretään koko yritys, vaan se voi koskea myös yrityksen osaa. Yrityksen osa on määritelty tarkemmin PerVL 57 §:ssä, jonka mukaan yrityksen osalla tarkoitetaan vähintään yhtä kymmenesosaa yrityksen omistamiseen oikeuttavista osakkeista tai osuuksista. Käytännössä tämä tarkoittaa, että osakeyhtiön osalta riittävää on, että

⁴⁰ Ks. mm. KHO 2024:68, kappale 14. Ratkaisun mukaan yhtiön verokohtelu ennen tulolähdejaon poistumista voidaan ottaa tapauskohtaisesti kokonaisuarkinnassa huomioon tilanteissa, joissa yhtiön verokohtelu on ollut vakiintunutta ennen tulolähdejaon uudistamista vuonna 2020.

⁴¹ Elinkeinotoiminnan käsitettä ei tulolähdejako koskevan uudistuksen yhteydessä muutettu, vaan EVL 1.1 §:n mukaan sillä tarkoitetaan yhä liike- ja ammattitoimintaa. Ks. mm. Juusela – Tuominen 2024, kappale ”Perintö- ja lahjaverolain mukainen yritystoiminta huojuennuksen perustana”.

⁴² Juusela – Tuominen 2024, kappale ”Sijoitustoimintaa harjoittava yhtiö”.

⁴³ Ks. mm. KHO 2018:160, KHO 13.6.2002 T1488, KHO 2006:100, KHO 30.11.2009 T3394 sekä KHO 2024:68.

lahjoituksessa tai perinnössä siirtyy osakkeita tai osuuksia, jotka yhdessä muodostavat vähintään kymmenen prosentin osuuden yhtiön kokonaisosakekannasta.⁴⁴

Vähimmäisomistusosuuden arvioinnissa ratkaisevaa on nimenomaan saannon kohteina olevien osakkeiden tai osuuksien osuus niiden kokonaismäärästä.⁴⁵ Aiemmin etenkin erilajiset osakkeet aiheuttivat tulkintaongelmia tuomioistuimessa vähimmäisomistusosuuden arvioinnissa. Osakkeiden erilaisuudella tarkoitetaan sitä, että osakkeiden tuottama äänimäärä tai osinko-oikeus poikkeavat toisistaan yhtiön osakkeiden välillä tai jos osakkeet määrätään muuten yhtiöjärjestyksessä erilaisiksi. Etenkin Verohallinnon aiemmissa virallisohjeissa osakkeiden tuottamalle äänimäärälle annettiin virheellisesti merkitystä PerVL 55.1 §:n edellytyksiä arvioitaessa.⁴⁶

Oikeuskäytännössä erilajisten osakkeiden ei kuitenkaan ole katsottu vaikuttavan huojennussäätelyn soveltumiseen.⁴⁷ Osakkeiden tuottaman äänioikeuden eli määräysvallan osalta asiaa on arvioitu muun muassa KHO:n ratkaisussa 2020:7, jossa osakkeet oikeuttivat niiden erilaisuuden vuoksi alle 10 prosentin äänioikeudelle yhtiössä.⁴⁸ Asialla ei kuitenkaan ollut merkitystä huojennuksen soveltumiseen. Ratkaisua perusteltiin etenkin vähemmistöosakkaiden oikeuksien rajallisuudella ja osakeyhtiölain (643/2020) sääntelyllä.⁴⁹

⁴⁴ Kymmenen prosentin osuutta edellytetään myös osuuskunnan, avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiöiden sukupolvenvaihdoshuojennuksen soveltumisessa. Poikkeuksen tähän pääsääntöön tekee sellaisen maatilän luovutus, joka on luovutuksenantajan välittömässä omistuksessa ja jota ei harjoiteta välillisesti minkään yhtiön kautta. Tällaisten mautilojen osalta ei edellytetä tietyn suuruisen määräosan omistamista. Ks. mm. KHO 1986 II 600, KHO 5.1.1989 taltio 23 ja KHO 31.12.1996/4049. Avointen yhtiöiden ja kommandiittiyhtiöiden kohdalla kokonaisosakekantaan vaikuttavat myös äänettömien yhtiömiesten osuudet ja osakkeiden käypä arvo ks. KHO 1994 B 560.

⁴⁵ Penttilän 2020 mukaan arvioitaessa yrityksen osaa kysymys on ”oikeudesta substanssiin” eli yrityksen omistamiseen oikeuttavista osakkeista. Samaa mieltä mm. Andersson 1980 s. 122, Lindgren 2001, s. 120, Juusela –Tuominen 2010, s. 133.

⁴⁶ Penttilän 2020 mukaan Verohallinnon ohjeistuksessa oli tulkittu liian pitkälle KHO:n aiempaa ratkaisua 2015:154, jossa lahjansaajan ei voitu katsoa jatkavan yritystoimintaa saamallaan varoilla, kun lahjoitettaviin osakkeisiin liittyvä äänioikeus jää lahjanantajalle (ks. KHO 2015:154). Penttilän mukaan aiemmassa verotuskäytännössä osin sekoitettiin omistusosuutta koskevat vaatimukset (PerVL 57 §) ja lahjansaajaa koskevat edellytykset eli toiminnan jatkamisedellytykset (PerVL 55.1 §:n 2 kohta) erityisesti osakkeiden äänivaltaedellytystä arvioitaessa.

⁴⁷ KHO:n perusteluissa on viitattu etenkin hallituksen esitykseen HE 194/2000 vp, jonka mukaan huojennuksen suhteen kaikki osakkeet ovat samanarvoisia, vaikka osakkeisiin liittyvät oikeudet tai äänivalta olisivat erilaiset. Lakiin ei haluttu ottaa erillistä säännöstä määräysvallan suuruudesta.

⁴⁸ Ratkaisussa A lahjoitti lapselleen B 10 prosentin omistusosuutta vastaavat osakkeet, jotka tuottivat vain 2,5 prosentin äänioikeuden yhtiössä. KHO:n mukaan lahjoitus täytti sukupolvenvaihdoshuojennuksen soveltumisedellytykset. KHO perusteli ratkaisuaan sillä, että PerVL 55.1 §:n 2 kohdassa tai muuallakaan laissa ei ole asetettu osakkeiden äänimäärää koskevia nimenomaisia vaatimuksia.

⁴⁹ KHO:n mukaan osakkeenomistajien päätöksentekoon liittyvien vähemmistöoikeuksien käyttäminen ei edellytä OYL:n mukaan 10 prosentin osuutta äänistä. OYL:n sääntely ei siten tue tulkintaa, jonka mukaan yritystoiminnan jatkamisen edellytyksenä olisi yli 10 prosentin äänivalta yrityksessä.

Yrityksen osaa koskevalla PerVL 57 §:n kymmenesosan vähimmäisvaatimuksella ei siten ole suoraa yhteyttä määräysvaltaa koskevaan vaatimukseen, vaan osakkeiden määräysvalta voi olla tätä pienempi. On kuitenkin syytä huomioida, että tämä soveltuu vain äänioikeudeltaan poikkeaviin osakkeisiin, jotka siirtyvät sellaisenaan osakkeiden luovutuksessa. Mikäli lahjanantaja itse pidättää osakkeiden äänioikeuden, ei huojennusta voida soveltaa.⁵⁰ Toiminnan jatkamisen edellytyksiä käsitellään tarkemmin kappaleessa 2.4.2.

Osakkeiden erilaisella oikeudella osinkoon ei myöskään ole merkitystä huojennussääntelyn soveltumiseen.⁵¹ Yhteisesti saadun omaisuuden osalta riittävää on 10 prosentin omistusosuus yhteisesti kaikkien lahjansaajien osalta. Yhteislahjoissa huojennus voidaan siis myöntää, vaikka yksittäinen lahjansaaja ei saavuttaisi kymmenen prosentin omistusosuutta, mikäli yhteinen omistus ylittää tämän rajan. Tällöin kuitenkin jokaisen lahjansaajan osuuden tulee olla yhtä suuri, ja he vastaavat yhdessä maksuunpantavasta verosta.⁵²

Kymmenen prosentin vähimmäisosuus on lahjoituskohtainen. Näin ollen samalta lahjanantajalta aikaisemmin annetut omistusosuudet saman yhtiön osakekannasta eivät kumuloidu verovelvollisen eduksi vähimmäisomistusosuuden edellytyksiä arvioitaessa.⁵³ Näin toimitaan myös tilanteissa, joissa osakkeet siirtyvät samalla kauppakirjalla, mutta joiden luovutus tapahtuu tosiasiallisesti eri aikaan.⁵⁴ Kahden eri henkilön antamia lahjoja käsitellään myös omina lahjoituksinaan, kuten muutoinkin lahjaverotuksessa.⁵⁵

⁵⁰ KHO:n ratkaisussa 2015:154 luovutuksen kohteena olivat osakeyhtiön osakkeet, joihin lahjanantaja pidätti niiden tuottaman äänioikeuden ja siten faktisesti käytti yhä niiden tuomaa määräysvaltaa yhtiössä luovutuksen jälkeen. Luovutuksensaajan ei näin ollen voitu katsoa jatkavan yritystoimintaa PerVL:n 55.1 §:n tarkoittamalla tavalla. Vrt. KHO 1995 B 543, jossa huojennussäännön katsottiin soveltuvan, kun pidätetty oikeus koski osakkeiden tuotto-oikeutta mutta ei äänioikeutta.

⁵¹ Ks. KHO 2018:53.

⁵² Ratkaisussa KHO 2013:11 A aikoi luovuttaa kahdelle lapselleen B:lle ja C:lle yhteislahjana 25–48 osaketta. Ratkaisussa keskeinen arviointi liittyi siihen, 10–19,2 omistusosuuden riittävän vähimmäisomistusosuutta koskevan vaatimuksen täytymiseen tilanteessa, jossa kyse oli yhteislahjasta. KHO:n päätöksen mukaan silloin kun omistusosuudet eivät poikkea toisistaan ja verosta vastataan yhteisesti, on 10 prosentin vähimmäisosuutta pidettävä myös yhteislahjassa riittävänä.

⁵³ Ks. KHO 1994 B 560.

⁵⁴ Turun hallinto-oikeuden päätöksessä (10.4.2013, 13/0232/3) luovutuksista oli määrätty samalla kauppakirjalla, mutta luovutukset tapahtuivat eri aikaan. KHO kumosi HaO:n päätöksen kahdessa ratkaisussaan (KHO 2014:154 ja KHO 2014:155), todeten, että kyseistä luovutusta ei voitu arvioida kokonaisuutena, vaan kyse oli tosiasiallisesti kahdesta eri luovutuksesta. Ks. tarkemmin mm. Juusela – Tuominen 2024, kappale ”Peräkkäiset saannot”.

⁵⁵ Ratkaisussa KHO 8.12.1993 taltio 4934 puoliset A ja B halusivat antaa lapsilleen C ja D kummallekin osakelajhan. Tuolloin yrityksen osaa koskeva vähimmäisvaatimus oli PerVL:ssä yksi viidesosa lahjoitettavan yhtiön osakkeista. Huojennusedun ehto ei täytynyt, kun sekä A että B antoivat yhtiön 30 osakkeesta molemmat lapsilleen C:lle 4 ja D:lle 3 osaketta. Jos molemmat vanhemmat olisivat antaneet kummallekin lapselleen 7 osaketta, huojennusedun ehto olisi täytynyt.

2.5 Toiminnan jatkamisen edellytykset

2.5.1 Yritystoimintaan kohdistuva välittömyysvaatimus

PerVL 51.2 § mukaan yhtenä huojennussäännöksen edellytyksenä on, että luovutuksensaaja jatkaa luovutetun omaisuuden mukaista toimintaa. Säännöksen sanamuoto asettaa vaatimuksia yhtäältä toiminnan luonteeseen ennen luovutusta sekä toisaalta siihen, miten ja millaista yritystoimintaa harjoitetaan luovutuksen jälkeen.

PerVL:n säännökset asettavat tiukemmat kriteerit yritystoiminnan jatkamiselle kuin esimerkiksi TVL:n huojennussäännös. Toisin kuin TVL:n huojennussäännös, PerVL:n huojennusetu nimittäin edellyttää välitöntä aktiivista yritystoiminnan harjoittamista ennen luovutusta. PerVL:n huojennussäännöksen edellytysten ei pääsäännön mukaan katsota täyttyvän, mikäli yritystoiminta on ollut lopetettuna ennen luovutusta tai jos yritystoiminnan muoto on ennen luovutusta muuttunut passiiviseksi sijoitustoiminnaksi, eikä enää täytä yritystoiminnan edellytyksiä.⁵⁶

Yli vuoden kestävää keskeytystä yritystoiminnan harjoittamisessa voidaan pitää huojennussäännön soveltumisen takarajana.⁵⁷ Noin vuodenkin kestävä viiveen hyväksyminen edellyttää lähtökohtaisesti aina todennettavaa ja tosiasiallista estettä, joka on luonteeltaan tilapäistä, kuten asevelvollisuus tai alaikäisyys.⁵⁸ Näin pitkään kestävä yritystoiminnan keskeytymiseen suhtaudutaan lähtökohtaisesti poikkeuksena, ja verotuskäytännössä keskeytyksen on katsottu voivan olla lähtökohtaisesti vain muutamia kuukausia.⁵⁹

Verohallinto voi huojennussäännöksen soveltamiseen liittyvien ennakkoratkaisuhakemusten selvityspyynnöissä kiinnittää huomioita erityisesti toiminnan uudelleenaloittamiseen liittyviin määräaikoihin, mistä syystä niihin liittyvä dokumentointi on syytä tehdä huolella.⁶⁰

⁵⁶ Verohallinnon ohjeen 2017b, kappaleen 2.5.4 mukaan toiminnan keskeytyminen ennen yritystoiminnan luovuttamista hyväksytään vain pakottavan esteen vuoksi. Ks. myös Juusela – Tuominen 2024, kappale ”Vaatimus yritystoiminnasta ennen luovutusta”.

⁵⁷ Tätä pidempi keskeytys johtaa siihen, ettei huojennussäännöstä voida lähtökohtaisesti soveltaa. Verohallinnon ohjeen 2017b kappale 2.5.4 mukaan ” Näissä tapauksissa on lahjansaajan huojennuksen saamiseksi jatkettava yritystoimintaa heti esteen lakattua, kuitenkin viimeistään noin vuoden kuluttua lahjoituksesta.”

⁵⁸ Puronen 2010, s. 641 mainitsee tilapäisenä esteenä myös opiskelun.

⁵⁹ Ibid. Purosen mukaan välittömyysvaatimukseen on verotuskäytännön vuoksi suhtauduttava varovaisuudella ja tulkita säännöstä siten, että useimmissa tapauksissa jatkamisen olisi tapahduttava lähestulkoon välittömästi. Puronen myös huomauttaa, että toiminnan uudelleenaloittaminen on syytä dokumentoida hyvin, sillä yritystoiminnan keskeytymisen kestoon liittyviä määräaikoja voi joutua myöhemmin erikseen osoittamaan.

⁶⁰ Ibid.

Perustellusti voidaan todeta, että toiminnan jatkaminen edellyttää paitsi tosiasiallista toiminnan jatkamista, myös muodollista siirtymistä, joka ilmenee esimerkiksi lahjakirjasta tai lahjanluonteisissa kaupoissa kauppakirjasta.

Erityisesti arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden sukupolvenvaihdoshuojennuksessa on syytä huomioida, että välittömyysvaatimusta voidaan tulkita lahjaverotuksessa perintöverotusta tiukemmin. Voidaan katsoa, että perimystilanteissa viive voi olla luonnollisesti pidempi kuin lahjoitustilanteissa johtuen perintöoikeudellisista velvoitteista, kuten perunkirjoituksesta ja kuolinpesän hallinnointiin liittyvistä rasitteista.

2.5.2 Luovutuksensaajaan kohdistuvat vaatimukset

PerVL 55.1 §:n 2 kohdan mukaan verovelvollisen tulee jatkaa perintönä tai lahjana saaduilla varoilla yritystoimintaa. Toisin kuin TVL:n 48 §:n huojennussäännös⁶¹, ei PerVL:n huojennussäännös aseta vaatimuksia perhe- tai sukulaisuussuhteelle huojennusedun saamiseksi, vaan käytännössä luovutuksensaajana voi toimia kuka tahansa.⁶² Jatkajan ei tarvitse olla luonnollinen henkilö, vaan oikeuskäytännössä sukupolvenvaihdoshuojennuksen on katsottu soveltuvan myös oikeushenkilöille tehtyihin lahjoituksiin.⁶³ Huojennusedun saaminen ei myöskään edellytä, että luovutuksensaaja olisi osallistunut yritystoimintaan henkilökohtaisesti ennen luovutuksen tapahtumista.⁶⁴

PerVL:ssa ei ole tarkemmin määritelty, mitä edellytetään lain 55 §:n mukaisella yritystoiminnan jatkamisella.⁶⁵ Tuomioistuimissa on useasti arvioitu sitä, millä tavalla luovutuksensaajan olisi omalta osaltaan otettava vastuuta yritystoiminnan harjoittamisesta (aktiivisen toiminnan muodot) ja kuinka suurta määräysvaltaa hänellä olisi oltava yritykseen, jotta hänen katsottaisiin olevan oikeutettu huojennusetuun. Oikeuskäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että luovutuksensaajan tulee osallistua henkilökohtaisesti

⁶¹ TVL 48 §:n mukaan yhtiöiden osakkeiden tai osuuksien luovutus voi olla verovapaa, mikäli saajana on ”joko yksin tai yhdessä puolisonsa kanssa hänen lapsensa tai tämän rintaperillinen taikka hänen sisarensa, veljensä, sisarpuolensa tai velipuolensa”. PerVL:n huojennussäännökseen tämä edellytys sopii huonosti erityisesti perintötilanteissa perinnönjättäjän tahdon toteuttamiseen liittyvän siviilioikeudellisen suojan vuoksi. Ks. testamentin asemasta eurooppalaisena perusoikeutena mm. Aarnio-Kangas 2010, s. 538.

⁶² Poikkeuksen tästä pääsäännöstä tekevät kuitenkin alaikäiset luovutuksensaajat, joihin huojennusedun ei ole katsottu soveltuvan. Ks. mm. KHO 2011:1 ja KHO 2015:166.

⁶³ KHO 1987 B 631 ja KHO 1987 B 633; ks. myös KHO 2011:44.

⁶⁴ Turun HaO 8.5.2014 14/0266/3.

⁶⁵ Riittävän täsmällistä määritelmää ei löydy myöskään lain valmisteluaineistosta. Tulkinta on perustunut oikeuskirjallisuudessa esitettyyn ja yhdenmukaisesti Verohallinnon ohjeeseen omaksuttuun käsitykseen.

harjoitettavaan liiketoimintaan, ja että hänen tulee käyttää yrityksessä omistajavaltaa.⁶⁶

Osakeyhtiöiden osalta määräysvallan käyttämistä koskevan vaatimuksen on verotuskäytännössä pääsääntöisesti edellytetty jatkajan toimivan osakeyhtiön hallituksessa tai puheenjohtajana.⁶⁷ Verohallinnon ohjeessa on erityisesti mainittu, että näissä tehtävissä toimiessaan luovutuksensaajan katsotaan jatkavan yritystoimintaa ilman erillistä selvitystä.⁶⁸

Vaatus osakeyhtiön hallituksen jäsenyydestä tai puheenjohtajuudesta ei kuitenkaan ole ehdoton. Ratkaisussa 2014:92 KHO katsoi, että huojennusetu voitiin myöntää hallituksen jäsenyydestä luopuvalle talouspäällikölle, joka kuului yrityksen johtoryhmään ja vastasi muun muassa yhtiön ulkoisesta laskennasta, kehittämisestä sekä henkilöstö- ja palkkahallinnosta. KHO perusteli ratkaisuaan erityisesti huojennusetua koskevien säännösten tavoitteilla ja totesi, että hallituksen jäsenyyttä tai toimitusjohtajana toimimista ei voida pitää huojennuksen ehdottomana edellytyksenä, vaan yritystoiminnan jatkaminen voi tapahtua myös käyttämällä päätösvaltaa osakkuuden perusteella ja toimimalla yhtiön johtotehtävissä. Huojennusedun on katsottu soveltuvan myös tapauksessa, jossa luovutuksen kohteena oli konsernin emoyhtiö, mutta luovutuksensaaja toimi ainoastaan saman konsernin tytäryhtiön hallituksessa. Luovutuksen katsottiin kuitenkin soveltuvan, sillä tytäryhtiö harjoitti merkittävän osan konsernin liiketoiminnasta.⁶⁹ Samoin tulkittiin myös ratkaisussa, jossa henkilö sai huojennusedun lahjaksi saamaansa tytäryhtiöön toimimalla konsernin emoyhtiön hallituksessa.⁷⁰

Edellä mainitut ratkaisut ovat omiaan osoittamaan, että Verohallinto ja VOVA ovat pyrkineet kiristämään tulkintaa sukupolvenvaihdoshuojennuksen soveltumisesta, vaikka oikeuskäytännössä huojennuksen on vastoin veroviraston tulkintaa katsottu soveltuvan kyseisiin tapauksiin.⁷¹ Tulkintalinjan kiristymistä voidaan kritisoida yhtäältä siitä syystä, että se on vastoin lain tavoitteita sukupolvenvaihdosten edistämisestä ja toisaalta vaikuttavat heikentävästi verotuskäytännön ennakoitavuuteen.⁷²

⁶⁶ Verohallinto 2017b kappale 2.5.4.

⁶⁷ Ossa 2018, s. 303. Ks. myös KHO:n ennakkoratkaisu 2011:1, jonka mukaan osakeyhtiössä hallituksen jäsenyys on keskeinen tunnusmerkki PerVL 55 §:n soveltamisen kannalta.

⁶⁸ Verohallinnon ohje 2017b, kappale 2.5.4.

⁶⁹ Vaasan HaO 12.5.2016 16/0213/1.

⁷⁰ Helsingin HAO 20.4.2005 05/0448/3.

⁷¹ Juusela – Tuominen 2024, kappale ”Jatkajan henkilökohtainen osallistuminen”.

⁷² Juusela – Tuominen 2024, kappale ”Jatkajan henkilökohtainen osallistuminen”. Juuselan ja Tuominen mukaan verotuksen ennakoitavuuden heikentyminen korostaa sukupolvenvaihdoksen huolellista suunnittelua. Toisaalta suunnittelusta huolimatta verotuskäytännön epästabiilius voi aiheuttaa sen, että aiemmin hyväksyttäviä käytäntöjä ei enää sallita huojennusedun hakemisen realisoituessa.

On syytä huomata, että OYL:n säännöksille on luonnollisesti annettu keskeistä merkitystä jatkamiskriteerin edellytysten arvioinnissa.⁷³ Hallintoneuvoston jäsenyyttä koskevassa ratkaisussa 2016:173 KHO eväsi luovutuksensaajien huojennusedun OYL:n päätösvaltaa koskevien kriteerien nojalla. KHO:n mukaan osakeyhtiön hallintoneuvoston jäsenyys ei täyttänyt päätösvaltaa koskevaa kriteeriä, sillä osakeyhtiössä vain hallituksen jäsen tai toimitusjohtaja voi käyttää huojennussäännöksessä tarkoitettulla tavalla omistajavaltaa yritykseen. KHO:n mukaan hallintoneuvoston merkitys johdon osana on OYL:n nojalla hyvin rajallinen, minkä vuoksi luovutukseen ei KHO:n mukaan voitu soveltaa PerVL 55 §:n huojennussäännöstä.⁷⁴ Myös osakkeiden määräysvaltaa koskevaa vaatimusta on arvioitu nimenomaan OYL:n vähemmistöosakkeiden oikeuksia koskevien säännösten valossa.⁷⁵

2.6 Maksuunpantavan veron määrä

PerVL 55 §:ssä on erilliset säännökset osittaiselle verohuojennukselle ja kokonaishuojennukselle. PerVL 55.5 §:n mukaan edes osin vastikkeellisissa saannoissa eli lahjanluonteisissa kaupoissa yritykseen tai sen osaan kohdistuva lahjavero voidaan jättää kokonaan maksuunpanematta, jos vastike on enemmän kuin 50 prosenttia käyvästä arvosta. Käytännössä kokonaishuojennus koskee vain lahjaveroa, sillä perintösaannot eivät ole luonteeltaan vastikkeellisia.⁷⁶ Kokonaishuojennus ei sovellu perintösaantoihin siinäkään tapauksessa, että testamenttimääräykseen on sisältynyt yritysvarallisuutta koskeva lunastusoikeus.⁷⁷ PerVL 55.1 §:n osahuojennuksen perusteena on tällöin jäämistöosuuteen sisältyvän yritysvarallisuuden arvo.⁷⁸

Kokonaishuojennuksen edellytyksenä on lisäksi se, että jatkaja itse suorittaa niiden hankkimisesta koituvan vastikkeen.⁷⁹ Kokonaishuojennusta ei myöskään myönnetä sellaisiin yritysvarallisuuden luovutuksiin, joissa siirron kohteena on koko yritys velkoineen ja

⁷³ Yhtiöoikeudelliset käsitteet saavat lähtökohtaisesti sekä vero- että yhtiöoikeudessa saman merkitysisällön etenkin, kun käsitettä ei ole erikseen määritelty vero-oikeudessa. Ks. lisää mm. Järvenoja 2013, s. 147

⁷⁴ KHO viittasi päätöksessään aiemmin antamaansa ennakkoratkaisuun 2011:1 ja totesi, että osakeyhtiölain säännöksillä on keskeinen merkitys PerVL:n sukupolvenvaihdoshuojennuksen edellytyksien arvioinnissa.

⁷⁵ KHO 2020:7.

⁷⁶ Poikkeuksen tähän pääsääntöön tekevät lunastusoikeudet, joiden realisointi edellyttää perinnönsaajalta vastiketta. Perintösaannoissa lunastusoikeudella tarkoitetaan sitä, että perinnönsaajalla on testamentin nojalla etuosto-oikeus lunastaa osakkeet itselleen. Pääsääntöisesti lunastusoikeus koskee asunto-osakkeita, mutta se voi koskea myös muuta yritysvarallisuutta.

⁷⁷ Juusela – Tuominen 2010, s. 128.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Ratkaisussa KHO 2011:1401 PerVL 55.5 §:n tuomioistuim katsoi, ettei kokonaishuojennusta voi soveltaa tilanteisiin, joissa osakeyhtiö lunastaa vapaalla pääomallaan ensin osakkeet luopujaosakkaalta ja siirtää ne tämän jälkeen jatkajaosakkaalle. Ks. lisää Juusela 2021, kappaleessa ”Vastike yli 50 %”.

varoineen – kyse on tällöinkin lahjoituksesta, ei vastikkeellisesta luovutuksesta, vaikka velat siirtyvät jatkajan vastattavaksi.⁸⁰

PerVL 55.1 §:n 3 kohdan osittaishuojennus koskee perintösaantojen lisäksi puhtaasti vastikkeettomia lahjoituksia. Osittaisissa huojennuksissa maksuunpantavan veron määrän tulee ylittää 850 euroa, jotta huojennus voidaan myöntää.⁸¹ Maksuunpantavan veron määrä lasketaan normaalisti maksuun määrättävästä perintö- tai lahjaveron määrästä.

2.7 Huojennuksen hakeminen

PerVL 55 §:n maksuunpantavan veron määrän huojentaminen edellyttää edellä kuvattujen ehtojen lisäksi sitä, että pyyntö huojennuksen soveltamisesta toimitetaan Verohallintoon ennen verotuksen toimittamista. Säännöksen sanamuoto on tältä osin ehdoton.⁸² Vaatimus tulee lisäksi toimittaa kirjallisesti.⁸³ Huojennusetu on verovelvolliskohtainen, mistä syystä jokaisen verovelvollisen tulee hakea huojennusetua henkilökohtaisesti. Tilanteissa, joissa yritysvarallisuutta siirtyy usealla saajalle, voidaan pyyntö huojennuksen soveltamisesta kuitenkin toimittaa myös yhdellä asiakirjalla, jossa huojennusetua pyydetään sovellettavaksi kaikille saajille yhtäaikaaisesti.⁸⁴

Verotuksen toimittamisen yhteydessä toimitettaviin asiakirjoihin tulee käytännössä kirjata, että saantoon vaaditaan sovellettavaksi PerVL 55 §:n huojennussäännöstä.⁸⁵ Mikäli samassa yhteydessä haetaan veron maksuajan huojennusta eli PerVL 56 §:n huojennusetua, tulee myös tämä vaatimus kirjoittaa hakemukselle selkeästi erikseen, tai vaatimusta ei oteta huomioon.⁸⁶

⁸⁰ Verohallinto 2024a, kohta 4.1.

⁸¹ Euromääräisen alarajan ottamisella lakiin pyrittiin Purosen (2015) mukaan tarkoituksellisesti rajaamaan pienemmät saannot huojennuksen ulkopuolelle. Hänen mukaansa ”tavoite on täydellisesti kuitenkin ajan myötä vesittynyt”, sillä alarajaa ei ole korotettu kertaakaan yli 20 vuoteen. Hän huomauttaa, että huojennuksen soveltumisala ulottuu nykyään siten paljon aiottua pienempiin maksuunpanoihin. Ks. Purosen 2015, s. 641.

⁸² Ratkaisussa 1986 II 598 KHO totesi, että vaatimus veron huojennuksesta oli myöhässä, kun sitä ei ollut toimitettu Verohallinnolle ennen säännönmukaisen verotuksen toimittamista. Lääninoikeuteen toimitettu vaatimus oli myöhässä, eikä sitä voitu enää käsitellä.

⁸³ Juusela – Tuominen 2010, s. 128. Purosen 2015, s. 657 mukaan tyypillistä on, että vaatimus huojennuksen soveltamisesta tehdään perintösaannoissa perukirjaan ja lahjasaannoissa lahjakirjaan tai edellä mainittujen asiakirjojen liitteisiin.

⁸⁴ Purosen 2015, s. 657.

⁸⁵ Vaatimus tulee kirjata nimenomaan verotuksen yhteydessä toimitettaviin asiakirjoihin. Ratkaisussa KHO 5.1.1989 t 24 huojennusta ei sovellettu, kun verovelvollinen ei ollut maininnut verotuksen toimittamisen yhteydessä toimittamisensa asiakirjoissa aiempaa ennakkoratkaisuhakemusta tai vaatinut huojennusetua sovellettavaksi. Purosen 2015, s. 657 mukaan ennakkoratkaisun hakemista ei koskaan voida automaattisesti tulkita huojennuspyynnöksi.

⁸⁶ Purosen 2015, s. 657. Purosen mukaan on kuitenkin syytä huomioida, että viranomaisella on viran puolesta hallintolain mukainen asian selvittämisvelvollisuus, joten tarvittaessa epäselvästi laadittua pyyntöä on syytä tarkentaa verovelvolliselta. HL:n 8 §:n mukaan viranomaisen on myös ohjeistettava asian hoitamisessa.

Oikeuskäytännössä PerVL 56 §:n maksuunpantavan veron maksuajan pidentämistä koskeva vaatimus on kuitenkin hyväksytty koskevan myös PerVL 55 §:n huojennusetua tilanteessa, joissa veroviranomainen ei ollut selventänyt vaatimusta viranomaisen selvittämisvelvollisuuden edellyttämällä tavalla.⁸⁷

Verotuksen toimittamisella viitataan huojennussäännösten yhteydessä nimenomaan säännönmukaiseen verotukseen.⁸⁸ Säännönmukaisella verotuksella tarkoitetaan tässä yhteydessä verovelvollisen saamaa ensimmäiseen verotuspäätökseen johtavaa verotuksen toimittamista, jota ei ole oikaistu verovelvollisen tai veroviranomaisen aloitteesta. Huojennusta saa siis vaatia niin kauan, kun säännönmukainen verotus on kesken. Vaikka verotus viivästyisi mistä tahansa syystä, on verovelvollisella oikeus vaatia huojennuksen soveltamista niin kauan, kunnes ensimmäinen verotuspäätös on annettu.⁸⁹ Oikeus huojennuksen vaatimiseen säilyy siitäkin syystä, että verotuksen toimittaminen viivästyy verovelvollisen aiheuttamasta syystä kuten siitä, että lahjaveroilmoitusta ei ole annettu määräajassa.⁹⁰ On kuitenkin syytä huomioda, että ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnillä ei itsessään ole suoraa vaikutusta huojennussäännöksen soveltumiseen. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöminen voi kuitenkin johtaa veronkorotukseen PerVL 36.1 §:n nojalla ja verorikostapauksissa jopa veropetosrikokseen. Rangaistukseen tuomitseminen ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä (ns. passiivinen veropetos) kuitenkin edellyttää, että teko on ollut tahallinen, ja verovelvollista on todistetusti kehoitettu antamaan asiakirja tai tieto, jonka antamisvelvollisuuden laiminlyönnistä on kyse.⁹¹ Aktiivisen veropetoksen osalta ehtona puolestaan on, että laiminlyönti tai veron välttämiseen tähdännyt teko on ollut tahallinen. Harkinta rikkojan saattamisesta syyteharkintaan on veromenettelylain (VML, 1558/1995) 86.2 §:n mukaan veroviranomaisella, joka voi rangaistavan teon määrän ja muut olosuhteet huomioon ottaen määrätä teosta sen vähäisyyden vuoksi ainoastaan veronkorotuksen.⁹²

Tietyissä poikkeustapauksissa vaatimus huojennusedun esittämisestä on hyväksytty vielä valitusvaiheessa. Tällaiset tapaukset koskevat PerVL 55 §:n soveltamiseen liittyviä epäselvyyksiä erityisesti lahjanluonteisissa kaupoissa, joissa Verohallinto on poikennut

⁸⁷ KHO:n ratkaisussa 1987 B 632 maksuaikaa koskeva pyyntö tulkittiin samalla myös vaatimukseksi maksuunpantavan veron huojennuksesta.

⁸⁸ Puronen 2015, s. 658.

⁸⁹ Juusela – Tuominen 2010, s. 129.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Puronen 2015, s. 667.

⁹² Lisää PerVL:n veropetossääntelystä mm. Puronen 2015, s. 667 ja Andersson 1996, s. 129. PerVL:n syyteharkintavallan suhteesta VML:ään ks. HE 15/94 vp, s. 10 ja Andersson 1996 s. 131.

lahjakirjalla esitetystä yritysvarallisuuden arvosta verovelvollisen vahingoksi siten, että saannosta on arvonlisäyksen myötä koitunut maksettavaksi lahjaveroa.⁹³ Tällaisissa poikkeustapauksissa pyynnön huojennusedun soveltamisesta voi esittää vielä verotuksen oikaisemista vaatiessa, mikäli Verohallinto on ratkaissut verotuksen verovelvollisen vahingoksi ja saannosta on verovelvollisen vilpittömässä mielessä tehdystä hakemuksesta poiketen koitunut määrättäväksi lahjaveroa.⁹⁴ Poikkeaminen edellyttää, että verovelvollinen on kuulemiskirjeen vastauksessaan kiistänyt osakkeiden arvon ja vaatinut toissijaisesti huojennuksen soveltamista, tai toissijaisesti sitä, että verovelvollista ei ole kuultu verotusta toimittaessa lainkaan.⁹⁵

Mielenkiintoisen huojennuksen hakemisesta tekee se, että verovelvolliselta odotetaan vaatimuksen esittämisen suhteen merkittäväkin aktiivisuutta. Huojennusetua ei lähtökohtaisesti myönnetä, mikäli verovelvollinen ei ole esittänyt sitä koskevaa vaatimusta ennen verotuksen toimittamista. Verovelvolliselle asetettua suurehkoa vastuuta veroedun hyödyntämisestä voidaan pitää jokseenkin jännitteisenä hallintolain (434/2003) hyvän hallinnon periaatteiden noudattamisen kanssa, mikäli Verohallinto ei informoi verovelvollista veroetua koskevasta mahdollisuudesta ennen verotuksen toimittamista. HL:n neuvontaa koskevan 8 §:n mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa. HL:n 6 § puolestaan edellyttää, että viranomaisten toimet ovat puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Kun lainsäätäjän nimenomainen tahto on sukupolvenvaihdossäätelyn hyödyntämisen lisääntyminen⁹⁶, asettaa se veroedun hyödyntämisestä koskevasta mahdollisuudesta ilmoittamatta jättämisen vähintäänkin erikoiseen valoon huolimatta siitä, että veroedusta ilmoittamatta jättäminen vähentäisi verokertymää. Osittain tästä syystä vaatimuksen esittämiseen liittyvä oikeuskäytäntö on ollut hyvin verovelvollismyönteistä tiukasta verotuskäytännöstä huolimatta.⁹⁷

⁹³ Puronen 2015, s. 657 ja Juusela – Tuominen 2010, s. 130.

⁹⁴ Juusela – Tuominen 2010, s. 130.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Ks. mm. HE 144/2005 vp, s. 3 ja VaVM 5/2004.

⁹⁷ Puronen 2015, s. 658.

3 Arvopaperikauppa yritystoimintana

3.1 Laajamittainen ja aktiivinen sijoitustoiminta

Ratkaisevaa sukupolvenvaihdoshuojennuksen soveltumista on, voidaanko yhtiön arvopaperikauppaa pitää sellaisena, että se rinnastuu muuhun yritystoimintaan.⁹⁸ Käytännössä yhteisön tai henkilöyhtiön harjoittamaa arvopaperikauppaa ja muuta arvopaperisijoittamista voidaan pitää EVL 1.1 §:n tarkoitettuna elinkeinotoimintana, jos arvopaperikauppa täyttää kokonaisuutena arvioiden elinkeinotoiminnan tunnusmerkit. Yhtiön toiminnan luonnetta elinkeinotoimintana vastaan puhuva seikkoja ovat esimerkiksi se, että yhtiön arvopaperiomistukset ovat yhtiön passiivista omaisuutta, joilla ei käy aktiivisesti kauppaa sekä se, etteivät arvopaperiomistukset muutoin palvele yhtiön varsinaista elinkeinotoimintaa.⁹⁹ Myös tilanteessa, jossa arvopaperisalkku koostuu pääasiassa riskittömistä arvopapereista (esimerkiksi talletus-, sijoitus- tai kuntatodistuksista, obligaatioista, valtion velkasitoumuksista, korkorahastoista tai korko-ETF-rahastoista) arvopaperisijoittaminen voidaan katsoa muuksi kuin elinkeinotoiminnaksi. Arvopaperisijoittamisen luonnetta arvioidaan kuitenkin tapauskohtaisesti.¹⁰⁰

Tuomioistuimien on arvioinut sijoitustoiminnan laajuutta ja aktiivisuutta muun muassa ratkaisussa KHO 2009 T 3394. Arvopaperikauppaa harjoittaneen yhtiön toiminta oli koostunut lähinnä arvopaperien omistamisesta, niihin liittyvästä kaupankäynnistä muutamissa eri pörssi-yhtiöissä sekä osinkotulojen vastaanottamisesta. Vaikka yhtiön liikevaihto oli ollut huomattava ja sen tulosta oli verotettu EVL:n mukaan, toiminnan kokonaisuus ei osoittanut sellaista aktiivisuutta tai laajuutta, joka rinnastuisi muuhun yritystoimintaan. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että yhtiö ei harjoittanut sellaista elinkeinotoimintaa, jota tarkoitetaan PerVL 55 §:n sukupolvenvaihdoshuojennussäännöksissä. Pelkkä verotuksellinen luokittelu elinkeinotoiminnaksi ei ollut ratkaisevaa, vaan ratkaisevaa oli sijoitustoiminnan tosiasiallinen sisältö ja laajuus. Näin ollen lahjoituksiin ei voitu soveltaa PerVL 55 §:n sukupolvenvaihdoshuojennusta.

Oikeuskäytännössä vakiintuneen käytännön mukaisesti se, muodostuuko yhtiön arvopaperikaupasta huojennuksessa tarkoitettu yritys vai pidetäänkö toimintaa huojennuksen

⁹⁸ Juusela – Tuominen 2024, kappale ”Sijoitustoimintaa harjoittava yhtiö”.

⁹⁹ Yhtiön tulee tarvittaessa esimerkiksi pystyä osoittamaan, että se tarvitsee sijoitusomaisuuttaan esimerkiksi seuraavan tilikauden tappioiden kattamiseen tai lähitulevaisuudessa tehtäviin investointeihin.

¹⁰⁰ Verohallinnon ohje 2022, kappale 3.

piiriin kuulumattomana passiivisena sijoitustoimintana, ratkaistaan kokonaisarviona jatkettavan yritystoiminnan luonteesta. Arvioinnissa huomioon otaviin asioihin ja taloudellisiin tunnuslukuihin palataan tarkemmin luvussa 4.

3.2 Erilaisten sijoittamistapojen arvopaperiomistusten verokohtelun keskeiset erot

Verohallinto päivitti vuonna 2022 ohjettaan arvopaperisijoittamisen tulonlähteestä. Vaikka ohjeessa ei suoranaisesti eritellä erilaisia sijoittamistapoja tai -instrumentteja, on etenkin päätoimisesti arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön kannalta keskeistä varojen niin sanottu omaisuuslajilinkitys eli se, ovatko arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön omistukset yhtiön käyttöomaisuutta (KOM), vaihto-omaisuutta (VOM) vai muun omaisuuslajin omaisuutta (MOM).¹⁰¹ PerVL 55 §:n huojennusedun soveltumisedellytyksiä käsittelevässä oikeuskäytännössä näitä arvopapereiden omaisuuslajeja ei ole eritelty. Kuitenkin esimerkiksi yhtiön vaihto-omaisuuden määrä ja laatu, liikevaihdon ja vaihto-omaisuuden välinen suhde ja taloudellisen riskin otto ovat keskeisiä tunnuslukuja, jotka ovat KHO:n tapauskohtaisessa arvioinnissa huojennusedun myöntämisen edellytyksiä arvioitaessa. Mikäli yhtiön arvopaperiomistukset koostuvat lähinnä riskittömistä sijoituksista, joilla ei käydä aktiivisesti kauppaa, ei arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön toiminnan yleisesti katsota täyttävän elinkeinotoiminnan tunnusmerkkejä.¹⁰²

Käyttöomaisuutta ovat EVL 12 §:n mukaan elinkeinossa pysyvään käyttöön tarkoitetut hyödykkeet. Käyttöomaisuusosakkeille on tyypillistä, että ne on hankittu pitkäaikaiseen omistukseen ja niiden omistamisella tavoitellaan ensisijaisesti muita tarkoituksia kuin osinkotuottoja tai lyhyen aikavälin arvonnousuja.¹⁰³ Arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön toiminnassa tällaisina varoina voidaan pitää esimerkiksi sellaisia arvoaan vakaasti kasvattavia arvopaperiomistuksia, joihin yhtiö on sijoittanut ylimääräisiä varojaan.

Käyttöomaisuusosakkeita ovat esimerkiksi tytäryhtiöosakkeet ja omistusyhteisyritysten osakkeet. Käyttöomaisuutena voidaan pitää myös niin sanottuja strategisia osakeomistuksia.¹⁰⁴ Arvopaperit ovat yrityksen käyttöomaisuutta lähtökohtaisesti silloin, kun

¹⁰¹ Omaisuuslajit on määritelty EVL 9–12 §:ssä. Käytännössä elinkeinotoiminnan varallisuuserä kuuluu johonkin neljästä omaisuuslajista: sijoitus-, rahoitus-, vaihto- tai käyttöomaisuudesta.

¹⁰² Juusela – Tuominen 2024, kappale ”Sijoitustoimintaa harjoittava yhtiö” ja Verohallinnon ohje 2022, kappale 3.

¹⁰³ HE 92/2004 vp, s. 32.

¹⁰⁴ HE 92/2004 vp, s. 32 ja Verohallinto 2024b.

hankittujen osakkeiden tai arvopapereiden tarkoituksena on lisätä tai muuten edistää yrityksen suoritteiden menekkiä tai muuten turvata tai helpottaa yrityksen liiketoimintaa.¹⁰⁵ Mikäli arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön omaisuus koostuu vain käyttöomaisuudesta, on PerVL 55 §:n huojennusedun soveltuminen kyseisen yhtiön sukupolvenvaihdokseen hyvin epätodennäköistä.

Tyypillisesti PerVL:n sukupolvenvaihdoshuojennus on soveltunut oikeuskäytännössä yhtiöihin, joiden sijoittamisen varat koostuvat pääosin vaihto-omaisuudesta (VOM). EVL 10 §:n mukaan vaihto-omaisuutta ovat elinkeinotoiminnassa sellaisinaan tai jalostettuina luovutettaviksi tarkoitetut kauppatavarat.¹⁰⁶ Arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön kohdalla tällaista vaihto-omaisuutta ovat aktiivisesti kaupankäynnin kohteena olevat arvopaperiomistukset, jotka on hankittu myyntitarkoituksessa ja joihin kohdistuu toive lyhyen aikavälin arvonnoususta.¹⁰⁷ Oikeuskäytännössä myös obligaatiot on katsottu arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön vaihto-omaisuudeksi.¹⁰⁸

Oikeuskäytännössä tai laissa ei ole määritelty, mikä katsotaan riittäväksi aktiivisuudeksi, jotta yhtiön arvopaperiomistuksia voidaan pitää vaihto-omaisuutena. Vaikka EVL ei rajaakaan osakkeiden omistusaikaa, viittaa arvopaperiomistuksen lyhyt omistusaika usein siihen, että kyse on vaihto-omaisuusosakkeista.¹⁰⁹ Omistusaika lasketaan tyypillisesti suoritusperiaatteen mukaisesti niin, että omistusajan katsotaan alkaneeksi silloin, kun yritys saa osakkeen vallintaansa. Omistusaika päättyy osakkeen luovutukseen. Kirjanpidossa käytettävä suoritusperiaate soveltuu näin ollen myös verotukseen. Vaikka KPL:ssa vaihtuviin vastaaviin luetaan omistukset, jotka on tarkoitettu kauppatavaraksi ja myytäväksi tilikauden aikana, on oikeuskäytännössä vaihto-omaisuuslajilta vaadittavana lyhyenä omistusaikana pidetty

¹⁰⁵ Ossa 2006, s. 83. Ks. myös KHO 1996 T 1222, jossa osakkeiden katsottiin kuuluvan kuorma-autoilijan ammatin käyttöomaisuuteen, kun henkilö oli myynyt osakkeita kuljetusalan osakeyhtiöstä, jonka toimialana oli ollut muun muassa edistää osakkaidensa taloudellisia etuja ja ammatin harjoittamista toimimalla ajojen tilauskeskuksena.

¹⁰⁶ Kirjanpitolain (KPL, 1336/1997) 4 §:ssä vaihto-omaisuus on määritelty seuraavasti: ”Vaihto-omaisuutta ovat sellaisinaan tai jalostettuina luovutettaviksi tai kulutettaviksi tarkoitetut hyödykkeet.”

¹⁰⁷ HE 92/2004 vp, s. 32. Ks. myös KVL 3/2023.

¹⁰⁸ Ossa 2006, s. 83.

¹⁰⁹ HE 92/2004 vp, s. 18.

verotuksessa jopa muutamaa vuotta.¹¹⁰ Pitkä omistusaika itsessään ei myöskään itsessään estä arvopaperiomistusten pitämistä EVL:n mukaisena vaihto-omaisuutena.¹¹¹

Kolmas arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden omaisuuslaji on niin sanottu muu omaisuuslaji (MOM). Mikäli osakkeita ei voida luonteensa vuoksi lukea elinkeinotoiminnan rahoitus-, vaihto-, sijoitus- tai käyttöomaisuuteen, kuuluvat ne EVL 12 a §:n mukaiseen muun omaisuuden omaisuuslajiin. Muuhun omaisuuteen kuuluva omaisuus on yleensä muun kuin elinkeinotoimintana pidettävän tulonhankkimistoiminnan käytössä tai sellaista omaisuutta, jota ei käytetä lainkaan yhteisön tulonhankkimistoiminnassa.¹¹² PerVL 55 §:n huojennusetua koskevat säännökset eivät lähtökohtaisesti sovellu muuhun omaisuuslajiin kuuluvien yhtiön osakkeiden vastikkeettomaan luovutukseen tai sen osaan.¹¹³

On tyypillistä, että yrityksellä on myös niin sanottua rahoitusomaisuutta, joihin luetaan EVL 9 §:n mukaan rahat, pankki- ja tilisaamiset ja muut sellaiset rahavarat. Arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden sijoitustapoihin ei kuitenkaan yleisesti kuulu rahoitusomaisuuden kerryttäminen ja arvopaperiomistuksien kirjaaminen rahoitusomaisuudeksi. Käytännössä arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön rahoitusomaisuutta voivat olla erilaiset korkorahastosijoitukset tai muut tilapäisten kassaylijäämien sijoittamiseksi tehdyt arvopaperisijoitukset, joihin yhtiö sijoittaa ylimääräistä varallisuuttaan. Myös suoritemyynnistä vastikkeeksi saadut arvopaperit voivat olla rahoitusomaisuutta.¹¹⁴

3.3 Yritysvarallisuus ja sen arvostaminen

Verohallinto on antanut nimenomaiset ohjeet yritysvarallisuuden arvostamisesta perintö- ja lahjaverotuksessa.¹¹⁵ Verohallinnon arvostamisohjeet muodostavat eräänlaisen viranomaisolettaman omaisuuden arvosta. Ohjeiden mukaisista omaisuuden arvoista voidaan

¹¹⁰ Vuosikirjaratkaisussa KHO 2017:44 A oli perustanut kehitysyhtiöt X ja Y energiahankkeiden myymiseksi. KHO katsoi, että X Oy:n ja Y Oy:n osakkeet olivat A Oy:n vaihto-omaisuutta, eikä osakkeiden omaisuuslajia A Oy:n verotuksessa ei ollut arvioitava toisin sen tähden, että A Oy:n toimitusjohtaja ja muut yhtiön johtoon kuuluvat henkilöt toimivat hankekehitysyhtiöiden hallinnossa.

¹¹¹ Ratkaisussa KHO 1995 T 2805 verovelvollisen ostotarkoitukselle annettiin vaihto-omaisuuden omistusaikaa suurempi merkitys omistusjaossa. Kun yrityksen liiketoiminnan kannalta oli järkevämpää olla myymättä arvopaperiomistuksia ja odottaa niiden kasvattavan arvoaan, voitiin osakkeet katsoa kuuluvan yhtiön kirjanpidossa vaihto-omaisuuslajiin. Ks. myös KHO:1985-B-II-523 ja KHO1984-B-II-524.

¹¹² Verohallinto 2024b, kappale 3.1.

¹¹³ Engblom ja Lindvall, 2024.

¹¹⁴ Rabinä, 2001, s. 571

¹¹⁵ Verohallinto 2024c.

toisaalta tapauskohtaisesti poiketa joko ylöspäin tai alaspäin. Poikkeaminen ohjeiden mukaisista arvoista edellyttää kuitenkin tapauskohtaisten olosuhteiden selvittämistä.

PerVL 55.2 §:n, 55.3 §:n ja 55.5 §:n mukaan sukupolvenvaihdoshuojennuksen määrää laskettaessa yritykselle tai sen osalle määritetään kaksi arvoa. Näitä ovat käypä arvo ja varallisuusverotusarvo eli vertailuarvo. Käyvällä arvolla tarkoitetaan PerVL 9.1 §:n mukaan sitä arvoa, mikä omaisuudella oli verovelvollisuuden alkaessa eli toisin sanoen omaisuuden todennäköistä luovutushintaa. Vertailuarvolla tarkoitetaan puolestaan arvostamislain 4 ja 5 §:n mukaan laskettavaa verotusarvoa. Verohallinnon ohjeen mukaan osakkeen niin sanottu spv-arvo lasketaan siten, että osakeyhtiön yritysvarallisuus arvostetaan määrään, joka vastaa 40 prosenttia AVL 4 ja 5 §:n mukaisten perusteiden mukaan lasketusta määrästä.¹¹⁶ Spv-arvon laskemisessa käytetään lähtökohtaisesti osakkeen vertailuarvoa sellaisenaan, jos yhtiön omaisuusmassassa ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia eikä asiassa ole ryhdytty erityisiin toimiin pelkästään veroedun saamiseksi.¹¹⁷

Oikeuskäytännössä yritysvarallisuuden arvon määrittämistä koskevat kysymykset ovat liittyneet erityisesti siihen, mitä omaisuuseriä voidaan katsoa kuuluvaksi yritysvarallisuuteen.¹¹⁸ Termi ”yritysvarallisuus” omaksuttiin vuoden 2004 pääoma- ja yritysverouudistuksen yhteydessä.¹¹⁹ Valtiovarainvaliokunta tarkensi tuolloin käsitteen merkitystä tulkintaepäselvyyksien välttämiseksi.¹²⁰ Valiokunta totesi muun ohella, että huojennuksen määräämisen perusteena on yleensä osakeyhtiön osakkeen verotusarvo sellaisenaan. Jos yrityksen omaisuusmassassa on tapahtunut olennaisia muutoksia edellisen verotusarvon laskennan ja perimyksen tai lahjoituksen välisenä aikana, se voidaan ottaa huomioon.¹²¹ Edellä olevan siteerauksen on oikeuskäytännössä katsottu kuvaavan lainsäätäjän nimenomaista tahtoa huojennusedun soveltumisen pääsäännöstä sekä tilanteista, jolloin tästä pääsäännöstä voidaan poiketa.

¹¹⁶ Verohallinto 2024c, kappale 2.4.

¹¹⁷ Vertailuarvoa korjataan vastaamaan verovelvollisen syntymähetken (lahjan tai perinnön saantohetki) varallisuustilannetta, jos yhtiön omaisuusmassassa on viimeisimmän tilikauden päättymisen jälkeen tapahtunut olennaisia muutoksia. Ks. Verohallinto 2020, kohta 2.5.5.

¹¹⁸ Kulovaara 2013, s. 74.

¹¹⁹ HE 84/2004 vp.

¹²⁰ VaVM 44/2005 vp.

¹²¹ Muun muassa lunastuslauseke, osakassopimus tai osakkeisiin kohdistuva muu velvoite voi vaikuttaa osakkeen arvoon. Ks. mm. KHO 2016:104 (osakkeisiin kohdistuva muu velvoite), KHO 2016:18 (osakassopimus vaikutti osakkeen arvoon), KHO 2023:23 (osakassopimus ei vaikuttanut osakkeen arvoon), KHO 2018:129 (lunastuslausekkeen vaikutus osakkeen arvoon) vrt. KHO 1975 II 534 (KHO 13.10.1975 T 3925). Myös yksittäisen henkilön työpanoksen merkitys voidaan ottaa huomioon arvostamisessa.

Käytännössä yhtiön vertailuarvo ilmenee sen tilinpäätöksessä esitetystä tasearvosta. Kiinteistöjen, rakennusten ja osakkeiden kohdalla käytetään kuitenkin verotusarvoa, jos se on tasearvoa korkeampi. Vertailuarvon määrittämiseen voidaan käyttää erilaisia arvostusmenetelmiä, kuten toteutuneita kauppahintoja, tuotto- ja substanssiarvoa (yksittäin tai painotettuna keskiarvona) tai kassavirtamenetelmää.¹²² Osakeyhtiön osakkeen arvo voidaan määrittää esimerkiksi vertaamalla sitä vastaavassa kaupassa toteutuneeseen kauppahintaan tai jakamalla yhtiön kokonaisarvo osakkeiden lukumäärällä. Sukupolvenvaihdoksen kohteena olevan omistussuuden arvo saadaan kertomalla osakkeen arvo saannon kohteena olevien osakkeiden lukumäärällä.

Tuomioistuimen arvioitavana on toistuvasti ollut se, minkä verovuoden verotuspäätöksen mukaista yhtiön osakkeen vertailuarvoa sukupolvenvaihdoshuojennuksen laskennassa käytetään. PerVL 9.1 §:n mukaan perintöveron perusteena on se arvo, mikä omaisuudella oli verovelvollisuuden alkaessa. Lain 55 §:n huojennussäännöstä sovellettaessa maksuunpanematta jätettävän veron osan laskemiseksi otetaan verovelvollisuuden alkamista edeltäneeltä vuodelta toimitettavassa tai toimitetussa tuloverotuksessa VAL:n mukaisesti laskettu vertailuarvo. Oikeuskäytännössä vahvistetun tulkintalinjan mukaisesti osakkeen spv-arvon laskemisessa käytetään sitä vertailuarvoa, joka on määrätty saantohetkeen nähden viimeisimmän tilinpäätöksen tietojen perusteella.¹²³ Jos yrityksen tilikausi on muu kuin kalenterivuosi (ns. murrettu tilikausi) tulee lainkohdan sanamuotoa tulkita tuoreen KHO:n ratkaisun 2024:55 enemmistön mukaan siten, että spv-huojennusta laskettaessa on käytettävä lahjaverovelvollisuuden alkamishetkeen nähden yhtiön viimeisimmän verovuoden verotuspäätöksen mukaista vertailuarvoa.¹²⁴

¹²² Ks. kuitenkin KHO 2014:33. Tuomioistuimen mukaan kassavirtamenetelmää voidaan pitää lähtökohtaisesti hyväksyttävänä tapana määrittää noteeraamattoman yhtiön osakkeiden markkinahinta. Laskelmat on kuitenkin laadittava siten, että niitä voidaan pitää riittävän luotettavana osoituksena hinnasta, jota toisistaan riippumattomien osapuolten välillä olisi käytetty. Kun laskelmassa käytettyjen muuttujien osalta ei ollut selvitystä siitä, miten ne oli johdettu B Oy:n budjetista, historiallisista tiedoista, käytettyjen verrokkiyritysten tiedoista tai muista tiedoista, yhtiön tuloa voitiin jälkiverotuksessa oikaista.

¹²³ Ks. KHO 2002:17.

¹²⁴ Äänestystulos 3–2. Juuselan ja Tuomisen, 2024 mukaan ratkaisussa olisi voitu perustellusti myös ajatella, että perintö- ja lahjaverotuksessa verovuosi määräytyy PerVL 24 §:n mukaisesti kalenterivuoden mukaan. Ratkaisussa vähemmistön jääneen kahden oikeusneuvoksen mukaan ratkaisu olisi pitänyt perustaa myös murrettu tilikauden kohdalla PerVL 55.2 §:n mainittuun edeltäneen vuoden käsitteeseen, jolloin huojennuksen määrä olisi laskettu lahjaverovelvollisuuden alkamishetkeä edeltäneeseen kalenterivuoteen. KHO:n päätöksestä lisää mm. Juusela – Tuominen 2024, kappale ”Osakeyhtiön nettovarallisuus spv-arvoa laskettaessa”. Näin myös em. KHO:n ratkaisun julkaisua ennen mm. Lindgren 2001, s. 204–214 ja Immonen–Lindgren 2017, s. 195.

4 Arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön kokonaisarviointi

4.1 Kokonaisarvioinnin lähtökohdat

PerVL 55 §:n huojennusedun soveltuminen arvopaperikauppaa harjoittavaan yhtiöön ratkaistaan vakiintuneesti kokonaisarvioinnin perusteella. Jo tulolähdejaon aikaan julkaistuissa tuomioistuimen ratkaisuisa arviointi keskittyi siihen, voidaanko harjoitettua arvopaperikauppaa pitää elinkeinotoimintana, eli rinnastuuko se muuhun yritystoimintaan.¹²⁵ Verohallinnon yhtenäistämisoheessa vuodelta 2010 toimitettavaa verotusta varten¹²⁶ todettiin yhteisön harjoittamasta arvopaperikaupan harjoittamisesta seuraavasti:

Verohallitus on muuttanut aikaisempaa ohjaustaan ja katsoo, että harjoitettua arvopaperikauppaa voidaan pitää elinkeinotoimintana, jos se on jatkuvaa, suunnitelmallista, aktiivista, taloudellisen riskin ottavaa ja voittoa tavoittelevaa. Toimintaa arvioidaan näiden tunnusmerkkien täyttymisen perusteella kokonaisuutena. Verohallituksen käsityksen mukaan elinkeinotoiminnan tunnusmerkkien täyttymistä arvioitaessa tulee ottaa huomioon myös se, että arvopaperikauppaa varten perustettu yhtiö harjoittaa lähtökohtaisesti elinkeinotoimintaa. Yhtiöllä on sitä varten toiminimi ja kirjanpito. Arvopaperikauppa voi olla myös muun elinkeinotoiminnan ohella harjoitettua toimintaa, jolloin se yleensä on osa EVL-tulolähteen toimintaa.

Yksittäistapauksissa voi esiintyä tilanteita, joissa arvopaperit on tarkoitettu selkeästi yhtiön passiiviseksi omaisuudeksi. Jos arvopaperit on omistettu pitkään eikä niillä käydä kauppaa, arvopaperit voidaan lukea henkilökohtaiseen tulolähteeseen. Jos arvopaperisalkku koostuu pääasiassa riskittömistä arvopapereista (talletus-, sijoitus- tai kuntatodistuksista, obligaatioista, valtion velkasitoumuksista tai asunto-osakkeista), arvopaperit saattavat olla muuta kuin elinkeino-omaisuutta. Tällaiset tilanteet ratkaistaan tapauskohtaisesti. Yhteisön tai yhtymän harjoittama, elinkeinotoimintana ilmoitettu arvopaperikauppa voidaan siirtää verotusta toimitettaessa henkilökohtaiseen tulolähteeseen.

Varhaisemmassa oikeuskäytännössä, esimerkiksi ratkaisuisa KHO 2002 T 1488, KHO 2006:100 ja KHO 2009 T 3394, tuomioistuin kiinnitti enimmäkseen huomiota arvopaperikaupan jatkuvuuteen, suunnitelmallisuuteen, aktiivisuuteen, taloudellisen riskin ottoon ja voiton tavoitteluun. Verohallinnon aikaisemmissa ohjeissa arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden osalta huomioitavina seikkoina mainittiin muun muassa toteutuneiden kauppojen määrä, sijoituskohteiden luonne, taseen rakenne, palkatun henkilökunnan määrä ja

¹²⁵ Ossa 2018, s. 291.

¹²⁶ Verohallinnon yhtenäistämisohe 2010.

toimintaan sidottu velkapääoman määrä.¹²⁷ Tunnusmerkkien täyttymistä arvioitiin kokonaisuutena.¹²⁸

KHO:n tuoreessa ennakkopäätöksessä KHO 2024:68 tuomioistuin arvioi huojennusedun soveltumista erityisesti siitä näkökulmasta, voidaanko kyseessä olevaa arvopaperikauppaa harjoittavaa yhtiötä pitää PerVL 55 §:ssä tarkoitettuna yrityksenä, vai pidetäänkö toimintaa huojennuksen piiriin kuulumattomana sijoitustoimintana.¹²⁹ KHO:n ratkaisussa on kuitenkin huomionarvoista se, että tuomioistuin ei ainoastaan keskittänyt arviointiaan kaupankäyntitoiminnan muodollisiin piirteisiin, kuten toteutuneiden kauppojen määrään ja niiden jatkuvuuteen, vaan painotti myös toimintansa sisällöllisiä ja strategisia ulottuvuuksia. Liiketoiminnan kokonaisarvioinnissa tarkasteltiin kaupankäyntitoiminnan määrällisten indikaattoreiden lisäksi myös sitä, miten kaupankäynti on järjestetty, kuinka ammattimaista toiminta on ja miten se nivoutuu yhtiön strategiseen päätöksentekoon ja operatiiviseen toimintaan. Tuomioistuin listasi ratkaisussa myös ensimmäistä kertaa selkeästi ne seikat, jotka arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön kokonaisarvioinnissa on otettava huomioon. Huojennussäännöksen soveltuminen ratkaistiin tapauksessa punnitsemalla vastakkain niitä seikkoja, jotka puoltavat yrityksen pitämistä PerVL 55.1 §:ssä tarkoitettuna yrityksenä sekä niitä seikkoja, jotka puhuvat tätä vastaan. Tuomioistuimen punnintamenetelmään palataan tarkemmin kappaleessa 4.4.

4.2 KHO 2024:68

Ratkaisussa KHO 2024:68 oli kyse sukupolvenvaihdokseen liittyvästä lahjaveron huojennuksesta. Kyseessä olevan yhtiön liiketoiminta koostui käytännössä kokonaan yhtiön harjoittamasta arvopaperikaupasta. Kun suunnitelmana oli siirtää yhtiön osakkeet toimintaa harjoittaneen kahdelle lapselle, oli osakkeenomistaja hakenut Verohallinnolta ennakkoratkaisua suunniteltuun luovutukseen liittyen. Ennakkoratkaisuhakemuksen keskeinen kysymys liittyi siihen, voidaanko hakemuksessa kuvattuihin lahjoituksiin soveltaa PerVL 55–57 §:ää, mikäli hän luovuttaa vastikkeetta koko yhtiön osakekannan kahdelle lapselleen, ja mikä lahjaveron määrä on, mikäli suunniteltuun lahjoitukseen sovelletaan edellä

¹²⁷ Verohallinnon ohje 2017b, kappale 2.5.2.2.

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Yrityksen omaisuuden luonteeseen vaikuttaa muun muassa se, käydäänkö yhtiön varoilla aktiivisesti kauppaa, vai koostuuko yhtiön omaisuus sijoitusluonteisista, ei kaupankäynnin kohteena olevista varoista. Ks. Verohallinnon ohje 2017b, kappale 2.5.2.2.

mainittuja PerVL:n säännöksiä.¹³⁰ Toissijaisesti ennakkoratkaisuhakemuksessa pyydettiin myös lahjaveron määrää tilanteessa, jossa suunniteltuun lahjoitukseen ei sovelleta PerVL:n huojennussäännöksiä.

Ennakkoratkaisuhakemuksen vastauksessaan Verohallinto päätyi toteamaan, että suunniteltuun luovutukseen ei sovelleta PerVL 55–57 §:n huojennussäännöksiä. Verohallinto kiinnitti vastauksessaan huomiota erityisesti yritystoiminnan luonteeseen ja viittasi lain esitöihin todetessaan, että verotuen olisi kohdistuttava varsinaiseen yritystoimintaan sijoitusluonteisen yritysvarallisuuden sijaan.¹³¹ Ennakkoratkaisuhakemuksen vastauksessa Verohallinto katsoi, että vaikka yhtiön harjoittaman arvopaperikaupan myyntimäärät ja muun omaisuuden määrä suhteessa vaihto-omaisuusarvopapereiden määrään sinänsä täyttävät huojennusedun edellytykset, ei yhtiössä toisaalta ollut palkattua henkilökuntaa eikä yhtiön liikevaihto vastannut yhtiön vaihto-omaisuuden tasearvoa.¹³² Verohallinto totesi ennakkoratkaisunaan, että kun otetaan huomioon yhtiön arvopaperiomaisuuden ja sillä harjoitetun kaupankäynnin laatu ja laajuus sekä lain esitöistä ilmenevä tulkinta, yrityksen arvopaperikauppaa ei voida pitää PerVL:n huojennussäännöksessä tarkoitettuna yritystoimintana.

Helsingin HaO päätyi äänin 2–1 kumoamaan Verohallinnon ennakkoratkaisun ja totesi uutena ennakkoratkaisuna, että molemmille lapselle A ja B tehtävään luovutukseen sovellettaisiin PerVL 55–57 §:n säännöksiä, mikäli luovutus toteutetaan ennakkoratkaisuhakemuksessa osoitetulla tavalla. HaO:n enemmistön mukaan yhtiötä oli pidettävä PerVL 55.1 §:ssä tarkoitettuna yrityksenä ja lausui, että yhtiön harjoittamaa arvopaperikauppaa voitiin pitää elinkeinotoimintana. Keskeisinä perusteluinaan HaO totesi, että yhtiön varat koostuvat suurimmilta osin arvopaperikaupan vaihto-omaisuudesta, sen toiminta on suunnitelmallista ja taloudellinen riskinotto tapahtuu sijoituskohteiden valinnassa. HaO myös katsoi, että yhtiön edustajat ovat aktiivisesti yhteydessä ulkopuoliseen varainhoitajaan ja antavat varainhoitajalle nimenomaiset ohjeet kauppojen toteuttamisesta, joka itsessään viittaa sijoitustoiminnan aktiivisuuteen. Ratkaisusta eri mieltä olleen hallinto-oikeustuomarin Matti Haapaniemen mukaan yhtiön toiminta ei ollut aktiivista yritystoimintaa vaan yhtiömuodossa tapahtuvaa perhevarallisuuteen perustuvana sijoitustoimintana, jonka tarkoituksena oli

¹³⁰ Yhtiön osakekanta koostui 1000 osakkeesta, ja suunnitellussa luovutuksessa lapset B ja C olisivat molemmat saaneet 500 osaketta.

¹³¹ PerVL 55 §:n muuttamista koskeva HE 84/2004 vp ja siihen liittyvä mietintö VaVM 5/2004 vp.

¹³² Verohallinto viittasi antamassaan ennakkoratkaisussa erityisesti KHO:n ratkaisuun 2002 T 1488.

yksityishenkilöiden varallisuuden hallinnointi. Keskeisimpinä perusteluinaan Haapaniemi katsoi, että yhtiön liikevaihto ja vaihto-omaisuuden määrä olivat olleet suhteellisen alhaisia. Hänen mukaansa toiminta ei myöskään sisältänyt elinkeinotoiminnalle ominaista riskiä, kun velka muille kuin yhtiön osakkaille oli alhainen, eikä yhtiöllä ollut palkattua henkilökuntaa.

Asian käsittely siirtyi KHO:een, kun KHO myönsi VOVAalle valitusluvan. Koska huojennusten muiden edellytysten täytyminen oli selvää, keskittyi KHO:n arviointi ratkaisussa 2024:68 erityisesti siihen, voitiinko yhtiötä pitää PerVL 55 §:ssä tarkoitettuna yrityksenä.

4.3 Arvioinnissa huomioitavat seikat

4.3.1 Liikevaihto, vaihto-omaisuus ja toteutuneiden arvopaperikauppojen määrä

KHO:n aiempi ratkaisukäytäntö antaa viitteitä siitä, kuinka laajaa ja aktiivista arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön toiminnan tulisi olla, jotta yhtiö on voitu katsoa PerVL 55.1 §:ssä tarkoitetuksi yritykseksi. Liikevaihdolle, vaihto-omaisuuden määrälle tai toteutuneiden kauppojen määrälle, kuten myöskään muille kokonaisarvioinnin kohteena oleville tekijöille, ei ole asetettu KHO:n ratkaisukäytännössä numeerisia vähimmäisvaatimuksia. KHO:n mukaan nämä tekijät otetaan kuitenkin huomioon osana kokonaisarviota ja toisaalta verrataan kussakin käsillä olevassa tapauksessa esimerkinomaisesti aiempaan ratkaisukäytäntöön.¹³³ Siten niistä voidaan osaltaan johtaa kiitettävän tarkka arvio siitä, kuinka laajaa ja aktiivista yritystoiminnan olisi myös numeerisesti oltava.

KHO arvioi toiminnan aktiivisuutta ja laajuutta tarkastelemalla yrityksen liikevaihtoa ja vaihto-omaisuuden määrää. Arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön kohdalla tarkastellaan myös toteutuneiden arvopaperikauppojen määrää. Myös liikevoitto on otettu arvioinnissa huomioon, joskin sen merkitys on KHO:n ratkaisujen perusteella liikevaihtoa vähäisempi.¹³⁴

¹³³ Ks. KHO 2024:68, kappale 32. Kyseessä olleessa ratkaisussa KHO viittasi ratkaisuihin KHO 2002 T 1488, KHO 2006:100 ja KHO 2009 T 3394.

¹³⁴ Liikevoitto eli tilikauden toiminnan tulos mainitaan KHO:n ratkaisuissa vain lyhyesti ratkaisuselosteen osapuolten kannanottoja koskevissa osioissa. Tuloksen kannalta KHO:n aikaisemmassa ratkaisukäytännössä on annettu merkitystä vain sille, onko tulosta verotettu EVL:n vai TVL:n mukaisesti. Mittarina liikevaihto kuvaa yrityksen myyntitoiminnan laajuutta, mutta ei kerro yritystoiminnan kannattavuudesta. KHO tarkastellee liikevaihtoa arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden sukupolvenvaihdoksissa, sillä huomattava liikevaihto viittaa laajamittaiseen ja ammattimaiseen kaupankäyntiin. Arvopaperikaupassa tulos voi vaihdella voimakkaasti, koska arvopapereiden hinnat voivat nousta tai laskea. Liiketoiminnan tulos ei yksinään antaisi riittävää kuvaa

KHO:n aikaisemmassa ratkaisukäytännössä liikevaihdon suuruus on vaihdellut nykyrahassa mitattuna noin 0,5–0,8 miljoonan euron ja 45,5 miljoonan euron välillä.¹³⁵ Kaikissa tapauksissa huojennusedun ei ole katsottu soveltuvan liikevaihdon ja muiden tunnuslukujen alhaisen arvon vuoksi.

Vuoden 2017 Verohallinnon ohjeessakin viitatussa tapauksessa KHO 2002:1488 riittävän laajana sijoitustoimintana pidettiin 31.3.2000 päättyneen tilikauden mukaan euroina laskettuna noin 45 miljoonan euron liikevaihtoa, 1,4 miljoonan euron pääomaa ja 4,5 miljoonan euroista vaihto-omaisuutta. Yhtiön rakennusten arvo oli 470 000 euroa ja sijoitusosakkeiden ja -osuuksien arvo oli 244 000 euroa. Yhtiön liiketoiminta koostui arvopaperikaupasta, ja yhtiön tulosta oli verotettu vuodesta 1981 alkaen EVL:n mukaan. Yhtiötä pidettiin PerVL 55.1 §:n mukaisena yrityksenä, ja huojennusedun katsottiin soveltuvan.

Laajamittaisen arvopaperikaupan tunnusmerkit täytyivät myös ratkaisussa KHO 2006 T 723 (ei julkinen) ja KHO 2006:100. Ensimmäisessä ratkaisussa arvopaperikauppaa harjoittavaa osakeyhtiötä oli verotettu säännönmukaisessa verotuksessa EVL:n mukaan.

Arvopaperikaupoista muodostunut liikevaihto oli 4,9 miljoonaa euroa ja tulos 1,5 miljoonaa euroa. Koko konsernin emoyhtiön osakkeiden luovutusta koskeneessa tapauksessa KHO 2006:100 luovutuksen kohteena olleen emoyhtiön liikevaihto oli 31.12.2003 päättyneellä tilikaudella 9,6 miljoonaa euroa ja konsernin liikevaihto 1 197,6 miljoonaa euroa. Emoyhtiön varsinaisen liiketoiminnan eli arvopaperikaupan harjoittamiseen perustettujen ja varsinaisen tarkastelun kohteena olevien tytäryhtiöiden Y ja G liikevaihdot olivat kuitenkin huomattavasti tätä pienemmät: Varsinaista arvopaperikauppaa harjoittavan tytäryhtiö Y:n tilikauden liikevaihto oli 2003 päättyneellä tilikaudella noin 12,6 miljoonaa euroa ja voitto noin 5 miljoonaa euroa. Arvopapereiden ostoja oli vuosien 2001–2003 aikana yhteensä 252 kappaletta ja myyntejä 530 kappaletta. Vaikka oikeuskirjallisuudessa ratkaisun 2006:100 kohdistuva mielenkiinto on kiinnittynyt erityisesti välilliseen omistukseen ja intressipiiriin

toiminnan laajuudesta, koska tulokseen vaikuttaa myös esimerkiksi mahdolliset tappiot. Sen sijaan liikevaihto kuvaa paremmin kaupankäynnin aktiivisuutta ja volyyymiä. Liiketoiminnan tulos otetaan kuitenkin KHO:n arvioinnissa huomioon, kun arvioidaan elinkeinotoiminnan tunnusmerkkien täyttymistä – voiton tavoittelu on yksi keskeisimpiä liiketoiminnan tunnusmerkkejä. Ks. lisää Tikka ym. 2024, kappale 6.

¹³⁵ Ratkaisussa KHO 2002 T 1488 31.3.2000 päättyneen tilikauden liikevaihto oli noin 270 miljoonaa markkaa. Nykyrahassa tämä vastaa noin 45,4 miljoonaa euroa (kerroin 5,94573). Selvytyden vuoksi todettakoon, että edellä mainittuun haitariin mahtuvat myös ne tapaukset, joissa huojennusetua ei ole myönnetty, eli haitaria ei voi pitää liikevaihtovaatimuksen alarajana. Liikevaihtovaatimusta koskeva ohjeellinen alaraja asetuu pikemminkin muutamiin miljooniin euroihin. Ks. Juusela – Tuominen 2024, kappale ”Sijoitustoimintaa harjoittava yhtiö”.

sukupolvenvaihdoshuojennusta sovellettaessa ja niin sanottuun taseaukaisuun, on myös ratkaisussa 2006:100 kyseessä olleen yhtiön liikevaihtoa, vaihto-omaisuuden määrää ja arvopaperikauppojen lukumäärää koskevat tunnusluvut linjassa aikaisemman oikeuskäytännön kanssa.¹³⁶

Tapauksessa 2009 T 3394 sukupolvenvaihdoshuojennuksen ei puolestaan katsottu soveltuvan kyseessä olevan yhtiön osakkeiden lahjoitukseen, ja kyseissä ratkaisussa liiketoiminnan tunnusluvut olivat muita edellä mainittuja ennakkoratkaisuja selkeästi matalammat. Vuosien 2004–2007 välillä yhtiön liikevaihto oli vaihdellut noin puolesta miljoonasta eurosta ja 0,83 miljoonaan euroon. Yhtiön kappalemääräiset arvopaperiostot olivat 2005–2007 välisenä aikana vaihdelleet 11 ja 75 kappaleen välillä ja arvopaperien myynnit 13 ja 33 kappaleen välillä. Euromääräisesti ostojen arvo vaihteli 0,51 ja 0,61 miljoonan euron välillä ja myynnit 0,5 ja 0,8 miljoonan euron välillä. Tilikauden 1.1.2006–31.12.2006 voitto oli ollut 154 864,70 euroa ja edellisten tilikausien voitto oli 31.12.2006 ollut 546 967,48 euroa. KHO katsoi ratkaisussaan, ettei aiottuihin yhtiön osakkeiden lahjoituksiin voitu soveltaa PerVL 55 §:n huojennusetua, vaikka yhtiötä oli sen harjoittamasta arvopaperikaupasta saadusta tulosta verotettu EVL:n mukaisesti.

Vanhemmassa verotuskäytännössä PerVL:n huojennussäännöksiä on sovellettu sellaisiin EVL:n mukaan verotettaviin yhtiön sukupolvenvaihdoksiin, joiden luovutusta edeltävän kahden edellisen vuoden liikevaihto olisi noin 3 ja 6 miljoonan euron välillä, tase 5 ja 13 miljoonan euron välillä ja toteutuneiden arvopaperikauppojen määrä joitakin kymmeniä niin, että niiden yhteisarvo on useita miljoonia euroja. Tuoreiden arvopaperikauppaa harjoittaneiden yhtiöiden sukupolvenvaihdoshuojennusta koskeneiden tapauksen KHO 2024:68 ei ole muuttanut olennaisesti verotuskäytäntöä tältä osin, kun tuoreessa ratkaisussa yhtiön liikevaihto oli 1,5–2,9 miljoonaa euroa, taseen loppusumma 3,9 miljoonaa euroa ja arvopapereiden myyntitapahtumia oli tilikausilla 2021 ja 2020 213 ja 281 kappaletta keskimääräisen kaupan koon ollessa noin 24 400 euroa. Vastaavina vuosina arvopaperiostoja oli noin 2,6 ja 4,5 miljoonalla eurolla. Vaikka edellä mainittuja talouden tunnuslukuja arvioidaan kokonaisuutena, on KHO:n ratkaisussa havaittavissa, että arvopaperikauppojen

¹³⁶ Ks. intressipiiristä ja välillisestä omistuksesta mm. Ossa 2018, s. 292–293, Juusela – Tuominen 2024, kappale ”Sijoitustoimintaa harjoittava yhtiö” ja Immonen – Lindgren 2013, s. 149–150. Kyseessä olevan ratkaisun suurin prejudikaattiarvo liittyy siihen, että vaikka saannon kohteena oleva yritys ei harjoittaisikaan yritystoimintaa, PerVL:n huojennussäännökset voivat soveltua, jos yritys omistaa vähintään 10 prosenttia sellaisesta yhtiöstä, jonka katsotaan täyttävän PerVL 55 §:n edellytykset. Toisien sanoen huojennusetu voi soveltua myös välillisiin omistusrakenteisiin. Ks. yrityksen osaan liittyvistä vaatimuksista tämän tutkielman kappale 2.4.

määrän olisi suotavaa olla kymmenissä miljoonissa euroissa, jotta ne ovat linjassa aiemman ratkaisukäytännön kanssa. Myös KHO huomautti tapausta 2024:68 koskevassa ratkaisussaan, että aiemmissä päätöksissä toiminnan laajuutta ja aktiivisuutta kuvaavat rahamäärät ovat noin 20 vuoden takaa, josta voidaan päätellä, että taloudellisten mittasuhteiden arvioinnissa on huomioitava inflaation ja markkinaolosuhteiden muuttuminen. Vaikka KHO 2024:68 ei itsessään radikaalisti muuttanut aiempaa verotuskäytäntöä liikevaihdon tai arvopaperikaupan volyymin osalta, on edellä mainittujen tunnuslukujen kuitenkin oltava aiempaan oikeuskäytäntöön verrattuna riittävän suuria, jotta yhtiö voidaan katsoa PerVL 55 §:ssä tarkoitetuksi yritykseksi.

Vaihto-omaisuudella tarkoitetaan arvopaperikaupassa yleisen vaihdannan kohteena olevia osakkeita.¹³⁷ Myös obligaatiot ja talletustodistukset voidaan katsoa arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön vaihto-omaisuudeksi.¹³⁸ Vaihto-omaisuuden määrä kertoo siten tunnuslukuna erityisesti siitä, kuinka suuri osa yhtiön omistuksista koostuu arvopaperikaupan kohteena aktiivisesti olevista osakkeista ja kuinka suuri osa pitkäaikaisista sijoitusluonteisista omaisuuseristä, joilla ei käydä aktiivisesti kauppaa.¹³⁹ Jos arvopaperit on esimerkiksi omistettu pitkään, eikä niillä käydä kauppaa tai niiden omistaminen ei palvele yhtiön varsinaista elinkeinotoimintaa, arvopaperisijoittamisen voidaan katsoa olevan Verohallinnon ohjeen mukaan muuta kuin elinkeinotoimintaa.¹⁴⁰ Ratkaisussa KHO 2002 T 1488 myynnin ja vaihto-omaisuuden suhde oli noin 0,10.¹⁴¹ Samoin arvioitiin tilannetta ennakkopäätöksessä KHO 2006:100, kun yritykseksi katsotun tytäryhtiö Y:n harjoittaman arvopaperikaupan myynnin kokonaisarvon ja vaihto-omaisuuden suhde oli tilikausien 2001-2003 aikana ollut keskimäärin 0,27. Ratkaisuissa KHO 2009 T 3394 ja KHO 2024:68 toiminnan laajuus vaihto-omaisuuden osalta oli selvästi pienempi kuin niissä yhtiöissä, joita on edellä kuvatussa oikeuskäytännössä pidetty PerVL 55 §:ssä tarkoitettuina yrityksinä.

¹³⁷ Tikka ym. 2000, kappale 12

¹³⁸ Obligaatioista ks. KHO 1986 T 4981. Talletustodistuksia pidettiin ratkaisussa KHO 1987 T 3932 arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön vaihto-omaisuutena, kun talletustodistukset olivat yhtiön omistuksessa vain muutaman viikon. Talletustodistusten luovutushinnaksi katsottiin tällöin vaihto-omaisuuden luovutushintaa korko mukaan lukien.

¹³⁹ Ks. mm. Verohallinnon ohjeet 2017b ja 2020, kappale 2.5.2.2 (Arvopaperikauppa).

¹⁴⁰ Verohallinto 2022, kappale 3.

¹⁴¹ Yhtiön 1.3.2000 päättyneen tilikauden taseen varoista vaihto-omaisuudeksi kirjatut arvopaperit olivat olleet noin 27 miljoonaa markkaa (4,5 miljoonaa euroa) ja liikevaihto noin 270 miljoonaa markkaa (45,4 miljoonaa euroa).

4.3.2 Salkun kiertonopeus

Salkun kiertonopeudella tarkoitetaan KHO:n ennakkoratkaisuissa arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden sukupolvenvaihdoshuojennusten arvioinnissa käytettyä tunnuslukua, joka lasketaan liikevaihdon ja vaihto-omaisuudeksi kirjattujen arvopapereiden tasearvon suhteena. Aiemmasta oikeuskäytännöstä voidaan päätellä, mikä salkun kiertonopeuden olisi vähintään syytä olla. Myönteisen huojennuspäätöksen saaneessa ratkaisussa KHO 2006:100 arvopaperikauppaa harjoittaneen tytäryhtiö Y:n tilikausien 2001–2003 vaihto-omaisuuteen kirjattujen arvopapereiden arvo oli ollut keskimäärin noin 35 miljoonaa euroa ja yhtiön liikevaihto noin 12,6 miljoonaa euroa, jolloin salkun kiertonopeus oli noin 2,8. Vuoden 2002 ennakkoratkaisussa KHO 2002 T 1488 salkun kiertonopeus oli peräti 10, kun yhtiön liikevaihto oli 45 miljoonan euroa ja vaihto-omaisuudeksi kirjattujen arvopapereiden tasearvo 4,5 miljoonaa euroa.

Kielteisen huojennuspäätöksen saaneessa ratkaisussa KHO 2009 T 3394 arvopaperikaupan liikevaihto oli puolestaan vain 0,5–0,8 miljoonaa euroa ja vaihto-omaisuusarvopapereiden tasearvo noin miljoona euroa, jolloin salkun kiertonopeuden suuruus oli vain 0,5–1,25. Tuoreessa ennakkoratkaisussa KHO 2024:68 liikevaihdon suhde salkun kokoon oli noin 0,5–0,74, kun yhtiön liikevaihto oli 1,5–2,9 miljoonaa euroa, ja vaihto-omaisuudeksi kirjattujen arvopapereiden tasearvo noin 3,9 miljoonaa euroa. Yleisesti voidaan todeta, että huojennusetua haettaessa tulisi pyrkiä vähintäänkin siihen, että liikevaihto ylittää yhtiön taseen loppusumman, jolloin salkun kiertonopeus saavuttaisi vähintään arvon 1,0.

4.3.3 Taloudellinen riski

Ratkaisun KHO 2024:68 mukaan taloudellisen riskin ottaminen otetaan huomioon arvioitaessa edellytyksiä PerVL 55.1 §:ssä tarkoitettuna yrityksenä. Taloudellisen riskin ottoa arvioidaan oikeuskäytännön valossa etenkin sijoituskohteiden ja vieraan pääoman määrää tarkastelemalla.

KHO on vakiintuneesti kiinnittänyt huomiota siihen, mihin sijoitusinstrumentteihin yhtiön varat on sidottu. Matalariskisinä sijoitusinstrumentteina voidaan Verohallinnon ohjeen mukaan pitää muun muassa talletus-, sijoitus- tai kuntatodistuksia, obligaatioita, valtion velkasitoumuksia, korkorahastoja ja korko-ETF-rahastoja.¹⁴² Myös listaamattomien yhtiöiden

¹⁴² Verohallinto 2022, kappale 3.

osakkeisiin liittyy sijoitusnäkökulmasta suurempi riski kuin pörssinoteerattujen osakkeiden yhtiöiden osakkeisiin.¹⁴³ Mikäli arvopaperisalkku koostuu pääasiassa riskittömistä arvopapereista, voidaan arvopaperisijoittaminen katsoa muuksi kuin elinkeinotoiminnaksi. Arvopaperisijoittamisen luonnetta arvioidaan kuitenkin tapauskohtaisesti.¹⁴⁴

Arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden huojennusetua käsittelevissä oikeustapauksissa ei ole eritelty yhtiöiden sijoituskohteita. Ratkaisussa KHO 2009 T 3394 tuomioistuin totesi kuitenkin yhtiön toiminnan koostuvan lähinnä pörssinoteerattujen yhtiöiden arvopaperiostoista ja -myynneistä sekä osinkotulojen vastaanottamisesta. Ratkaisun KHO 2024:68 käsittelystä hallinto-oikeudessa ilmenee, että yhtiön sijoitustoiminta koostui 90 prosenttisesti arvopaperisijoituksista. KHO:n käsittelyssä tuomioistuin piti toiminnan luonnetta yritystoimintana puoltavana seikkana sitä, että yhtiö oli tehnyt yksittäisiä sijoituksia myös listaamattomiin yhtiöihin. Yhtiön kielteisen päätöksen saaneesta ennakkoratkaisuhakemuksesta selviää, että arvopaperikauppaa on harjoitettu osakkeiden lisäksi myös joukkovelkakirjalainoilla ja rahasto-osuuksilla, mutta tälle ei ole annettu KHO:n arvioinnissa merkitystä.¹⁴⁵

Vieraan pääoman määrällä on merkitystä yrityksen taloudellista riskiä arvioidessa. Mikäli vierasta pääomaa on sijoitustoiminnassa vähän vaihto-omaisuuden määrään nähden, ei toiminta KHO:n mukaan ”merkittävästi poikkea henkilökohtaisen sijoitusvarallisuuden hallinnointiin liittyvästä riskistä”, mikä puolestaan viestii siitä, ettei yhtiön toiminta ole luonteeltaan elinkeinotoimintaa.¹⁴⁶ Vahva oma pääoma ja likvidit sijoituskohteet vähentävät

¹⁴³ Tätä ei todeta KHO:n päätöksissä erikseen, mutta toisaalta KHO on kiinnittänyt esimerkiksi ratkaisussa KHO 2009 T 3394 huomiota siihen, että yhtiön arvopaperiostot ja -myynnit kohdistuivat lähes yksinomaan pörssinoteerattujen yhtiöiden osakkeisiin. Tämä on linjassa sen yleisesti tunnetun seikan kanssa, että pörssinoteeratut yhtiöt tarjoavat sijoittajille parempaa likviditeettiä ja läpinäkyvämpää hinnoittelua verrattuna listaamattomiin yhtiöihin. Listaamattomiin yhtiöihin sijoittaminen on yleisesti tunnustettu korkeamman riskin sijoitusstrategiaksi, sillä niihin liittyy suurempi epälikviditeettiriski, heikompi regulaatio sekä rajallisempi pääsy yrityksen taloudelliseen tietoon. Siksi KHO:n ratkaisun voidaan nähdä epäsuorasti noteeraavan sen, että sijoitusten kohdistuminen pörssiyhtiöihin vähentää tiettyjä sijoittajariskejä, kun taas listaamattomiin yhtiöihin sijoittaminen voi altistaa pääoman huomattavasti suuremmille arvonvaihteluille ja likviditeetti-ongelmille. Ks. listaamattomiin yhtiöihin sijoittamisesta mm. Lindström – Lindström 2011, s. 112. Ks. myös KHO 2024:68 kappale 34, jossa KHO noteeraa listaamattomiin yhtiöihin sijoittamisen puoltavan yhtiön toimintaa nimenomaan yritystoimintana.

¹⁴⁴ Verohallinto 2022, kappale 3.

¹⁴⁵ Rahasto-osuuksien ja joukkovelkalainakirjojen osuus yhtiön sijoituksista olivat yhteensä vain noin 10 prosenttia. Joukkovelkalainakirjojen tasearvo oli 13 499 euroa ja rahasto-osuuksien arvo 394 416 euroa, kun osakesijoitusten tasearvo oli lähes kolme miljoonaa euroa.

¹⁴⁶ KHO 2024:68, kappale 36.

yrittöimintaan kohdistuvia riskejä, koska ne mahdollistavat esimerkiksi sen, että yhtiöllä on mahdollisuus ottaa edullista lisälainaa markkinatilanteen muuttuessa.¹⁴⁷

KHO:n ratkaisussa 2002 T 1488 yhtiön oman pääoman määrä oli euroissa mitattuna noin 1,98 miljoonaa euroa. Yhtiön varallisuudesta suurin osa koostui vaihto-omaisuudeksi kirjatuista arvopapereista 4,6 miljoonaa euroa, rakennuksista 0,47 miljoonaa euroa sekä sijoitusosakkeista ja -osuuksista noin 0,24 miljoonaa euroa. Vaihto-omaisuuden määrää ei suoraan ilmene ratkaisusta, mutta voidaan päätellä, että arvopaperikauppaan liittyvä vaihto-omaisuus on suurelta osin rahoitettu vieraalla pääomalla yhtiön vaihto-omaisuuden huomattavasti suurempi kuin yhtiön oma pääoma.

Ratkaisussa KHO 2009 T 3394 yhtiöllä oli pitkäaikaista lainaa 164 824,17 euroa vuosina 2005 ja 2006, ja lyhytaikaista lainaa 257 247,55 euroa vuonna 2005 sekä 324 544,05 euroa vuonna 2006. Verrattuna yhtiön omaan pääomaan, joka oli 0,55 miljoonaa euroa, on ilmeistä, että yhtiön vieraan pääoman osuus oli selvästi pienempi kuin edellä mainitussa ratkaisussa KHO 2002 T 1488. Ratkaisussa KHO 2024:68 yhtiön vieraan pääoman määrä suhteessa yhtiön kokonaisvaroihin oli niin ikään vähäinen, koska yhtiössä vieraan pääoman ehtoisen rahoituksen lisäämiseen oli nähty liittyvän liikaa riskiä.¹⁴⁸ Käytännössä sijoitustoimintaa harjoitettiin ilman olennaista velkavipua. Vieraan pääoman suuren määrän on näin ollen katsottu tukevan arvopaperikaupan luonnetta yritystoimintana, kun taas pienempi vieraan pääoman määrän on katsottu viittaavaan varovaisempaan, passiivisuonteisempaan sijoitustoimintaan.¹⁴⁹ Yhdessä sijoituskohteiden valintaan liittyvä vähäinen riskitaso ja velkavivun puuttuminen olivat kuitenkin yksi merkittävimmistä huojennusta vastaan puhuvista seikoista ratkaisussa KHO 2024:68 siitähän huolimatta, että yhtiön sijoitukset koostuivat lähes 90 prosenttisesti osakesijoituksista.¹⁵⁰

4.3.4 Palkatun työvoiman olemassaolo

Palkatun henkilökunnan olemassaololle annetun merkityksen painoarvo on vaihdellut vanhemmassa oikeuskäytännössä, ja usein palkatun työvoiman olemassaolo on tulkittu

¹⁴⁷ Lindström – Lindström 2011, s. 112.

¹⁴⁸ KHO 2024:68, kappale 4 ja 13.

¹⁴⁹ Helsingin hallinto-oikeus oli aiemmin antamassaan ratkaisussa Helsingin HaO 23.3.2023 nro 1734/2023 katsonut, että sukupolvenvaihdoshuojennuksen myöntämisen edellytyksenä ei olisi, että toimintaa harjoitetaan ulkopuolisilla varoilla. KHO antaa vieraan pääoman määrälle kuitenkin merkitystä omassa arvioinnissaan yritystoiminnan ja passiivisuonteisemman sijoitustoiminnan erottamiseksi.

¹⁵⁰ Osakesijoitusten tasearvo oli 2 901 322 euroa, kun muiden sijoituksen (joukkovelkainakirjat ja rahasto-osuuksien arvo) olivat 13 499 ja 394 416 euroa. Ks. Helsingin hallinto-oikeuden päätös 1734/2023, s. 1–2

virheellisesti jopa huojennusedun myöntämisen edellytykseksi.¹⁵¹ Erityisesti VOVA on omissa valituksissaan vakiintuneesti korostanut sen merkitystä yhtenä huojennusedun edellytyksistä. Ratkaisussa KHO 2002 T 1488 huojennusetu myönnettiin, vaikka yhtiöllä ei ollut palkattua henkilökuntaa. Kuitenkin vuonna 2009 annetussa KHO:n kielteisessä ratkaisussa KHO 2009 T 3394 KHO piti yhtenä huojennuksen epäämispuoltavana seikkana sitä, että yhtiöllä ei ollut palkattua henkilökuntaa eikä palkkoja ollut maksettu. Myös Itä-Suomen HaO:n lainvoimaiseksi jääneessä päätöksessä 27.06.2022 1514/2022 HaO totesi huojennuksen vastaan puhuvana seikkana, että yhtiöllä ei ollut palkattua henkilökuntaa. Palkatun työvoiman olemassaoloa on perusteltu aikaisemmassa oikeuskäytännössä etenkin HE:stä ilmenevillä lain tavoitteilla, jonka mukaan PerVL 55 §:n tavoitteena on muun muassa yritysten sukupolvenvaihdosten edistäminen sekä yritystoiminnan ja sitä kautta myös työpaikkojen jatkuvuuden turvaaminen.¹⁵²

Palkatun työvoiman olemassaolon merkitystä selvennettiin KHO:n ratkaisussa 2024:68. Päätöksestä valituksen tehnyt VOVA totesi omassa kannanotossaan yhtenä keskeisimpänä huojennusedun vastaan puhuvana seikkana sen, ettei yhtiössä ollut palkattua työvoimaa. VOVA piti tätä seikkaa omassa kannanotossaan ”olennaisena” seikkana arvioitaessa, voidaanko yhtiötä pitää PerVL 55 §:ssä tarkoitettuna yrityksenä.¹⁵³ VOVA perusteli kantaansa seuraavasti:

Yhtiössä ei ole ollut palkattua työvoimaa. Yhtiön liikevaihto ja tulos perustuvat lähinnä passiivisluonteiseen arvopaperi- ja sijoitusomaisuuden hallintaan, eivätkä yhtiössä työskentelevän työvoiman työsuoritukseen. Kun yhtiössä ei ole palkattua työvoimaa, lahjoituksissa ei oikeudenvilvontayksikön mukaan voi olla kyse lainsäätäjän tarkoittamasta tilanteesta, jossa sukupolvenvaihdoksella pyrittäisiin säilyttämään yritystoiminnan jatkuminen ja työpaikat yhtiössä.

Ratkaisun KHO 2024:68 perusteluissa KHO selvensi vallinnutta oikeustilaa toteamalla, että palkatun työvoiman olemassaolo ei ole edellytyksenä huojennussäännöksen soveltamiselle. Vaikka palkatun työvoiman olemassaolo tai yrittäjän työllistyminen yhtiön toiminnassa puoltavat yleisesti sitä, että kyseessä on laissa tarkoitettu yritys, ei PerVL:stä, sen esitöistä tai aiemmasta oikeuskäytännöstä voi päätellä, että palkatun työvoiman olemassaolo olisi edellytyksenä huojennussäännöksen soveltamiselle ja yritystä koskevan edellytyksen

¹⁵¹ Helsingin HaO:n päätöksessä 1734/2023 VOVA perusteli huojennusedun epäämistä muun ohessa sillä, että ”yhtiössä ei ole ollut ulkopuolisia työntekijöitä, eikä huojennuksen voida katsovan työpaikkojen säilyvyyttä”.

¹⁵² HE 84/2004 vp, s. 4.

¹⁵³ KHO 2024:68 kpl 23–24.

täyttymiselle.¹⁵⁴ Palkatun työvoiman olemassaolo voi kuitenkin osana kokonaisharkintaa tukea huojennuksen myöntämistä, mutta se ei enää ole huojennusedun epäämistä puoltava niin sanottu negatiivinen tunnusmerkki.¹⁵⁵

4.3.5 EVL-verostatus

KHO selkeytti vallinnutta oikeustilaa ratkaisun 2024:68 perusteluissa myös EVL-statuksen osalta. Tulolähdejaon aikaan lähtökohtana oli, että PerVL:n sukupolvenvaihdosta koskevia huojennussäännöksiä voitiin soveltaa arvopaperikauppaa harjoittaviin yhtiöihin, mikäli niitä oli verotettu EVL:n säännösten mukaan ja huojennuksen myöntäminen oli perusteltua muutoinkin yhtiön toiminta ja laatu huomioon ottaen.¹⁵⁶ EVL-status oli näin ollen huojennusedun vähimmäisvaatimus: milloin yhtiön toiminta oli esimerkiksi muuttumassa sukupolvenvaihdoksen yhteydessä siten, että uudessa muodossaan toimintaa ei tultaisi verottamaan EVL:n mukaan, huojennusta ei myönnetty.¹⁵⁷ TVL:n mukaan verotettavat sijoitustoimintaa harjoittavat yhtiöt olivat kokonaan PerVL:n huojennusedun ulkopuolella.¹⁵⁸

Tulolähdejako koskevan uudistuksen 1.1.2020 jälkeen myös kaikkia arvopaperikauppaa harjoittavia yhtiöitä verotetaan EVL:n säännösten mukaan. Vaikka tulolähdejako koskevan uudistuksen tavoitteena ei ollut lainvalmisteluaineiston perusteella laajentaa tai muuttaa PerVL:n huojennusedun soveltamisalaa, oli oikeustila epäselvä etenkin sen osalta, voidaanko mahdollinen ennen tulolähdejaon poistumista vahvistettu EVL-status ottaa huomioon huojennusedun edellytyksiä arvioitaessa.¹⁵⁹

Ratkaisussa 2024:68 KHO totesi, että PerVL 55 §:n huojennusedun edellytyksiä arvioitaessa ei ole ratkaisevaa se, onko arvopaperikaupasta saatujen tulojen verotus toimitettu EVL:n mukaan.¹⁶⁰ KHO:n mukaan verostatus voi kuitenkin olla yksi kokonaisarvioinnissa huomioon otettava seikka, erityisesti milloin yhtiön verokohtelu on ollut *vakiintunutta* ennen tulolähdejaon uudistamista vuonna 2020. Ratkaisussa 2024:68 yhtiö oli merkitty

¹⁵⁴ KHO 2024:68 kappale 30.

¹⁵⁵ Juusela – Tuominen 2024, kappale ”Sijoitustoimintaa harjoittavat yhtiöt” mukaan KHO:n linjaus oli oikea, koska aktiivista arvopaperikauppaa voidaan sinänsä harjoittaa ilman palkattua henkilökuntaa.

¹⁵⁶ Juusela – Tuominen 2024, kappale ”EVL- ja TVL-toimintaa harjoittavat yhtiöt”.

¹⁵⁷ KHO 3.11.1989 t 3979

¹⁵⁸ PerVL 55–57 §:n huojennusetua ei lähtökohtaisesti sovellettu lainkaan esimerkiksi kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiöiden luvoutuksiin, koska yhtiöitä verotettiin TVL:n mukaan. Ks. Immonen ja Lindgren 2013, s. 145 ja Juusela ja Tuominen 2010, s. 139.

¹⁵⁹ VaVM 29/2018 vp ja HE 257/2018 vp.

¹⁶⁰ KHO:n mukaan PerVL 55 §:n huojennusedun soveltamisalaa ei lain esitöissä tai oikeuskäytännössä ole sidottu siihen, onko yhtiön tuloverotus tapahtunut EVL:n mukaisesti.

kaupparekisteriin joulukuussa 2019, ja yhtiön ensimmäinen vahvistettu tilikausi oli vajaa kuukausi vuonna 2019. Yhtiöllä ei kuitenkaan ollut liiketapahtumia ensimmäisenä tilikautenaan ja verovuoteenaan, joka oli viimeinen verovuosi ennen tulolähdejaosta luopumista. KHO:n ennakkoratkaisusta ei käy ilmi, että tilikauden 2019 verokohtelu olisi otettu asian ratkaisussa verovelvollisen vahingoksi huomioon. On kuitenkin syytä huomioida, että ennen vuotta 2020 aloitetun liiketoiminnan osalta verostatus voidaan ottaa huojennusedun edellytyksiä arvioitaessa KHO:n tuoreen ratkaisun perusteella kokonaisarvioinnissa huomioon. Ratkaisu herättää kysymyksen siitä, voiko esimerkiksi muutaman kuukauden verokohtelu muodostaa verovelvollisen vahingoksi tai verovelvollisen eduksi KHO:n viittaman *vakiintuneen* verotuskäytännön, ja millainen painoarvo vakiintuneelle verokohtelulle voidaan tällaisessa tilanteessa antaa.

4.3.6 Ulkopuolinen varainhoitaja ja sijoitusstrategia

Arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden osalta on tullut oikeuskäytännössä arvioitavaksi myös se, kuinka paljon osakkeenomistajilta vaaditaan omaa aktiivista operatiivista jokapäiväistä toimintaa, jotta huojennusedun voidaan katsoa soveltuvan. Nykyisin on varsin yleistä, jotkin liiketoiminnan osat, kuten kirjanpito tai sijoitustoimeksiantojen toteuttaminen, ulkoistetaan näiden palveluiden tarjoamiseen erikoistuneille yhtiöille. Esimerkiksi rahoitusliike voi hoitaa yhtiön sijoitustoimintaa osakkeenomistajien laatiman sijoitusstrategian mukaisesti.¹⁶¹ Ratkaisussa KHO 2024:68 arvioitiin sitä, mikä merkitys oli annettava sille, että yhtiöllä oli käytössään ulkopuolinen varainhoitaja. Olennaista huojennusedun myöntämisen kannalta on KHO:n ratkaisun perusteella se, tekeekö varainhoitaja yhtiön sijoituspäätökset yhtiön puolesta.

Ratkaisussa KHO 2024:68 yhtiön johto vastasi arvopaperikaupankäyntiin liittyvistä päätöksistä sekä aloitteellisuudesta kauppojen suhteen. Yhtiö käytti ulkopuolista varainhoitajaa, joka tuotti analyseja ja muuta taustamateriaalia yhtiön käyttöön ja toteutti kaupat yhtiön johdon antamien ohjeiden mukaisesti. Yhtiön toimitusjohtaja ja hallituksen puheenjohtaja tapasivat varainhoitajaa myös säännöllisesti yhtiön sijoitusstrategian päivitykseen liittyen. Sijoitusstrategian päivittämisen yhteydessä varainhoitajan kanssa käytiin läpi myös yhtiön salkun raportointia ja muita hallinnollisia asioita. Yhteensä yhtiön johto piti ulkopuolisen varainhoitajan kanssa puhelimitse tai sähköpostitse yhteyttä päivittäin.

¹⁶¹ Juusela – Tuominen 2024, kappale ”Sijoitustoimintaa harjoittava yhtiö”.

Yhteydenpito koski muun muassa tehtäviä kauppvoja, yksittäisiä yrityksiä ja sijoituskohteita. Ulkopuolinen varainhoitaja toimi näin yhtiön johdon ”päästösten toimeenpanijana” ja ”konsulttina sijoitusstrategiaa mietittäessä”.¹⁶² KHO katsoi, että nimenomaan se, että yhtiön johto teki sijoituspäätökset yhtiössä, viittasi yritystoiminnalle tyypillisen toiminnan aktiivisuuteen ja itsenäisyyteen.¹⁶³ Ratkaisusta ei kuitenkaan voi päätellä, että ulkopuolinen varainhoitaja, joka myös tekisi yhtiötä koskevat sijoituspäätökset, olisi este huojennusedun soveltumiselle – tällaisessa tilanteessa kuitenkin muut huojennusedun puoltamista koskevien seikkojen olisi korostuttava.

KHO piti edellä mainitussa ratkaisussa yhtiön luonnetta PerVL 55 §:ssä tarkoitettuna yrityksenä puoltavana seikkana sitä, että yhtiöllä oli suunnitelmallinen sijoitusstrategia, jota myös päivitettiin aktiivisesti.¹⁶⁴ Kyseessä on ensimmäinen kerta, kun sijoitusstrategian olemassaololle ja toisaalta myös päivivitystiheydelle annetaan painoarvoa arvioitaessa PerVL 55 §:n mukaisen yrityksen käsitteen täyttymistä. Arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden on ratkaisun valossa syytä kiinnittää huomiota dokumentoidun sijoitusstrategian olemassaoloon, koska sijoitusstrategia voi osaltaan osoittaa yritystoiminnan suunnitelmallisuuden ja pitkäjänteisyyden ja toimia siten huojennusetua puoltavana seikkana etenkin tilanteessa, jossa yritystoiminnan pitkäjänteisyys tai suunnitelmallisuus ei ilmene suoraan yhtiön liiketoiminnan taloudellisista tunnusluvuista tai toiminta-ajan pituudesta.

Arvopaperikauppaa harjoittavilta yhtiöiden kohdalla tapauskohtaisessa arvioinnissa otetaan huomioon muun ohella muun muassa olemassa olevan ja aktiivisesti päivitettävän sijoitusstrategian olemassaolo ja muutoinkin yritystoiminnan järjestelemistä siten, että se on voittoa tavoittelevaa ja riskiä ottavaa. Perheyrityksille on kuitenkin leimallista, että yrityksen vanhetessa yritykset menettävät usein juuri strategisen joustavuuden ja yrittäjämäisyyden perustajapolven ikääntyessä ja seuraavan sukupolven ottaessa vastuuta perheyrityksestä perheen perinteitä vaalien.¹⁶⁵ On syytä todeta, että vaatimus yrittäjämäisyyden säilyttämisestä

¹⁶² KHO 2024:68, kappale 8.

¹⁶³ Ibid, kappale 34.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Hall, Melin ja Nordqvist, s. 195. Perheyrityksen määritelmä on sinänsä ongelmallinen, koska yhtä oikeaksi hyväksytyä määritelmää ole. Esimerkiksi kauppa- ja teollisuusministeriö määritteli vuonna 2005 julkaisemassaan raportissa yhtiömuotoisen perheyrityksen määritelmäksi sen, että äänivaltaenemmistö yhtiössä on yhtiön perustaneilla henkilöillä ja heidän lapsillaan, puolisoillaan, vanhemmillaan tai lasten rintaperillisillä. Vähintään yhden on oltava mukana liiketoiminnassa. Listatuissa yhtiöissä osuudeksi määriteltiin 25 prosenttia. Toisaalta esimerkiksi perheyritystutkija Matti Koironen määritteli raportissa perheyrityksen siten, että perheyritys on yhden perheen tai suvun johtama ja omistama liiketoiminnallinen kokonaisuus, ”jossa on tapahtunut, tapahtumassa tai odotettavissa sukupolvenvaihdos jälkikasvun hyväksi”. Ks. lisää Perheyrittäjäyys, 2005 s. 9–10, 33 ja 35.

ja ylläpitämisestä asettaa arvopaperikauppaa harjoittavat yhtiöt tässä suhteessa hyvin erilaiseen asemaan tarkasteltaessa muille perheyriyksille tavanomaisia ominaisuuksia yrityksen vanhetessa.

4.4 Punnintamenetelmä

Arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden toiminnan yritysmäisyys eli se, voidaanko yritystä pitää PerVL 55 §:ssä tarkoitettuna yhtiötä, ratkaistaan oikeuskäytännössä muodostuneen käytännön mukaan tapauskohtaisesti kokonaisarviona. Ratkaisun KHO 2024:68 mukaan kokonaisarvioinnissa otetaan huomioon ainakin toiminnan laatu, jatkuvuus, aktiivisuus, taloudellisen riskin ottaminen, suunnitelmallisuus ja voiton tavoittelemine.

Arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön kohdalla asian arvioinnissa voidaan ottaa huomioon toteutuneiden kauppojen määrä, liikevaihto, vaihto-omaisuuden määrä ja laatu, vieraan pääoman käyttö sekä liikevaihdon ja vaihto-omaisuuden välinen suhde, palkatun työvoiman olemassaolo sekä tapauskohtaisesti myös niin sanottu EVL-status eli se, onko yritystä ennen tulolähdejaon uudistusta verotettu EVL:n mukaan, jos yritystoiminta on ollut vakiintunutta ennen uudistusta. Vaikka palkatun työvoiman olemassaolo tai yrittäjän työllistymine yhtiön toiminnassa puoltavat yleisesti sitä, että kyseessä on PerVL:ssa tarkoitettu yritys, ei palkatun työvoiman olemassaolo ole kuitenkaan este huojennusedun myöntämislle. Uuden oikeuskäytännön valossa myös yhtiön elinikä voidaan ottaa tapauskohtaisessa arvioinnissa huomioon.

Tuomioistuimessa vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ratkaisu huojennusedun soveltumisesta tehdään niin sanotulla punnintamenetelmällä, eli punnitsemalla huojennusedun puoltamista ja sitä vastaan puhuvia seikkoja keskenään. Niin sanotun punnintamenetelmän hyödyntäminen tulkintaongelmatilanteissa on KHO:n ratkaisuissa tyypillistä.¹⁶⁶

Punnintamallia kannattaa hyödyntää erityisesti epäselvissä tilanteissa, sillä se ohjaa ratkaisukriteerien eli ratkaisun kannalta reaalisten argumenttien tiedostettuun käyttöön, jolloin niiden hyväksyttävyyttä voidaan kontrolloida.¹⁶⁷ Punnintamenetelmän etuna on, että kriteereihin voidaan myös viitata suoraan punnintamenetelmään perustuvien ratkaisten

¹⁶⁶ Nurmi, s. 202. Viime vuosikymmeninä tehdyt lainsäädäntöuudistukset tukevat pro et contra -argumentointia. Nurmi huomauttaa, että esimerkiksi oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 3 §:stä muutettiin vuoden 1993 alioikeusuudistuksen yhteydessä siten, että enää pelkästään tuomion pääsyyt ja lainkohta, ja mihin päätös perustuu, eivät riitä ratkaisun perusteluiksi. Linnan, s. 129, mukaan säännöstä on perusteltua tulkita siten, että oikeudelliseen päättelyyn ei kuulu vain pro-argumenttien esiintuomine vaan myös lopputulosta vastaan puhuvat seikat eli niin sanotut contra-argumentit on tuotava ratkaisun perusteluissa esiin.

¹⁶⁷ Ibid.

perusteluissa. Tällöin ratkaisussa tuodaan esiin se oikeudellinen päättely, johon ratkaisu perustuu. Perusteluissa ilmoitetaan toisin sanoen sekä valittua lopputulosta tukevat seikat että sitä vastaan puhuvat seikat eli niin sanotut *pro et contra* -argumentit.¹⁶⁸ Pro-argumentit ovat perusteluja, jotka suoraan vahvistavat tiettyä, valittua vaihtoehtoa.

Sukupolvenvaihdoshuojennusta käsittelevissä tuomioistuimen ratkaisussa pro-argumentteja voivat olla yrityksen toimintaan yritystoimintana kiinteästi puoltavat seikat, kuten taloudellinen riskinotto, sijoitustoiminnan aktiivisuus tai vieraan pääoman merkittävä suhde suhteessa omaan pääomaan. Pro-argumentteja ovat myös ne argumentit, joilla pyritään sulkemaan pois ratkaisun toinen mahdollinen vaihtoehto. Contra-argumentit ovat puolestaan argumentteja, jotka jäävät ”rasittamaan” lopputulosta.¹⁶⁹ Ne ovat eräänlaisia epävarmuustekijöitä, joita ei ole kyetty torjumaan.¹⁷⁰ Tyypillinen esimerkki contra-argumentista sukupolvenvaihdoshuojennuksen myöntämistä käsittelevissä tuomioistuimen ratkaisussa on esimerkiksi se, että yritys ei työllistä lainkaan palkattua työvoimaa tai yhtiössä ei ole lainkaan vierasta pääomaa, jolloin yhtiön toiminnasta herää epäily siitä, että kyse olisi yritystoiminnan sijaan yksityishenkilön sijoitusvarallisuuden siirrosta huojennettuna.

¹⁶⁸ Virolainen ja Martikainen, s. 104

¹⁶⁹ Nurmi, s. 203–204

¹⁷⁰ Ibid.

5 Oikeuskäytännön muuttuminen

5.1 Yhtiön liiketoimintahistorian vaikutus huojennusedun myöntämiseen

Ratkaisussa KHO 2024:68 KHO päätyi siihen, että kokonaisarvioinnissa huojennusedun myöntämistä vastaan puhuvat seikat olivat painavampia kuin sitä puoltavat seikat. Juusela ja Tuominen ovat katsoneet, että ratkaisevana perusteena huojennusedun epäämisessä ratkaisussa KHO 2024:68 vaikuttaa olevan se, että yhtiön toiminta oli laajuudeltaan hieman pienempää kuin oikeuskäytännössä hyväksytyissä julkaistuissa tapauksissa ja erityisesti se, että yhtiö oli toiminut vain lyhyen aikaa, kaksi kokonaista tilikautta.¹⁷¹ Vaikka esimerkiksi sijoitusstrategia puhui toiminnan pitkäjänteisyyden puolesta, päätyi KHO todennäköisesti juuri yrityksen lyhyen toimintahistorian vuoksi epäämään huojennusedun soveltumisen, sillä verotuskäytännössä on hyväksytty huojennusedun myöntäminen ratkaisussa KHO 2024:68 esitettyä pienemmilläkin luvuilla ja volyymeilla.¹⁷²

Yhtiön toiminta-aika ja sen pituus onkin KHO:n tuoreen ratkaisun valossa kokonaan uusi asia, joka voidaan ottaa huomioon huojennusedun saamisen edellytyksiä arvioitaessa. Mikäli yhtiön elinaika on lyhyt, voi se merkittävästi haitata edellytyksiä pitää yritystä PerVL 55 §:n mukaisena yrityksenä. Puhuttaessa sukupolvenvaihdoksista tarkoitetaan lain esitöidenkin mukaan erityisesti perheyritysten toimintaedellytysten turvaamista.¹⁷³ Mikäli yhtiön toiminta-aika on lyhyt, voi se merkittävästi haitata edellytyksiä pitää yritystä PerVL 55 §:n mukaisena yrityksenä. Vuonna 2022 kaikista sukupolvenvaihdoksista yli puolet, 53 prosenttia, tehtiin vähintään 20-vuotiaissa yrityksissä. Osakekaupoilla tehdyistä omistajanvaihdoksista yli puolet, 53 prosenttia, toteutui yli viisi mutta alle kymmenenvuotiaissa yrityksissä vuonna 2023.¹⁷⁴ Ennen omistuksen siirtymistä seuraavalle sukupolvelle perheyritys ehtiikin usein vakiinnuttaa asemansa ja kehittää liiketoimintaansa pitkäjänteisesti. Yrityksen pitkä toimintahistoria voi olla omiaan osoittamaan sitä jatkuvuutta ja suunnitelmallisuutta, jota PerVL:n tarkoittamalta yritystoiminnalta edellytetään.

Toiminta-ajan pituus voi olla erityisen merkityksellinen kokonaisarviossa silloin, kun yrityksen liiketoiminnan laajuus tai muut määrälliset tunnusluvut jäävät vähäisemmiksi. Vakiintuneempi toiminta voi tällöin kompensoida pienempiä volyymeja ja tukea

¹⁷¹ Juusela – Tuominen 2024, kappale ”Sijoitustoimintaa harjoittava yhtiö”.

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ VaVM 5/2004 vp ja HE 84/2004 vp, s. 2

¹⁷⁴ Tilastokeskus 2024.

huojennusedun soveltumista. Sukupolvenvaihdoksia koskeva sääntely tähtää yritysten jatkuvuuteen – ei ainoastaan yksittäisten omaisuuserien siirtymiseen. Lyhytaikainen ja juuri ennen omistuksen siirtoa aloitettu arvopaperikauppa ilman aiempaa liiketoimintahistoriaa voi siten jäädä kokonaisarviossa yritysmäisyyskynnyksen alle etenkin silloin, kun yhtiön perustaja on itse pääomittanut yrityksen. Ratkaisussa KHO 2024:68 yhtiön lyhyt toimintahistoria saattoi muodostua ongelmaksi erityisesti siitä syystä, että vieraan pääoman määrä yhtiön toiminnassa oli vähäinen, ja kyse oli tosiasiallisesti yhtiön perustajan pääomittamasta yhtiöstä. Huojennusedun soveltaminen yhtiöön olisi johtanut siihen, että nimenomaan luopujan pääomittama omaisuus olisi siirtynyt verohuojennettuna hänen lapsilleen.

Juusela ja Tuominen huomauttavat, että KHO:n päätöstä tulkittaessa on erotettava sellaiset tilanteet, joissa yhtiö on toiminut jo vuosia harjoittaen muuta elinkeinotoimintaa kuin arvopaperikauppaa.¹⁷⁵ Tällaisessa tilanteessa yhtiön katsottava toimineen ja harjoittaneen riittävän pitkän aikaa sellaista yritystoimintaa, johon, jos muut edellytykset täyttyvät, voidaan myöntää sukupolvenvaihdoshuojennus. Ratkaisussa KHO 2024:68 ei ollut kyse tilanteesta, jossa yhtiö olisi harjoittanut vuosia jatkuneen muun liiketoiminnan jälkeen vain lyhyen aikaa uutena liiketoimintana arvopaperikauppaa. Vaikka KHO katsoi ratkaisussa KHO 2024:68, että PerVL:n huojennusedellytykset eivät kyseisen yhtiön osalta täyttyneet, voi huojennusetu tulla tulevaisuudessa sovellettavaksi hyvin samankaltaiseenkin yhtiöön, jos jokin yksittäinen seikka poikkeaa kyseisestä tapauksesta.

5.2 Palkatun työvoiman olemassaolo

VOVA:n sukupolvenvaihdoshuojennuksen soveltamista koskevissa HaO:n ja KHO:n valituksissa vaikuttaa korostuvan PerVL:n huojennussäännöksen teleologinen tulkinta, joka herättää etenkin prosessioikeudellisesta näkökulmasta kysymyksiä. Tyypillistä on, että huojennusedun myöntämisen kaltaisissa tulkintakysymyksissä tukeudutaan ensisijaisesti lain sanamuodon mukaiseen tulkintaan ja/tai systemaattiseen tulkintaan, jota täydennetään lain esitöistä ilmenevillä perusteilla.¹⁷⁶ Vasta tämän jälkeen turvaudutaan yleensä teleologiseen tulkintaan eli tulkintaan, joka vastaa parhaiten säännöksen perimmäistä tarkoitusta eli lain tavoitetta.¹⁷⁷ VOVA:n valituksissa sukupolvenvaihdoshuojennuksen epäämistä pyritään

¹⁷⁵ Juusela – Tuominen 2024, kappale ”Sijoitustoimintaa harjoittava yhtiö”.

¹⁷⁶ Nurmi, s. 202.

¹⁷⁷ Ibid.

argumentoimaan objektiivisin perustein eli esittämällä tulkinta, joka parhaiten vastaa lain tarkoitusta käsillä olevassa käytännön tulkintatilanteessa. Teleologisen tulkinnan tunnistaa usein siitä, että ratkaisua on perusteltu reaalilla argumenteilla eli käytännöllisillä syillä.¹⁷⁸

KHO:n ratkaisussa 2024:68 esimerkki tällaisesta argumentista ovat oheiset, kannanoton ytimen muodostavat pääargumentit:

Veronsaajien oikeudenvallontayksikön mukaan sukupolvenvaihdoshuojennusta koskevien säännösten tarkoituksena on yritystoiminnan jatkuvuuden ja työpaikkojen säilyvyyden varmistaminen. Asiaa on arvioitava tätä tarkoitusta vasten. Perintö- ja lahjaverolain 55 §:n säännöstä ei ole tarkoitettu sovellettavan yritysmuotoon muutetun yksityishenkilön henkilökohtaisen sijoitusvarallisuuden siirtoihin.

Kun yhtiössä ei ole palkattua työvoimaa, lahjoituksissa ei oikeudenvallontayksikön mukaan voi olla kyse lainsäätäjän tarkoittamasta tilanteesta, jossa sukupolvenvaihdoksella pyrittäisiin säilyttämään yritystoiminnan jatkuminen ja työpaikat yhtiössä.

Kannanotossa käsillä olevaa oikeudellista kysymystä pyritään toisin sanoen lähestymään siitä näkökulmasta, että käsillä olevista tulkintavaihtoehdoista valitaan se, joka seurauksiltaan vastaa parhaiten säännöksen tavoitetta. VOVAn kannanotossa verolakien tulkinnassa korostuu realistinen tulkintatapa, jossa painotetaan lain tavoitteita.¹⁷⁹ VOVAn kannanoton yksi keskeinen argumentti koski sitä, että kun yhtiössä ei ollut palkattua työvoimaa, ei VOVAn mukaan voisi olla kyse lainsäätäjän tarkoittamasta tilanteesta, jossa sukupolvenvaihdoksella pyrittäisiin säilyttämään yritystoiminnan jatkuminen ja työpaikat yhtiössä. VOVAn kannanottoja voi perustellusti kritisoida ensinnäkin siitä näkökulmasta, että tällaisenaan sovellettuna tuomioistuimella olisi kyseessä oleviin kysymyksiin niin suuri liikkumatila, että tulkinta muistuttaisi *de facto* lain säätämistä.¹⁸⁰

VOVAn ja tuomioistuimen suurin tulkintaero vaikuttaisikin viime vuosina liittyneen juuri työpaikkojen säilyttämisen ja yrityksen toiminnan jatkamisen mahdollistamisen merkitykseen huojennusedun myöntämistä harkittaessa. Tästä näkökulmasta tuorein KHO:n ratkaisu 2024:68 tuo selvyyttä vallinneeseen oikeustilaan. Kuitenkin jo ennen edellä mainitun

¹⁷⁸ Aarnio, s. 239.

¹⁷⁹ Kontkanen 2002, s. 292.

¹⁸⁰ Hautamäen, s. 135 mukaan teleologinen tulkinta voi laajentaa tuomioistuimen harkintavaltaa niin, että se saattaa lähentyä lainsäätäjän roolia, mikä voi johtaa siihen, että lain soveltaminen alkaa muistuttaa lainsäätämistä. Tällainen tilanne herättää kysymyksiä oikeusvaltion periaatteiden ja oikeusnormien ennakoitavuudesta.

ratkaisun antamista tuomioistuimen perustelut tukevat käsitystä siitä, että palkatun työvoiman olemassaololle ei ole annettu enää merkitystä samalla tavalla kuin aikaisemmin, vaan hyvin pienimuotoistakin toimintaa on pidetty säännöksessä tarkoitettuna. Esimerkiksi maatalan sukupolvenvaihdosta käsitelleessä tapauksessa KHO 31.12.2009 T 3756 yritystoiminnan tuotot olivat koostuneet 409 euron yksittäistä tuloerää lukuun ottamatta vain erilaisista EU- ja kansallisista tuista, jotka kohdistuivat yrityksen harjoittamaan hevosten kasvatusta- ja ravitoimintaan sekä hyvin pienimuotoiseen heinän viljelyyn. Tuomioistuin katsoi kuitenkin ratkaisussa, että edellä mainitun kaltainen, hyvinkin pienimuotoinen toiminta täyttää PerVL 55 §:n huojennusedun edellytykset. Merkitystä ei ollut sillä, että luovutuksensaajilla ei ollut aiemmin ollut kokemusta hevosten kasvatuksesta tai maatalouden harjoittamisesta ylipäätään.

KHO:n keskeinen argumentti perustui siihen, että ”veronhuojennuksen saamisen edellytykseksi ei ole säädetty, että luovuttajan olisi välittömästi ennen luovutusta tullut harjoittaa tilalla maataloutta tai että sitä olisi harjoitettu hänen lukuunsa”. KHO totesi ratkaisussa myös erikseen, että peltoalan pinta-alan pienuudella, toiminnan harjoittamisen sivutoimisuudella tai toiminnan tappiollisuudella ei ole ratkaisussa ratkaisevaa merkitystä. Ratkaisu vahvistaa KHO:n viime vuosina omaksumaa sanamuodon mukaista tulkintaa PerVL 55 §:n soveltamisesta. Sananmukaisen tulkinnan merkitys on havaittavissa myös KHO:n ratkaisussa KHO 2024:68, kun tuomioistuin päätyi ratkaisussa toteamaan, ettei PerVL:stä, siihen liittyvistä esitöistä tai oikeuskäytännöstä ole pääteltävissä, että palkatun työvoiman olemassaolo olisi edellytyksenä huojennussäännöksen soveltamiselle.

5.3 Verotuskäytännön kiristyminen

Sukupolvenvaihdoshuojennusta koskeva verotuskäytäntö on varsin epäyhtenäistä, ja sen voidaan perustellusti katsoa kiristyneen viime vuosikymmenien aikana.¹⁸¹ Verotuskäytäntö on kiristynyt siitä huolimatta, että sukupolvenvaihdoshuojennussääntely ei ole juurikaan muuttunut lain säätämisen jälkeen. Viimeisin merkittävä muutos lainsäädäntöön tehtiin vuonna 2004, ja tuolloinkin muutos koski lähinnä yritysvaarallisuuden arvostamista ja verotusarvoa, ei esimerkiksi huojennuksen myöntämisen perusteita. Säännöksen luonne

¹⁸¹ Sukupolvenvaihdoshuojennuksen soveltamiseen liittyvän verokäytännön epäyhtenäisyys on tiedostettu jo pitkään. Valtiovarainvaliokunta kiinnitti epäyhtenäiseen verotuskäytäntöön huomiota jo vuoden 2004 lainsäädäntöuudistuksen yhteydessä mietinnössään VaVM 44/2005 vp. Valiokunta kommentoi tuolloin voimassa ollutta Verohallinnon toteamalla, että ”valiokunta pitää suotavana sitä, että Verohallitus (nyk. Verohallinto) tarkistaa asiaa koskevaa ohjeistustaan, koska se on saattanut osaltaan vaikuttaa verotuskäytännön hajoamiseen tavalla, jota *nimenomaisesti ei ole tarkoitettu*. Verotuskäytännön kiristymiseen huomiota ovat kiinnittäneet mm. Juusela, Alakare ja Karvinen, 2024 sekä Pohjola, 2024.

perintö- ja lahjaverotuksen poikkeussäännöksenä johtaa ymmärrettävästi tiukahkoon tulkintalinjaan, jotta huojennusetua koskeva säännös nimenomaisesti poikkeuksena perintö- ja lahjaverotuksen pääsääntöön. Tiukka tulkintalinja voi kuitenkin johtaa myös siihen, että huojennusetua ei myönnetä sellaisiin tapauksiin, joissa on kyse aidoista yritystoiminnan jatkamistilanteista.

Verotuskäytännön kiristyminen näkyy erityisesti siinä, miten Verohallinto on vuosien varrella tarkentanut ja tiukentanut omia ohjeistuksiaan. Esimerkiksi Verohallituksen vuosina 2000–2002 antamassa yhtenäistämisoheessa todettiin, että arvopaperikauppaa varten perustettu yhtiö harjoittaa aina elinkeinotoimintaa, ja myös sivutoimisesti harjoitettu arvopaperikauppa katsotaan lähtökohtaisesti elinkeinotoiminnaksi. Tällöin volyyymeilla ja kauppojen lukumäärillä ei ollut ratkaisevaa merkitystä. Tulkinta oli näin verovelvollisen kannalta hyvin suosiollinen. Sen sijaan vuoden 2010 ohjeistuksessa Verohallitus tiukensi tulkintalinjaa ja alkoi edellyttää aiempaa konkreettisempia näyttöjä aktiivisesta ja laajamittaisesta elinkeinotoiminnasta erityisesti KHO:n ennakkoratkaisun KHO 2009 T 3394 antamisen jälkeen. Vuoden 2010 yhtenäistämisoheistukseen lisättiin vastoin Verohallinnon aikaisempaa ohjeistusta kappale, jonka mukaan harjoitettua arvopaperikauppaa voidaan pitää elinkeinotoimintana vain, jos se on jatkuvaa, suunnitelmallista, aktiivista, taloudellisen riskin ottavaa ja voittoa tavoittelevaa.¹⁸² Ohjeeseen lisättiin ensimmäistä kertaa maininta arvopapereiden riskitason ja omistusajan vaikutuksesta niiden tulolähteeseen.

Professori Seppo Penttilä on myös kiinnittänyt huomiota Verohallinnon arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden sukupolvenvaihdoshuojennusta koskevien ohjeiden sanamuodon muuttumiseen vuosien varrella. Hän huomauttaa, että vuonna 2013 Verohallinnon ohjeissa todettiin, että huojennussäännöksiä ”...voidaan pääsäännön mukaan soveltaa... kun harjoitettua arvopaperikauppaa voidaan pitää elinkeinotoimintana”. Nykyisessä ohjeistuksessa arvopaperikaupan todetaan rinnastuvan muuhun yritystoimintaan ”joskus”.¹⁸³ Sanamuotojen ja de facto verotuskäytännön tiukkenemista tällä aikavälillä voidaan pitää vähintäänkin kiinnostavana, sillä vuosien 2013–2020 välillä arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiön sukupolvenvaihdoshuojennuksen soveltumisedellytyksiä tiukentavia KHO:n vuosikirjaratkaisuja ei annettu, eikä lakia ole muutettu.¹⁸⁴

¹⁸² Verohallinnon yhtenäistämisohe 2010, kappale 3.1.3

¹⁸³ Penttilä, 2024.

¹⁸⁴ Penttilä, 2024.

Ratkaisun 2024:68 myötä verotuskäytäntö vaikuttaisi tiukentuvan entisestään, kun jatkossa myös yritystoiminnan lyhyt toimintahistoria voi olla esteenä huojennusedun myöntämiselle. Myös suunnitelmalliselle sijoitusstrategialle on annettu ensimmäistä kertaa KHO:n arvioinnissa merkitystä, vaikka kyseessä olevassa tapauksessa se katsottiinkin huojennusedun puoltamista koskevaksi seikaksi.

Verotuskäytännön kiristymisestä huolimatta sääntelyyn liittyvä tulkinta on ollut tuomioistuimessa hyvin verovelvollismyönteistä.¹⁸⁵ Tuomioistuin on painottanut PerVL:n sukupolvenvaihdoshuojennukseen liittyvien ratkaisujen tulkinnassaan formalismia eli lain sanamuotoa ja legaliteettiperiaatetta, kun VOVAn kannatoissa vaikuttaisi korostuvan realistinen tulkintatapa, jossa painotetaan lain tavoitteita, kuten yritystoiminnan jatkuvuuden ja työpaikkojen säilyttämisen merkitystä.¹⁸⁶ Selkein esimerkki tästä on KHO:n edellä selostettu ratkaisu 2009 T 3756, jossa KHO tulkitsi, ettei laissa verohuojennuksen edellytykseksi ole säädetty, että luovuttajan olisi tullut välittömästi ennen luovutusta harjoittaa maataloutta toiminnalla, eikä laissa ollut säännöksiä siitä, että toimintaa tulisi harjoittaa nimenomaan päätoimisesti. Formalismi ja realistinen tulkintatapa eivät useinkaan ole kaikissa tapauksissa ristiriidassa, mutta ne lähestyvät kyseessä olevaa säännöstä hiukan eri näkökulmasta.

¹⁸⁵ Puronen 2015, s. 619.

¹⁸⁶ Kontkanen 2002, s. 292. Työpaikkojen säilyttämisestä ja lain tarkoituksesta ks. esim. Veronsaajien oikeudenvallontayksikön kannanotto ratkaisussa KHO 2024:68, kappale 22.

6 Verotuksen ennakoitavuus ja verokohtelun varmistaminen etukäteen

6.1 Hyvä verotusjärjestelmä

Verotuksen toimittamiselle annettuina yleisinä periaatteina eli niin sanottuina laadullisina vaatimuksina on perinteisesti pidetty esimerkiksi verotuksen tasapuolisuutta, verotusasian selvittämismenettelyä sekä verotuksen ennakoitavuutta eli luottamuksensuojaa.¹⁸⁷ Hyvään verotusjärjestelmään yhdistetään usein myös legaliteettiperiaate eli se, että verotuksen toimittaminen perustuu lakiin.¹⁸⁸ Vaikka legaliteettiperiaatteen ei oikeuskirjallisuudessa ole vakiintuneesti katsottu tarkoittavan sitä, että kaikkia lakia koskevat yksityiskohdat olisi kirjattava lakiin, asettaa se kuitenkin verosäännösten muotoilulle laadullisia vaatimuksia esimerkiksi sen suhteen, miten täsmällisesti verosäännökset olisi muotoiltava.¹⁸⁹ Suomessa vero-oikeudellisena lähtökohtana on pidetty sitä, että lain säädösten tulisi olla riittävän tarkkoja, jotta lakia soveltavien viranomaisten harkinta veroa määriteltäessä olisi sidottua harkintaa.¹⁹⁰

Vero-oikeutta on yleisesti pidetty haastavana oikeudenalana siitä syystä, että sen on katsottu elävän ”lakisidonnaisuuden ja uusien taloudellisten ilmiöiden kehityksen välisessä ristipaineessa”.¹⁹¹ Arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden sukupolvenvaihdoksissa voi perustellusti katsoa olevan ainakin osittain tällainen tilanne. Normin säätämisen aikaan arvopaperikauppaa harjoittavia yhtiöitä ei sääntelyä valmisteltaessa pidetty relevantteina niiden vähäisen määrän vuoksi, mutta taloudellisen kehityksen ja sitä kautta taloudellisen todellisuuden muuttuessa soveltamistoiminnan ja normien välille on aiheutunut jännitteisyyttä. Arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden osalta ongelmiksi on tunnistettu etenkin huojennussääntelyn soveltumisen epävarmuus sekä puutteet luottamuksensuojassa ja verotuksen ennakoitavuudessa.¹⁹² PerVL:n huojennussäännöksiin liittyvää verokohtelua on

¹⁸⁷ Verotuksen yleiset menettelysäännöt on kuvattu mm. Verohallinnon ohjeessa verotuksen yleisistä menettelysäännöksistä (Verohallinto 2023a).

¹⁸⁸ Vero-oikeudessa legaliteettiperiaatteesta käytetään myös nimityksiä lakisidonnaisuuden vaatimus ja vero-oikeudellinen legalismi, ks. Wikström 1999, s. 330 ja Tikka 2004, s. 658. Sanamuotojen täsmällisyydestä ja yksityiskohtaisesta lainsäädäntötekniikasta ja näiden suhteesta legaliteettiperiaatteen toteutumiseen ks. mm. Knuutinen 2009, s. 48 ja 171.

¹⁸⁹ Ks. mm. Pikkujämsä 2001, s. 46 ja Knuutinen 2009, s. 47.

¹⁹⁰ HE 1/1998 vp, s. 134.

¹⁹¹ Soikkeli 2003, s. 151.

¹⁹² Juusela, Alakare ja Karvinen, 2024.

luonnehdittu jopa ”epäloogiseksi” ja ”sattumanvaraiseksi” arvioitaessa huojuksen soveltumista arvopaperikauppaa ja muuta sijoitustoimintaa harjoittaviin yhtiöihin.¹⁹³

6.2 Luottamuksensuojasta perintö- ja lahjaverotuksessa

Vuodesta 2018 perintö- ja lahjaverotuksessa luottamuksensuoja on johdettu suoraan VML:n 26.2 §:stä.¹⁹⁴ VML 26.2 §:n mukaan asia on ratkaistava verovelvollisen eduksi, jos asia on tulkinnanvarainen tai epäselvä ja jos verovelvollinen on toiminut vilpittömässä mielessä viranomaisen noudattaman käytännön tai ohjeiden mukaisesti eikä erityisistä syistä muuta johdu. Jos VML 26.2 §:n tarkoittamat luottamuksensuojan edellytykset täyttyvät, on verovelvollisella oikeus luottaa siihen, että viranomainen pysyy tekemissään päätöksissä eikä muuta niitä takautuvasti. Verovelvollisella on myös oikeus luottaa siihen, ettei veropäätöstä muuteta jälkikäteen hänen kannaltaan epäedulliseksi.¹⁹⁵

Aiemmin PerVL 59 §:n ei sisältänyt suoraa viittausta VML 26.2 §:n luottamuksensuojasäännökseen, vaan luottamuksensuoja perustui perintö- ja lahjaverotuksessa HL 6 §:n luottamuksensuojaa koskevaan säännökseen. Viittaus VML:ään lisättiin PerVL:ään vuoden 2018 alussa, ja se tuli sovellettavaksi tapauksiin, joissa verovelvollisuus on alkanut lain voimaantulopäivänä tai sen jälkeen. Esimerkiksi KHO sukupolvenvaihdoshuojennusta ja oikeutettujen odotusten suojaa koskevassa ratkaisussa KHO 2018:122 viitattiin vielä HL 6 §:n säännökseen, sillä verovelvollisuus oli alkanut ennen 1.1.2018. Nykyisin asia ratkaistaisiin soveltaen VML26.2 §:n säännöksiä. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että ratkaisun 2018:122 lopputulos olisi todennäköisesti ollut sama, huolimatta siitä, olisiko ratkaisuun sovellettu HL 6 §:n vai VML 26.2 §:n säännöksiä. Ainostaan ratkaisun perustelut olisivat olleet erilaisia.¹⁹⁶ Käytännössä uusi säädösviittaus ei siis juurikaan muuttanut voimassa ollutta oikeustilaa, sillä HL 6 §:n soveltamisenkin aikana luottamuksensuojaa koskevissa ratkaisuissa viitattiin VML 26.2 §:stä ilmeneviin periaatteisiin.¹⁹⁷

¹⁹³ Engblom ja Lindvall, 2024.

¹⁹⁴ PerVL:ssa on suora viittaus ainostaan VML:n säädöksiin, mutta myös OVML:n luottamuksensuojaa koskevia säännöksiä sovelletaan VML:n soveltamisalaan kuuluvissa veroasioissa.

¹⁹⁵ Verohallinto 2023b, kappale 3.6.

¹⁹⁶ Rabinä 2022, s. 174.

¹⁹⁷ Ks. Helsingin hallinto-oikeus 18.9.2017 nro 17/0818/3, jossa hallinto-oikeus totesi HL 6 §:n edellytysten täyttämisen harkinnassa otettavan huomioon myös VML:n 26.2 §:stä ilmenevät periaatteet.

Verotuksessa luottamuksensuoja ulottuu luonnollisesti myös veroviranomaisen toimintaan. Verovelvollisen tulee voida luottaa siihen, että veroviranomainen toimii johdonmukaisesti, kun se tekee verotusta koskevia ratkaisuja ja päätöksiä. Tällä tarkoitetaan ennen kaikkea sitä, että ratkaisukäytäntö perustuu lakiin ja veroviranomaisen noudattamaan tulkintakäytäntöön.¹⁹⁸ Veroviranomaisen noudattamalla tulkintakäytännöllä voidaan tässä yhteydessä tarkoittaa sekä tulkintakäytäntöä juuri yksittäisen verovelvollisen tapauksessa tai yleistä verotuskäytäntöä aiemmissa tapauksissa, jossa on ollut kyse samanlaisesta tilanteesta.¹⁹⁹ Oikeuskäytännössä vakiintuneen tulkintalinjan mukaan luottamuksensuojan edellytyksenä on, että kannanotto koskee juuri sellaista asiaa, josta ratkaisussa on juuri nyt kysymys.²⁰⁰ Käytännön tai kannanoton samankaltaisuusvaatimusta tulkitaan ankarasti.²⁰¹

6.3 Ennakkoratkaisu

Oikeuskirjallisuudessa ennakkoratkaisun on todettu olevan juuri sellainen kannanotto, johon luottamuksensuojan voidaan yksittäisen verovelvollisen kohdalla katsoa soveltuvan.²⁰² PerVL 39 a §:n mukaan Veroviranomainen voi antaa perintö- tai lahjaveroa koskevan ennakkoratkaisun kirjallisesta hakemuksesta.²⁰³ Ennakkoratkaisu on PerVL 39 b §:n mukaan sitova, mikäli verovelvollinen vaatii lainvoimaista ennakkoratkaisua noudatettavaksi verotusta toimitettaessa.²⁰⁴ Lahjaverotuksessa ennakkoratkaisun hakemisen edellytyksenä on, että ennakkoratkaisua on haettu ennen luovutustoimen tapahtumista.²⁰⁵

Ennakkoratkaisun merkitys korostuu etenkin sukupolvenvaihdostilanteissa, jotta verovelvollinen voisi varmistua omaisuuden luovutuksen verokohtelusta ennen sukupolvenvaihdosta tapahtuviin toimiin ryhtymistä. Ennakkoratkaisun perusajatus on, että verovelvollinen voisi ottaa etukäteen huomioon sukupolvenvaihdokseen liittyvät

¹⁹⁸ Råbinä 2022, s. 204

¹⁹⁹ Ibid.

²⁰⁰ Ibid. Ks. tarkemmin mm. KHO:n ratkaisun 2010:50 perustelut.

²⁰¹ Råbinä 2022, s. 204

²⁰² Ibid, s. 205

²⁰³ Ennakkoratkaisuhakemuksia käsittelevät Verohallinto ja sen alaisuudessa toimiva keskusverolautakunta (KVL). Perintö- ja lahjaverotusta koskevat ennakkoratkaisupyynnöt osoitetaan Verohallinnolle, koska verolaji ei kuulu keskusverolautakunnan käsittelemiin verolajeihin. Käytännössä Verohallinnolla tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä nimenomaista verotoimistoa, jolle perintö- tai lahjaverotusta koskevan verotuksen toimittaminen aikanaan kuuluisi. Ks. Puronen 2015, s. 520.

²⁰⁴ Ennakkoratkaisua koskeva päätös on voimassa vain tietyn määräajan. Lahjaverotuksessa tämä määräaika on yleensä kuusi kuukautta päätöksen antamispäivästä. Verohallinto voi kuitenkin rajata päätöksen voimassaoloaikaa tätäkin lyhyemmäksi, jos asiaan liittyy ajan kulumista aiheuttavaa epävarmuutta. Ks. tarkemmin. Verohallinnon ohje 2025 kohta 13.1.

²⁰⁵ Lahjaverotuksessa luovutustoimi realisoituu PerVL 5 ja 7 §:n mukaan silloin, kun lahjaverovelkasuhde syntyy.

veroseuraamukset ja verosuunnittelunäkökohdat ja pyrkiä minimoimaan mahdollisia veroriskejä.²⁰⁶ Ennakkoratkaisun hakemiseen on tästä syystä arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden kohdalla nimenomaisesti kannustettu.²⁰⁷ Ennakkoratkaisun hakeminen on tällä hetkellä yksi niistä harvoista konkreettisista työkaluista, joilla verovelvollinen voi vähentää arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön sukupolvenvaihdon verotukseen liittyviä epävarmuustekijöitä.²⁰⁸ Tästä huolimatta ennakkoratkaisun hakemiseen liittyy tuoreen oikeuskäytännön valossa myös riski oikeudenmenetyksestä.

Ennakkoratkaisuja voidaan pitää mielenkiintoisena siksi, että tuomioistuimissa ennakkoratkaisua koskeva päätös on hallintopäätös, joka voidaan tuomioistuimen päätöksellä kumota. Verohallinnon alaisuudessa toimiva veronsaajien oikeudenvilvontayksikkö VOVA²⁰⁹ onkin sukupolvenvaihdohuojennussäätelyä koskevien ratkaisujen vastaselityksissään vaatinut useasti nimenomaisesti ennakkoratkaisupäätöksen poistamista.²¹⁰ KHO:n vuosikirjaratkaisuissa VOVA:n ennakkoratkaisujen poistamiseen liittyvät vaateet ovat usein liittyneet siihen, että todelliset olosuhteet eivät olennaisilta osin vastanneet hakemuksessa kuvattua tilannetta tai ennakkoratkaisuhakemuksessa annetut tiedot ovat olleet siinä määrin puutteellisia tai virheellisiä, ettei niiden perusteella ole voitu tehdä perusteltua päätöstä.²¹¹ KHO:n ratkaisussa H98/2022 oli kyse tämänkaltaisesta tilanteesta, jossa verovelvollinen haki lahjaveron huojennusta yrityksen sukupolvenvaihdokseen.

Ratkaisussa Verohallinto oli antanut luovutusta koskevan ennakkoratkaisun vuoden 2019 joulukuussa. Korkein hallinto-oikeus kumosi Verohallinnon antaman ennakkoratkaisun

²⁰⁶ Räbinä 2022, s. 204. Vrt. kuitenkin Puronen 2015 s. 515, jonka mukaan ennakkoratkaisun säätämisen tarkoituksena ei ole veroseuraamusten minimointi, vaan verovelvollisen oikeusturvan takaaminen.

²⁰⁷ Ks. mm. Juusela, Alakare ja Karvinen, 2024 ja Engblom ja Lindvall, 2024.

²⁰⁸ Mikäli ennakkoratkaisuhakemus sisältää PerVL 55 §:n soveltamista koskevan pyynnön, on ennakkoratkaisupäätöksessä käytävä ilmi se, voidaanko PerVL 55 §:ää soveltaa ja jos voidaan, niin päätöksestä olisi käytävä ilmi myös maksuunpantavan veron määrä. Ks. Puronen 2015, s. 513.

²⁰⁹ VOVAlla on lakiin perustuva oikeus valittaa Verohallinnon antamasta ennakkoratkaisusta, kun yksikkö katsoo, että annettu päätös on lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa taikka verotus- tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi tarpeen, asia on taloudellisesti merkittävä tai veronsaajien oikeudenvilvonta muutoin sitä edellyttää. VOVA on riippumaton muusta Verohallinnosta, vaikka toimiikin sen alaisuudessa, ja voi näin ollen valittaa myös Verohallinnon antamista ennakkoratkaisupäätöksistä.

²¹⁰ Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (hallintoprosessilaki 808/2019) ei tunne käsitettä ”poistaminen”. Käytännössä poistamisella tarkoitetaan kuitenkin sitä, että annettu ennakkoratkaisupäätös kumotaan, eikä tilalle anneta uutta päätöstä. Verovelvollisen tulee tällöin hakea uutta ennakkoratkaisua. VOVA on nimenomaisesti kuitenkin vaatinut annettujen ennakkoratkaisujen poistamista esimerkiksi sukupolvenvaihdoksia koskevassa ratkaisussa KHO H98:2022 sekä väliyhteisölainsäädäntöä koskeneissa ratkaisussa KHO H206:2022 ja KHO H209:2022.

²¹¹ Ks. mm. KHO 2021:179. Puronen 2015, s. 518 kuitenkin huomauttaa, että ennakkoratkaisu voidaan poistaa vain sellaisessa tilanteessa, että muutos on olennainen. Jos muutokset ovat pieniä, eivät ne johda koko ennakkoratkaisun sitovuusvaikutuksen menettämiseen.

kahden vuoden päästä ennakkoratkaisun antamisesta ja määräsi aiemman ennakkoratkaisun poistettavaksi VOVAn valituksen seurauksena. Uutta päätöstä ei annettu. Perusteluinaan KHO totesi, että ennakkoratkaisuhakemuksessa esitetty selvitys on ollut ”yksilöimätöntä ja siten puutteellista” eikä asiaa ole ”muutoinkaan riittävästi selvitetty ennakkoratkaisuhakemusvaiheessa”.²¹²

Sukupolvenvaihdostilanteissa VOVA on vaatinut ennakkoratkaisun kumoamista ja veroseuraamusten muuttamista myös sillä perusteella, että päätös on perustunut Verohallinnon julkiseen ohjeeseen. KHO:n vuosikirjaratkaisussa 2011:51 verovelvollinen toimi Verohallinnon ohjeiden mukaisesti, ja asia ratkaistiin lopulta VOVAn valituksen vuoksi muutoksenhaussa Verohallinnon ohjeen ja ennakkoratkaisua hakeneen verovelvollisen edun vastaisesti. VOVA totesi ennakkoratkaisun kumoamista ja muuttamista koskevassa vaatimuksessaan HaO:lle, että ennakkoratkaisun laatimisessa hyödynnetty Verohallinnon ohje on luonteeltaan menettelyohje eikä ennakkoratkaisupäätös, eikä se näin ollen ole lain valtuutussäännöksen nojalla tehty päätös.²¹³ Kyseisessä vuosikirjaratkaisussa KHO päätyi kumoamaan ennakkoratkaisun ja totesi uutena ennakkoratkaisuna, että hakemuksessa tarkoitettuun järjestelyyn ei sovelletakaan PerVL 55.5 §:n säännöstä.

Edellä mainittu ratkaisu KHO 2011:51 ja tuore KHO:n ratkaisu 2024:68 nostavat esiin perustavanlaatuisen kysymyksen yhtäältä oikeusjärjestyksen perusteella suojatuista oikeutetuista odotuksista ja toisaalta siitä ristiriidasta, joka ennakkoratkaisumenettelyssä voi syntyä suhteessa ennakkoratkaisujen tarkoitukseen ja tavoitteeseen. Ennakkoratkaisulla on aina vaikutusta verotukseen, vaikka päätös olisi verovelvollisen kannalta epäedullinen ja vaikka verovelvollinen ei vetoaisikaan päätöstä hakiessaan jo annettuun ennakkoratkaisuun.²¹⁴ Ennakkoratkaisujen tarkoituksen valossa voidaankin pitää vähintään kyseenalaisena mahdollisuutta, että ennakkoratkaisun hakeminen voi johtaa edun menetykseen verotuksessa, jos verovelvollisen lopullinen verotusta koskeva päätös muodostuu ennakkoratkaisua

²¹² Hakemusasioissa hakijan on Verohallinto 2023a, kappale 5.1.1 mukaan esitettävä kaikki asian ratkaisemista varten tarvittava selvitys liitteineen. Tästä huolimatta kuitenkin perustellusti kysyä, missä määrin Verohallinnon tulisi HL 8 §:n nojalla osoittaa verovelvolliselle ne tiedot, joiden puuttuminen estää asian ratkaisemisen.

²¹³ Ratkaisussa KHO 2015:211 sukupolvenvaihdosta koskeva ennakkoratkaisupäätös oli tehty hyödyntäen yrityksen sukupolvenvaihdoshuojennusta koskenutta Verohallinnon ohjetta 2010.

²¹⁴ Puronen 2015, s. 514. Puronen myös huomauttaa, että asiaa tutkitaan lähtökohtaisesti aina tarkemmin ennakkoratkaisun valmisteluvaiheessa verrattuna siihen, että asia tulisi vireille vasta verotuksen toimittamisen yhteydessä.

hakemalla kireämmäksi kuin mitä se olisi ollut, jos hän olisi toiminut Verohallinnon ohjeeseen luottaen hakematta ennakkoratkaisua.

Kielteisiin ennakkoratkaisupäätöksiin sisältyy myös kysymys negatiivisen oikeusvoiman periaatteesta (*res juricata*).²¹⁵ Verohallinnosta annetun lain (VHL, 503/2010) 14 §:n mukaan Verohallinto voi antaa verotusta koskevan ennakkoratkaisun. Lain sanamuoto ”voi” tarkoittaa käytännössä sitä, että kenelläkään ei ole subjektiivista oikeutta ennakkoratkaisun saamiseen. VHL:n 14.2 §:ssä on nimenomaisesti todettu, että ennakkoratkaisupäätöstä ei anneta, mikäli sama asia on jo aiemmin ratkaistu Verohallinnon yksikön päätöksellä. Sukupolvenvaihdoksia koskevassa ennakkoratkaisuasiassa onkin syytä huomioda, että uuden ennakkoratkaisupyynnön saaminen edellyttääkin, että luovutuksen olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet.²¹⁶ Jos uusi ennakkoratkaisuhakemus koskee tosiseikastoltaan täsmälleen samanlaista tilannetta, uutta ennakkoratkaisua ei anneta ja hakemus jätetään tutkimatta.²¹⁷ Etenkin kielteisten ratkaisujen kohdalla olisi tästä syystä mietittävä luovutustointa ja taloudellisia ratkaisuja kokonaan uudestaan.²¹⁸ Kielteisetkin ennakkoratkaisupäätökset ovat näin ollen olemassa paitsi verotusta toimittaessa, myös harkittaessa uuden ennakkoratkaisupäätöksen hakemista.

6.4 Ennakollinen keskustelu

Ennakollinen keskustelu on ennakkoratkaisun hakemista kevyempi vaihtoehto verokohtelun varmistamiseksi. Ennakollinen keskustelu on Verohallinnon yhteisöille suuntaama palvelu, jolla tarkoitetaan yhteisön, kuten osakeyhtiön, edustajien ja Verohallinnon asiantuntijoiden välistä tapaamista.²¹⁹ Keskusteluun osallistuu Verohallinnon puolelta aina vähintään kaksi asiantuntijaa.²²⁰ Asiakastapaamisen aikana yrityksen edustajat voivat kysyä yrityksen verotukseen liittyviä asioita. Ennakollisessa keskustelussa yritysasiakas voi saada sekä suullista että tarvittaessa myös kirjallista ohjausta haastaviin verokysymyksiin liittyen.²²¹

²¹⁵ Negatiivisella oikeusvoimavaikutuksella tarkoitetaan sitä, että samoilla perusteilla ratkaistua asiaa ei saa uudella päätöksellä oikaista verovelvollisen eduksi. ks. Suviranta 2004, s. 1421 s ja oikeusvoimasta Rabinä 2022 s. 415 ja Nuotio, 2012 s. 253.

²¹⁶ Puronen 2015, s. 513.

²¹⁷ Ibid.

²¹⁸ Ibid, s. 512.

²¹⁹ Waal, s. 320.

²²⁰ Verohallinto 2025.

²²¹ Kirjallinen ohjeistuksen saaminen edellyttää, että asiasta on olemassa vakiintunutta verotus- tai oikeuskäytäntöä ja/tai osapuolet ovat lainsäädännön tulkinnasta samaa mieltä. Jos ohjeistus laaditaan kirjallisesti, on ohjeistus VML 26 §:n tai OVML 6 §:n perusteella Verohallintoa sitova. Ks. lisää Verohallinto, Ennakollinen

Keskustelusta laaditaan aina muistio, joka rinnastuu verotarkastuksen tai valvontakäynnin yhteydessä annettu ohjeistus.²²² Tietyissä tilanteissa ohjeistus voi nauttia myös luottamuksensuojaa.²²³

Ennakollinen keskustelu ei ole Verohallinnon palveluna uusi, mutta Verohallinto on tietoisesti etenkin viime vuosina pyrkinyt mainostamaan palvelua etenkin suuryritysasiakkailleen muun muassa päivittämällä vuonna 2025 ennakollisen keskustelun hakemista koskevat ohjeet selkeämmiksi ja yksityiskohtaisemmiksi.²²⁴ Viime vuosina ennakollinen keskustelu on laajentunut palveluna konserniverokeskuksesta myös laajemmin yritysverotukseen.²²⁵ Ennakollisen keskustelun selkeitä etuja ennakoratkaisuhakemusmenettelyyn verrattuna on etenkin se, että keskustelu voidaan järjestää hyvin nopeastikin, tarvittaessa jopa muutaman päivän varoitusajalla.²²⁶ Etuina ovat myös se, että tapaamisten lukumäärää ei ole varsinaisesti rajattu, vaan keskusteluja voidaan järjestää tarvittaessa useampikin.²²⁷

Yrityksen sukupolvenvaihdoksessa ennakollisesta keskustelusta voi olla hyötyä erityisesti silloin, kun suunnitellaan yritysjärjestelyjä ennen luovutusta, tai jos yhtiön on tarkoitus sukupolvenvaihdoksen yhteydessä hankkia omia osakkeita.²²⁸ On kuitenkin syytä huomioida, että ennakollista keskustelua tarjotaan ainakin toistaiseksi vain yritysasiakkaille. Näin esimerkiksi PerVL 55 §:n sukupolvenvaihdostilanteissa lahjansaaja ei voi käydä Verohallinnon kanssa ennakollista keskustelua. Oikeuskirjallisuudessa ennakollista keskustelua on esitetty laajennettavaksi myös luonnollisiin henkilöihin erityisesti PerVL:n mukaisissa sukupolvenvaihdostilanteissa.²²⁹ Arvopaperikauppaa harjoittavissa yhtiöissä verotuksen ennakoitavuuden lisääminen olisi erityisen suotavaa.

keskustelu, 2025. Tilanteissa, joissa kyseessä olevasta tapauksesta ei ole vakiintunutta verotus- tai oikeuskäytäntöä, ohjataan asiakasta hakemaan kirjallinen, muutoksenhakukelpoinen ennakoratkaisu.

²²² Verohallinto 2025.

²²³ Luottamuksensuojan saaminen lähtökohtaisesti edellyttää, että yritykselle laadittu ohjeistus tehdään kirjallisesti.

²²⁴ Ks. Verohallinto 2025.

²²⁵ Vuonna 2017 ennakollinen keskustelu kuului vain konserniverokeskuksen työkalupakkiin. Sen jälkeen Verohallinto on laajentanut ennakollista keskustelua myös muihin yritysverotuksen osa-alueisiin, kuten yritysjärjestelyihin ja siirtohinnoitteluun. Ks. Verohallinto 2025.

²²⁶ Waal, s. 322.

²²⁷ Waal, s. 321.

²²⁸ Juusela – Tuominen 2024, kappale ”Ennakollinen keskustelu”.

²²⁹ Ibid.

7 Lopuksi

7.1 Johtopäätökset

KHO:n ratkaisukäytännössä keskeiseksi PerVL 55 §:n huojennussäännöksen soveltumisen arvioinnissa on muodostunut se, voidaanko arvopaperikauppaa harjoittavaa yhtiötä pitää PerVL:ssa tarkoitettuna yrityksenä. Yrityksen käsite nojaa vuoden 2020 tulolähdejaon uudistuksen jälkeen kokonaisharkintaan, jossa arvioidaan elinkeinotoiminnan yleisten tunnusmerkkien täyttymistä. Arvioinnin keskiössä on se, voidaanko arvopaperikauppaa pitää sellaisena, että se rinnastuu muuhun yritystoimintaan. Yritystoiminnan tunnusmerkkien täytyminen ratkaistaan arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden kohdalla tapauskohtaisesti kokonaisarvioinnin perusteella, jossa otetaan huomioon toiminnan laatu, jatkuvuus, aktiivisuus, taloudellisen riskin ottaminen, suunnitelmallisuus ja voiton tavoitteleminen. Erityisesti voiton tavoittelemista ja toiminnan laatua ja aktiivisuutta arvioidaan tarkistelemalla toteutuneiden kauppojen määrää, liikevaihtoa, vaihto-omaisuuden määrää ja laatua, vieraan pääoman määrää yrityksen koko pääomasta sekä liikevaihdon ja vaihto-omaisuuden välistä suhdetta. Tunnuslukujen ja toiminnan suuruusluokkaa verrataan esimerkinomaisesti KHO:n aiempiin ratkaisuihin ja niissä ilmeneviin tunnuslukuihin.

Tuoreessa vuosikirjaratkaisussa KHO 2024:68 tuomioistuin antoi ensimmäistä kertaa selkeästi merkitystä myös sijoitusstrategian olemassaololle ja sijoitusstrategian päivitystiheydelle arvioidessaan PerVL 55 §:n mukaisen yrityksen käsitteen täyttymistä. Merkitystä annettiin myös päivittäiselle yhteydenpidolle yhtiön varainhoitajan kanssa. KHO loi edellä mainitussa vuosikirjaratkaisussa myös uuden edellytyksen huojennuksen soveltumiselle, kun yhtiön toiminnan lyhyttä sijoitushistoriaa pidettiin esteenä huojennuksen soveltumiselle. KHO:n asettaman edellytyksen voidaan perustellusti todeta olevan linjassa lain esitöissä asetettujen lain tavoitteiden kanssa, sillä huojennusedun keskeinen tarkoitus on helpottaa perheyriyten sukupolvenvaihdoksia. Perheyriyksille on leimallista, että ennen omistuksen siirtymistä seuraavalle sukupolvelle yritys on ehtinyt usein vakiinnuttaa asemansa ja kehittää liiketoimintaansa pitkäjänteisesti. Yrityksen pitkä toimintahistoria onkin omiaan osoittamaan PerVL 55 §:ssä tarkoitettulta yritystoiminnalta edellytettävää jatkuvuutta ja suunnitelmallisuutta.

Arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden kohdalla jännitettä huojennusedun myöntämisessä on aiheuttanut erityisesti mahdollisuus siitä, että veruhuojennus kohdistuisi

yksityishenkilöiden henkilökohtaiseen sijoitusvarallisuuden siirtoon verohuojennettuna. KHO:n tuoreen ennakkoratkaisun perusteella vaikuttaa selvältä, että arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön lyhyt toimintahistoria voi estää PerVL:n huojennusedun soveltamisen. On kuitenkin syytä huomioida, että kyseessä olevassa tapauksessa yhtiön pääoma koostui yhtiön perustajan vain 2,5 vuotta ennen Verohallinnon ratkaisua lainaamasta ja pääomittamasta varallisuudesta. Ulkopuolisen rahoituksen osuus yhtiön toiminnassa oli hyvin vähäinen. Yhtiön toimintahistorian pituutta koskevaa edellytystä voidaan tulevissa ennakkoratkaisussa arvioida hyvin toisinkin, mikäli toimintaan sidotun vieraan pääoman määrä suhteessa yhtiön kokonaisvaroihin on selkeästi suurempi. Vieraan pääoman määrään on erityisesti taloudellisen riskin ottamista koskevan edellytyksen täyttämistä koskevan vaatimuksen osalta kiinnitettävä huomiota. KHO:n ennakkoratkaisun perustella on selvää, että pelkästään sijoitusinstrumenttien riskitaso ei määritä yritystoiminnan riskitasoa.

KHO selkeytti samaisessa ratkaisussaan oikeustilaa myös palkattua työvoimaa koskevan vaatimuksen osalta. Verotuskäytännössä ja aiemmissa sukupolvenvaihdoshuojennusta koskevissa ennakkoratkaisuissa työpaikkojen säilyttämisen ja yrityksen toiminnan jatkamisen mahdollistamisen merkitystä on korostettu osin jopa virheellisesti. KHO:n tuoreen vuosikirjaratkaisun 2024:68 perusteella palkatun työvoiman olemassaoloa ei voida pitää ehdottomana edellytyksenä huojennusedun saamiselle, vaan hyvin pienimuotoistakin toimintaa voidaan pitää säännöksessä tarkoitettuna yritystoimintana, mikäli muut tekijät puoltavat huojennusedun myöntämistä. Palkatun työvoiman olemassaololle tai yrittäjän työllistymiselle yhtiön toiminnassa annetaan kuitenkin jatkossakin merkitystä kokonaisharkinnassa sillä ne yleisesti puoltavat sitä, että kyseessä on PerVL:ssa tarkoitettu yritys. Palkatun työvoiman olemassaolo on yhteydessä myös aiemmin mainittuun yritystoiminnan riskitasoon, mistä syystä etenkin vieraan pääoman määrän ollessa vähäisempi palkatun työvoiman olemassaolo voi yritystoiminnan riskitasoon vaikuttavana tekijänä korostua.

Arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden arviointi huojennusedun soveltumisesta tehdään tuomioistuimessa vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan niin sanotulla punnintamenetelmällä. Punnintamenetelmän merkitys on selkeästi nähtävillä KHO:n tuoreessa vuosikirjaratkaisussa KHO 2024:68. Vaikka KHO piti ratkaisussa KHO 2024:68 pidetyn arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön huojennusta puoltavia seikkoja

ratkaisutekstinsäkin mukaan varteenotettavina²³⁰, korostaa ratkaisu erityisesti sukupolvenvaihdosten suunnittelun pitkäjänteisyyden, sijoitustoiminnan laajuuden ja sijoituskohteiden valinnan sekä niiden liiketoimintariskin merkitystä. Tuore ennakkoratkaisu viestii kiistatta myös kiristyneestä huojennussääntelyn soveltumisedellytysten arvioinnista ja verotuskäytännön kiristymisestä.

7.2 De lege ferenda

7.2.1 Yrityksen ja yritysvarallisuuden käsitteiden määrittely

Arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden asema sukupolvenvaihdoshuojennussääntelyn erityisryhmänä johtuu pitkälti kahdesta asiasta. Ongelmallisena on ensinnäkin pidetty edellä mainittujen yhtiöiden asemoitumista huojennussääntelyn pyrkimyksiin. Oikeuskäytännössä eniten tulkintaongelmia on kuitenkin syntynyt yrityksen ja yritysvarallisuuden käsitteistä. Lakiin kirjatusta huojennuksen soveltumisedellytyksistä huolimatta ratkaisu huojennuksen soveltumista tehdään kuitenkin kokonaisarvioinnin perusteella. Lainsäätäjällä onkin viime vuosina väläyttänyt yritysvarallisuuden käsitteen määrittelyä helpottamaan PerVL 55 §:n huojennussäännökseen liittyviä tulkintaongelmia.

Vuonna 2018 tulolähdejaon uudistamisen yhteydessä valtiovarainvaliokunnan enemmistö ei pitänyt vuoden 2004 lainsäädäntöuudistuksen tapaan aiheellisena määrittellä yritysvarallisuuden käsitettä mietinnössään.²³¹ Valiokunnan mietinnössä VaVM 29/2018 vp todettiin, ettei uudistuksen tarkoituksena ollut vaikuttaa PerVL:n sukupolvenvaihdoshuojennusta koskevaan käytäntöön, minkä vuoksi käsitteen tarkempi määrittely ei ollut perusteltua.²³² Hallituksen esitykseen annetussa asiantuntijalausunnossa tuotiin kuitenkin esiin, että tulolähdejaon poistuminen voisi vaikuttaa myös PerVL 55 §:n soveltamiseen. Vero-oikeuden professori Juha Lindgrenin tuolloin antaman asiantuntijalausunnon mukaan tulolähteiden yhdistyminen voisi olla omiaan aiheuttamaan useita kysymyksiä PerVL 55 §:n soveltamiseen liittyen.²³³ Vuonna 2018 antamassaan lausunnossa hän arvioi, että suurimmat epäselvyydet liittyvät nimenomaan siihen, mitä

²³⁰ KHO 2024:68, kappale 38.

²³¹ Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä VaVM 5/2004 vp. tunnistettiin, että hallituksen esityksessä 84/2004 vp käytetty termi ”yritysvrallisuus” on aiheuttanut epäselvyyttä. Valtiovarainvaliokunta ei kuitenkaan pitänyt käsitteen määrittelyä aiheellisena muun muassa siitä syystä, että huojennuksen kohteena olevien varojen käsitettä oli jo tulkittu oikeuskäytännön ratkaisuissa eikä lainmuutoksella haluttu muuttaa oikeustilaa siltä osin, kun arvioidaan, mikä varallisuus kuuluu huojennuksen piiriin.

²³² VaVM 29/2018 vp.

²³³ Lindgren, verojaosto 9.1.2019, s. 3.

yrittäjällä ja yritysvarallisuudella tässä yhteydessä tarkoitetaan. Lindgren luonnehti sääntelyä “ajankohtaiseksi, mutta osin ristiriitaiseksi” ja huomautti, että taseaukaisua koskevaa ratkaisua KHO 2018:163 tulkittiin lausunnon antamisen aikaan edelleen vuoden 2004 ja 2005 valtiovarainvaliokunnan mietintöjen (VaVM 5/2004 ja 44/2005) valossa, minkä vuoksi aiemmilla tulolähdejaon aikaan annetuilla valiokuntien mietinnöillä on yhä merkitystä säännöksen tulkinnassa tuomioistuimessa.

Vuoden 2018 mietintö ei lopulta saanut valiokunnassa yksimielistä hyväksyntää. Siihen liittyneessä vastalauseessa esitettiin, että valtioneuvoston tulisi “seurata perintö- ja lahjaverolain 55 §:ssä tarkoitettujen yrityksen sekä yritysvarallisuuden käsitteiden tulkintaa verotuskäytännössä, raportoida tästä eduskunnalle ja ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön täsmentämiseksi.” Lainsäädännön täsmentämistä puoltaa vastalauseen perustelujen mukaan se, että PerVL 55 §:n soveltamiseen on liittynyt jo ennen käsillä olevaa uudistusta huomattavaa tulkinnanvaraisuutta.

Oikeuskirjallisuudessa ei ole juurikaan esitetty näkemyksiä yritysvarallisuuden ja yrityksen käsittelyn määrittelystä. Etenkin ennen tulolähdejaon poistumista julkaistussa oikeuskirjallisuudessa on pääosin tyydytty toteamaan, että käsitettä ei ole PerVL:ssa erikseen määritelty.²³⁴ Ennen tulolähdejaon poistumista tarkemmalle määrittelylle ei ollut juurikaan tarvetta, sillä yrityksen käsitteen piiriin katsottiin lähtökohtaisesti kaikki ne elinkeinotoimintaa harjoittavat yhtiömuotoiset yritykset, joiden tulos vahvistettiin EVL:n mukaan. Vaikka EVL 1.1 § käsite elinkeinotoiminnasta ei ole muuttunut eikä huojennuksen soveltamisalaa muutettu, vaikuttaisi tarve oikeustilan selkeyttämiselle olevan aiempaakin korostuneempi.

7.2.2 Perintö- ja lahjaverotuksen poistaminen

Painetta PerVL:n uudistamiseen on viime vuosina ollut ilmassa.²³⁵ Pääministeri Petteri Orpon hallitus linjasi vuoden 2023 hallitusohjelmassaan teettävänsä selvityksen perintöveron korvaamisesta perinnöksi saadun omaisuuden luovutusvoiton verotuksella.²³⁶ Hallituksen kasvutyöryhmä ehdotti helmikuussa 2025 hallitukselle perintöveron poistamista ja korvaamista luovutusvoittoverolla. Toissijaisesti kasvutyöryhmä ehdotti PerVL:n sääntelyn

²³⁴ Ks. mm. Puronen 2015, s. 616 ja Ossa 2018 s. 287.

²³⁵ Harju ja Hanska, 27.2.2025.

²³⁶ Valtioneuvosto 2023, s. 239.

muuttamista. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT) tyrmäsi ehdotuksen valtiovarainministeriölle Petteri Orpon hallitusohjelman kirjausta koskevan selvitystehtävän vastauksessaan, sillä perintöveron poistaminen ei VATT:n mukaan juurikaan kiihdyttäisi talouskasvua, vaikka vuosittaiset verotulot vähenisivät noin 300–400 miljoonaa euroa.²³⁷ Elinkeinoelämän edustajista etenkin Perheyritysten liitto, Elinkeinoelämän keskusliitto ja Keskuskauppakamari kannattivat julkisesti perintöveron poistamista.²³⁸

Pääministeri Petteri Orpon hallitus päätti toukokuussa 2025 pitämässään kehysriihessä, ettei se tule poistamaan perintö- ja lahjaverotusta. Uutisotsikoissa oli aiemmin pidetty mahdollisena, että Kansallisen Kokoomuksen johtama hallitus saattaisi päätyä perintöveron poistamiseen kokonaan, ja medialähteiden mukaan perintöveron poisto oli pöydällä puoliväliriihen loppuun asti.²³⁹ Orpon hallitus päätyi kuitenkin puoliväliriihessä nostamaan perintöverotuksen alarajaa aiemmasta 20 000 eurosta 30 000 euroon ja nostamaan lisäksi lahjaveron alarajaa 5 000 eurosta 7 500 euroon. Myös perintöveron maksuajalta perittävää korkoa päätettiin alentaa 1,5 prosenttiyksikköä. Muutokset astuvat voimaan vuonna 2026.²⁴⁰

Ehdotukseen erityisesti perintöveron poistamisesta on perinteisesti suhtauduttu julkisuudessa hyvin kaksijakoisesti, ja keskustelun on jopa katsottu olevan pitkälti maallikkovetoista.²⁴¹ Keskustelu nimenomaan perintöveron poistosta onkin usein virinnyt suomalaisten elinkeinovaikuttajien kritisoidessa perintöveroa ja siitä aiheutuvia kustannuksia.²⁴²

Mikäli perintö- ja lahjaverotuksesta kuitenkin luovuttaisiin, tarkoittaisi se samalla myös PerVL:n sukupolvenvaihdoshuojennussäännösten poistumista. Julkisuudessa luontevana siirtymänä on pidetty Ruotsin mallin mukaisesti perintö- ja lahjaveron korvaamista

²³⁷ Ks. lisää VATT muistio, s. 5 ja Valtioneuvosto 2023, s. 239.

²³⁸ Suomessa erityisesti Perheyritysten liitto on aktiivisesti edistänyt perintö- ja lahjaverotuksen poistoa, muun muassa rahoittamalla Pellervon taloustutkimuslaitoksen asiaa koskevia raportteja. Oikeuskirjallisuudessa Perheyritysten liiton lobbaustyötä on arvioitu kriittisesti (ks. Niskakangas 2014, s. 258). Perintöveron poistoon kriittisesti suhtautuvia oikeustieteilijöitä ovat muun muassa Andersson, Henttula, Niskakangas, Puronen, Maliranta ja Tikka – ks. luettelo Linnakangas 2014, s. 91. Linnakankaan oma kanta perintö- ja lahjaverotuksen poistamiseen on kuitenkin myönteisempi (ks. Linnakangas 2014, s. 105–106).

²³⁹ Ks. mm. Harju ja Hanska, 27.2.2025, Sajari, Junkkari ja Muhonen 27.2.2025, STT 21.4.2025 sekä Harju ym, 26.4.2025.

²⁴⁰ Valtiovarainministeriö 2025

²⁴¹ Puronen 2015, s. 2.

²⁴² Perintöveron poistaminen on ollut toistuvasti esillä suomalaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa viime vuosikymmenten aikana. Aihe on noussut esiin erityisesti suomalaisten talousvaikuttajien ilmoittaessa muuttavansa tai muuttaneensa pois Suomesta perintöverotuksen vuoksi. Ks. Säntti 16.3.2015, Vaalisto 22.3.2015.

luovutusvoittoverotuksella.²⁴³ Tällöin sukupolvenvaihdoksia verotettaisiin vasta siinä vaiheessa, kun luovutuksensaaja myy sukupolvenvaihdoksessa saamansa yritysvarallisuuden. Perintö- ja lahjaverotuksen poistamisen myötä huojennussäännösten tarve katoaisi, kun verovelvollisuus ei enää syntyisi saannon vaan omaisuuden luovutuksen yhteydessä. Erityisesti perheyritykset hyötyisivät perintö- ja lahjaveron poistamisesta, sillä 90 prosenttia suurien ja keskisuurten perheyritysten ja 57 prosenttia pientenkin yritysten sukupolvenvaihdoksista tehdään ensisijaisesti PerVL:n säännöksiä hyödyntäen.²⁴⁴ Ehdotusta perintöverotuksen poistamisesta on vastustettu erityisesti fiskaalisin syin, sillä veron tuoton pitämisen nykyisellä tasolla on katsottu vaativan verotason suhteellisen suurtakin nostamista perityn varallisuuden myynnin luovutusvoittoverotuksessa.²⁴⁵ Oikeuskirjallisuudessa ei kuitenkaan ole laajemmin pohdittu poliittiseen päätöksentekoon sisältyvää realiteettia, jonka mukaan perintöveron poistamisesta kohdistuvia veromenetyksiä ei ole välttämätöntä kompensoida korvaavan veroinstrumentin sisällä, vaan tulonlisäyksiä tai vähennyksiä voidaan tehdä laajasti kaikilla valtiontalouden osa-alueilla ja jonkin veroinstrumentin tuottojen heikkenemistä voidaan korvata toista veroa kiristämällä.

Aihetta käsittelevissä kansainvälisissä tutkimuksissa perintöverolla on todettu olevan nimenomaan perheyritysten investointeja heikentävä vaikutus.²⁴⁶ 38 maan yrityksistä koostuvan aineistoon perustuvassa tutkimuksessa havaittiin, että tiukempi perintövero on yhteydessä matalampiin investointeihin ainoastaan perheyrityksissä, mutta ei muissa yrityksissä.²⁴⁷ Perintö- ja lahjaverotuksen on tutkimuksissa todettu vaikuttavan negatiivisesti myös nimenomaan perheyritysten kasvuun sekä itsensä työllistämisen ja jatkamisen todennäköisyyteen.²⁴⁸ Useimmissa maailman ja Euroopan maissa perheyritysten osalta on

²⁴³ Ruotsi päätti lakkauttaa perintö- ja lahjaverotuksen vuoden 2006 alusta. Myös Norja posti veron vuonna 2014. Sekä Norjassa että Ruotsissa verojen poiston syynä oli se, että veron katsottiin vaikeuttavan perheyritysten sukupolvenvaihdoksia. Verojen hallinnollinen taakka katsottiin liian suuriksi verotuottoihin nähden. Aiheesta lisää ks. Etlan raportti 157 s. 1. Ruotsin perintöveron poistoon liittyvästä akateemisesta keskustelusta ks. lisää mm. Purosen 2005 s. 460 ja Tikka 2005 s. 344.

²⁴⁴ Perheyritysten liitto 2023.

²⁴⁵ Ks. mm. Purosen 2015, s. 3. Purosen mukaan luovutusvoittoverotukseen siirtyminen voisi tarkoittaa sitä, että perinnön myynnin tapahtuessa veron osuuden tulisi olla jopa 50 prosenttia myyntitulosta, jotta verokertymän taso voitaisiin säilyttää. Toisena vaihtoehtona Purosen pohtii, että perintöveron poistaminen ja siirtyminen luovutusvoittoverotukseen voisi johtaa myös kaikkien luovutusvoittoverojen verokannan nostamiseen, jotta perintöveron osuus saadaan kompensoitua.

²⁴⁶ Ellul ym. 2010, s. 2414–2416.

²⁴⁷ On syytä huomioda, että muissa kuin perheyrityksissä sukupolvenvaihdoksia ja yritystoiminnan siirtämistä ei välttämättä ole tarkoituksenmukaistakaan toteuttaa PerVL:n säännöksiä hyödyntäen.

²⁴⁸ Burman 2018, s. 20 ja Marco Cagetti ja Mariacristina De Nardi 2009, s. 86–87.

päädytty siihen, ettei sukupolvenvaihdostilanteissa pääsääntöisesti peritä veroa.²⁴⁹ Suomessa sukupolvenvaihdoksista perittävien verojen veroasteet ovat kansainvälisesti matalalla tasolla, mikäli huojennusetua voidaan soveltaa luovutukseen. Mikäli huojennus ei kuitenkaan sovellu kyseessä olevaan luovutukseen, on Suomen verotus suhteellisesti huomattavasti kireämpää kuin ilman huojennusedun huomioimista.²⁵⁰

On selvää, että perintö- ja lahjaverotuksen poistaminen helpottaisi ainakin sukupolvenvaihdosten huojennussäätelyyn liittyvää hallinnollista taakkaa, kun tarvetta tapausten käsittelemiseksi Verohallinnossa tai tuomioistuimissa ei enää olisi. Luovutusvoittoverotukseen siirtymisellä voitaisiin vapauttaa myös erityisesti perheyritysten varoja investointeihin ja työllistämiseen. Yksi mahdollisuus on, että perintö- ja lahjaverotuksesta luovuttaisiin vain perheyritysten sukupolvenvaihdosten osalta, mutta säännösten muuttaminen vaatisi perheyrityksen käsitteen tarkempaa määrittelyä ja rajanveto huojennuksen piiriin soveltuvien ja soveltumattomien yritysten välillä voisi olla hankalaa.

7.3 Jatkotutkimusmahdollisuudet

PerVL:n säännösten soveltumista arvopaperikauppaa harjoittaviin yhtiöihin on käsitelty oikeuskirjallisuudessa 2010-luvulta alkaen. Aihetta koskeva tieteellinen tutkimus on kuitenkin hajanaista ja keskittyy pääasiassa PerVL 55 §:n yleisiin soveltumisedellytyksiin. Vaikka arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden erityisasema huojennusedun edellytyksiä arvioitaessa on tunnistettu, ei huojennuksen soveltumista nimenomaisesti arvopaperikauppaa harjoittaviin yhtiöihin ole aiemmin tarkasteltu tutkielmatasolla systemaattisesti. Keväällä 2024 julkaistu KHO:n ratkaisu 2024:68 selkeytti huojennusedun soveltumisen edellytyksiä arvopaperikauppaa harjoittaviin yhtiöihin, joka on osaltaan mahdollistanut tässä tutkielmassa huojennusedun soveltumiseen vaikuttavien tekijöiden aiempaa laajemman arvioinnin. Tutkielmassa erotetaan tuoreen ratkaisun perusteella huojennusedun uudet soveltumisedellytykset, joiden ehdottomuutta arvioidaan kuitenkin tutkielmassa paikoin kriittisestikin.²⁵¹

²⁴⁹ 35 OECD-maasta perintöverotus oli tammikuussa 2025 käytössä 23 maassa. Huomionarvoista on, että peräti 33 OECD-maassa perintöverotus on ollut aikanaan käytössä, mutta 10 maassa perintöverotus on sittemmin poistettu. Ks. lisää OECD 2021a ja OECD 2021b.

²⁵⁰ Etlan raportti 157, s. 13.

²⁵¹ Häyhän 1997, s. 19 mukaan “(Oikeus)tiedettä ei ole se, että raportoidaan ulos käytetyissä lähteissä oleva informaatio”. Oikeustapauksiin ei tästä syystä ole suhtauduttu objektiivisina totuuksina annettuina, vaan tutkielmassa on arvioitu myös eri soveltumisedellytysten keskinäisiä suhteita ja niihin liittyvää tulkinnanvaraisuutta.

Tutkielman perusteella mielenkiintoinen jatkotutkimusmahdollisuus olisi laajentaa tutkimusta osakeyhtiön sukupolvenvaihdoksiin liittyviin yritysjärjestelyihin ja sukupolvenvaihdoksiin prosessina. Tutkielman perusteella on ilmeistä, että sukupolvenvaihdos on pitkä prosessi, johon on syytä alkaa varautua vuosia ennen suunniteltua luovutusta. Jatkotutkimuksessa voitaisiin tarkastella esimerkiksi sitä, miten erilaiset yritysjärjestelyt, kuten sulautumiset, jakautumiset tai osakevaihdot, asemoituvat osaksi sukupolvenvaihdosprosessia ja millaisia veroseuraamuksia niihin liittyy. Erityisen hedelmällistä olisi tutkia esimerkiksi sitä, miten huojennussääntely ohjaa päätöksentekoa tilanteissa, joissa vaihtoehtoina on joko koko yhtiön osakekannan luovutus tai asteittainen omistuksen siirtyminen. Tutkimuksessa voitaisiin yhdistää oikeusdogmaattista ja empiiristä lähestymistapaa esimerkiksi haastatteleamalla yrityksen omistajanvaihdokseen valmistautuvia perheyriityksiä ja saada sitä kautta lisää tietoa siitä, miten oikeudelliset ja käytännön realiteetit kohtaavat sukupolvenvaihdoksen toteuttamisessa ja millaisia kehittämistarpeita nykyiseen sääntelyyn kohdistuu. Verotus on vain yksi sukupolvenvaihdosten osa-alue, eikä verotuksellisesti optimaalisin ratkaisu ole aina käytännössä tarkoituksenmukaisin.

Tutkielmassa päädytään samankaltaiseen havaintoon kuin aihetta koskevassa oikeuskirjallisuudessa, jonka mukaan arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden sukupolvenvaihdoshuojennuksen soveltumista koskeva verotuskäytäntö on viimeisten vuosikymmenien aikana merkittävästi kiristynyt, vaikka huojennussääntelyyn ei ole tehty muutoksia. Tuore ratkaisu KHO 2024:68 on linjassa aikaisemman kehityksen kanssa. Jatkotutkimusmahdollisuutena verotuskäytännön kiristymisen osalta olisi mielekästä syventyä tarkemmin arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden ennakkoratkaisumenettelyyn erityisesti tehtyjen ennakkoratkaisuhakemusten ja niistä annettuja päätöksiä systematisoiden ja analysoida, missä määrin ne noudattavat KHO:n linjauksia tai poikkeavat niistä. Aihetta koskeva jatkotutkimus lisäisi ymmärrystä huojennusedun soveltamiseen liittyvän verotuskäytännön vaikutuksista verovelvollisen oikeusturvaan. Ylipäätään omat tutkimusmahdollisuutensa löytyvät myös siitä, miten PerVL:n sukupolvenvaihdoshuojennussääntely asemoituu arvopaperikauppaa harjoittavissa yhtiöissä ennakkoratkaisumenettelyn tavoitteisiin.

Toisaalta jatkotutkimusta olisi mahdollista suunnata myös tutkielman luvuissa 7.2 esitettyihin *de lega ferenda* -suositukseen erityisesti perheyriitysten perintö- ja lahjaverotuksen poistamisen osalta. Käytännössä tutkimusalueena olisivat tällöin yhtäältä perheyriityksen juridiseen määrittelyyn liittyvät kysymykset ja toisaalta uudistuksen vaikutukset verotusjärjestelmään.

Tutkimusta varten tulisi todennäköisesti kerätä tilastotietoa perintö- ja lahjaverotuksen vaikutuksesta erityisesti suomalaisten perheyritysten investointeihin, kasvuun ja työllistämiseen. Jatkotutkimuksessa voitaisiin vertailla kotimaista sääntelyä ja käytäntöä muiden maiden oikeusjärjestyksiin ja sen avulla tutkia esimerkiksi sitä, miten nykyinen huojennussääntely täyttää tavoitteensa perheyritysten sukupolvenvaihdosten tukemisessa verrattuna maihin, joissa perintö- ja lahjaverotuksesta on perheyritysten sukupolvenvaihdoksissa kokonaan luovuttu ja miten muissa maissa tällainen täsmäluopuminen on lainsäädäntötasolla toteutettu. Jatkotutkimuksessa yhdistyisivät parhaimmillaan oikeusteorian, oikeusvertailun sekä historia-, yhteiskunta- että taloustieteen tulkintametodit.